

รายงานการวิจัย

อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในบริบทการพัฒนา :
กรณีศึกษาชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

ผู้วิจัย

นายสมิง จารย์คุณ

โครงการวิจัยทุนสนับสนุนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
งบประมาณเงินรายได้ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในบริบทการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี” ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ปีงบประมาณ ๒๕๕๗

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้นี้ กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิวัฒน์ คงรัตนประเสริฐ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่กรุณาให้โอกาส ให้ความเมตตา และความเห็นใจให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยจนเสร็จสิ้น ท่ามกลางความไม่พร้อมในหลายๆด้านของตัวผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจะขอระลึกในพระคุณไม่มีวันลืม ขอกราบขอบพระคุณ คณบดีและผู้บริหารคณะศิลปศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้โอกาสและสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยและทำงานด้านต่างๆในคณะด้วยดีเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล พิชญ์ไพบุลย์ ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ข้อคิด และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยในครั้งนี้ และเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงการเป็นนักวิจัยมืออาชีพได้เป็นอย่างดี และสุดท้ายงานวิจัยนี้ ไม่อาจสำเร็จลงได้เลยโดยสิ้นเชิง หากปราศจากซึ่งความเมตตา คำแนะแนะ การกระตุ้นเตือน การปลอบประโลมและกำลังใจที่เปี่ยมล้น จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรกมล ศรีเดือนดาว หัวหน้างานวิจัยคณะศิลปศาสตร์ที่ได้ใช้ความเป็นนักวิจัยมืออาชีพ ทุ่มเทแรงกายแรงใจให้ข้อเสนอแนะ และคำแนะนำ ตลอดจนข้อคิดที่เป็นประโยชน์มากมายในการแก้ปัญหาต่างๆในการทำวิจัยครั้งนี้ หากงานวิจัยมีข้อบกพร่องนั้นเป็นเพราะความไร้ความสามารถของผู้วิจัยเอง แต่หากงานวิจัยนี้จะพอความดีหรือมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้วิจัยขอยกประโยชน์หรือความดีนั้นให้กับทุกท่านที่ได้เอ่ยนามมาทั้งหมดข้างต้น

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในท่ามกลางบริบทของการพัฒนา นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสูญเสียอัตลักษณ์ รวมถึงกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนของตนเอง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview) การลงพื้นที่ภาคสนาม (field work) และผู้ให้สัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมลาวในชุมชนอีกด้วย

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านทัพคล้าย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอีกแห่งหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน ประเพณีสำคัญที่ชาวบ้านยังคงสืบต่อกันมาที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน ประเพณีปลูกทุ่ง และประเพณีถวายดอกไม้ให้พระในช่วงเข้าพรรษา ปัจจัยที่มีผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของชุมชนทัพคล้าย ได้แก่ เจ้าอาวาสของวัดในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกซึ่งได้แก่ หน่วยงานราชการ กลุ่มนักวิจัยและนักวิชาการ เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ ได้แก่ การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ และการขยายตัวของการท่องเที่ยว แต่แม้ว่าที่ผ่านมาการพัฒนาจะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชุมชน แต่สำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของผู้คนในชุมชน ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ผู้คนพยายามยังคงพยายามธำรงอัตลักษณ์และปลูกฝังสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ให้กับผู้คนในชุมชน ในหลายรูปแบบ เช่น การปลูกฝังผ่านประเพณีจุลกฐิน การปลูกฝังผ่านการเล่าความเป็นมาของชุมชน การปลูกฝังผ่านการจัดแสดงศิลปวัตถุ และการปลูกฝังผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ลาว ทัพคล้าย บ้านไร่ อุทัยธานี

Abstract

The main purpose of this research is to study the maintenance of the identity of Lao ethnic group in Ban Tab Klaiy, Ban Rai District, Uthaithani Province in the context of community development. This study also involved an understanding the factors which influences the maintenance and the lost of the identity of the community, including the socialized process to make people realized their identity.

The methodology of this research is based on a documentary research, in-dept interview and field work which includes participant observation. The Key informants of this research are Lao cultural experts.

The result of a study reveals that Ban Tab Klaiy, Ban Rai District, Uthaithani Province is one of Lao ethnic long-history communities. The traditional of the community which shows the Lao ethnic identity are the banquet for the spirit of villagers" ancestor, showing the sacred flag during Songkran Festival and offering the flowers to the monks during Kao Pansa period. The important factors which influence the maintenance identity of the community are the abbot, the cultural experts in the community, the government officers and the researchers in the university. In addition, the important factors which influence the lost of identity of the community are the adoption of the economic crop productions and the expanding tourism. Despite the development leads to various changes in the community, but the consciousness of the identity of Lao ethnic group does not change. Villagers has tried to maintain and impart their cultural identity to the people within the community through various activities. This can be seen in the organizing Chulakathin Festival, recounting the history of the community occasionally, displaying the archeological materials and socializing through the activities in the school.

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๗
ความสำคัญของปัญหา	๗
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๙
ทฤษฎีและกรอบแนวคิด	๙
ขอบเขตของการวิจัย	๑๐
วิธีการวิจัย	๑๑
ขั้นตอนการวิจัย	๑๑
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
นิยามศัพท์	๑๒
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๓
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์	๑๔
งานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์	๑๔
งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนบ้านทัพคล้าย	๒๓
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๒๖
ขอบเขตการวิจัยและประชากรที่ใช้ในการศึกษา	๒๖
ระยะเวลาในการทำวิจัย	๒๖
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๖
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๒๗
บทที่ ๔ ชุมชนบ้านทัพคล้ายกับอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในบริบทของการพัฒนา	๒๘
๔.๑ ประวัติความเป็นมาและลักษณะเด่นด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบ้านทัพคล้าย	๒๘
๔.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของบ้านทัพคล้าย	๓๑
๔.๑.๒ วัดทัพคล้าย	๓๑
๔.๑.๓ หลวงปู่ยอด	๓๓
๔.๑.๔ จุลกฐินวัดทัพคล้าย	๓๕
๔.๑.๕ เจ้าบ้าน	๓๕

๔.๑.๖ ผ้าทอที่พดล้าย	๓๗
๔.๒ ประเพณีพิธีกรรมสำคัญที่แสดงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว	๓๗
๔.๒.๑ ประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน	๓๗
๔.๒.๒ ประเพณีปลุกทุ่ง	๔๑
๔.๒.๓ ประเพณีถวายต้นดอกไม้ในพรรษา	๔๓
๔.๓ ปักจี้ที่มีผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว	๔๔
๔.๓.๑ ปักจี้ภายในชุมชน	๔๔
๔.๓.๑.๑ พระครูอุทัยสิทธิคุณ	๔๔
๔.๓.๑.๒ นายวรวิทย์ ทองสี	๔๘
๔.๓.๑.๓ นายนิทัศน์ จันท	๔๙
๔.๓.๑.๔ ผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านอื่นๆ	๕๐
๔.๓.๒ ปักจี้ภายนอกชุมชน	๕๐
๔.๓.๒.๑ องค์การหรือหน่วยงานราชการ	๕๑
๔.๓.๒.๒ กลุ่มนักวิจัยและนักวิชาการ	๕๒
๔.๔ ปักจี้ที่มีผลต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว	๕๔
๔.๔.๑ พิธีเศรษฐกิจ	๕๔
๕.๔.๑.๑ ข้าวโพด	๕๕
๕.๔.๑.๒ ฝ้าย	๕๕
๕.๔.๑.๓ อ้อย	๕๕
๔.๔.๒ การท่องเที่ยว	๕๖
๔.๕ กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว	๕๙
๔.๕.๑ ปลูกฝังผ่านประเพณีจุลลทิน	๕๙
๔.๕.๒ ปลูกฝังผ่านการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน	๖๓
๔.๕.๓ ปลูกฝังผ่านการจัดแสดงศิลปวัตถุ	๖๕
๔.๕.๔ ปลูกฝังผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน	๖๙
บทที่ ๕ บทสรุปและอภิปรายผล	๗๐
บรรณานุกรม	๗๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) ที่ประกอบขึ้นจากกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากและทำมาหากินกระจายกันไปในพื้นที่ต่างๆ สืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย และเมื่อกาลเวลาผ่านไป กลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ ได้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง เกิดเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม จนหลอมรวมขึ้นมาเป็นสังคมไทย ที่มีทั้งความเป็นเอกภาพและความแตกต่างหลากหลายในขณะเดียวกัน

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ต้องเชื่อมตนเองเข้ากับสังคมโลก กระแสความทันสมัยและอิทธิพลทางวัฒนธรรมของต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติตะวันตก ได้แผ่ขยายเข้ามาอย่างต่อเนื่องจากทุกทิศทาง สภาพเศรษฐกิจของประเทศเกิดการขยายตัวอย่างก้าวกระโดด ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ได้ทำลายกำแพงวัฒนธรรม รวมไปถึงการค่อยๆ แทรกซึมค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมที่มีแนวโน้มเอื้อหนุนต่ออุดมการณ์แบบทุนนิยมตะวันตก ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบและถูกรุกให้เสื่อมคลายความสำคัญและค่อยๆ หดหายไปจากสังคม อัตลักษณ์ของชุมชนในหลายๆ ด้าน ต้องถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเพื่อความทันสมัย นอกจากนี้ กระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้าย และการเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติ เพื่อจุดมุ่งหมายต่างๆ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินทางท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่งผลดีและผลเสียต่อกลุ่มชนในสังคมต่างๆ ผลดี คือนอกจากจะทำให้ผู้คนมีความทันสมัย มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเครื่องอุปโภคบริโภคและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพียงพร้อมมากขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังเป็นการเปิดพรมแดนให้ผู้คนได้เชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในสังคมอื่นๆ ทำโลกทัศน์ในด้านต่างๆ กว้างขึ้น และในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการฟื้นฟูหรือชุบชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ใกล้สูญหายหรือล่มสลายให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อเป็นจุดขายดึงดูดสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ส่งผลเสียต่อชุมชนท้องถิ่น เพราะทำให้เกิด “วัฒนธรรมประดิษฐ์” (Artificial Cultural) หรือการปรับเปลี่ยน หรือแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นการ “ทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า” (Commodization of Culture) ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวได้ส่งผลต่อการ

เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และโครงสร้างทางสังคม ศีลธรรม จริยธรรม และชนบประเพณีของชุมชนอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

ชุมชนบางแห่งมีการนำเอาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของเผ่าออกมาเป็นจุดขาย ทำรายได้ให้กับชุมชน โดยจัดการแสดงเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อของเผ่าตนให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งประเพณีเหล่านี้แต่ก่อนจะกระทำเป็นฤดูกาล และมีความหมายเชื่อมโยงพวกเขากับการทำมาหากิน และการมีชีวิตรอด แต่ปัจจุบันจะประกอบพิธีเมื่อไหร่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้หน้าที่ของวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความเข้าใจและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมเปลี่ยนไปเป็นไปเพื่อการขายมากกว่า เช่น มีการจ้างชาวเขาเดินรำให้นักท่องเที่ยวดู เพื่อให้ได้เงินค่าจ้าง หรือมีการจ้างให้กระทำพิธีกรรมต่างๆ ทั้งที่ไม่ใช่ฤดูกาลนั้นๆ เพียงเพื่อจะถ่ายทำวิดีโอ รวมถึงการสนองในสิ่งที่ผิดกฎหมายตามคำเรียกร้องของนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการหารายได้เสริมอีกด้วย เช่นการให้บริการนักท่องเที่ยวสูบฝิ่น สูบเฮโรइन และขายบริการทางเพศในชุมชน เป็นต้น (วรมธ ยอดนุ่น, ๒๕๔๘ : ๒)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุมชนต่างๆ จะถูกรุกคืบ แทรกแซง ครอบงำ และทำให้ด้อยอำนาจ ต้องยอมรับอิทธิพลจากภายนอก และต้องปรับเปลี่ยนตนเองทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามทิศทางการพัฒนา แต่เชื่อว่าชุมชนเหล่านี้จะยอมสยบต่อการรุกคืบ แทรกแซง และครอบงำจากอิทธิพลภายนอกอย่างราบคาบแต่อย่างใด แต่ชุมชนเหล่านี้ก็กลับพยายามดิ้นรน หาวิธีตอบโต้ ต่อรอง และแสวงหาแนวทางในการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวด้วยวิธีการต่างๆอันหลากหลาย เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง ให้ยังคงสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษให้คงอยู่สืบต่อไป

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าของบรรพบุรุษของชาวชุมชนบ้านทัพคล้าย ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ชาวชุมชนบ้านทัพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี (รวมถึงหลายชุมชนใกล้เคียง) เป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาว ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน) โดยได้อพยพมายังประเทศไทยเมื่อครั้งนครเวียงจันทน์ถูกกองทัพสยามตีแตกในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ต่อมาเมื่อสยามต้องรับศึกจากกองทัพพม่า คนกลุ่มนี้ก็ได้ถูกเกณฑ์ให้เป็นพลหาบ ขนส่งลำเลียงเสบียงอาหาร และส่วนหนึ่งถูกเกณฑ์เป็นทหารออกสู้ศึกกับกองทัพพม่า แต่เมื่อสงครามคลี่คลายและสงบลง ชาวลาวกลุ่มนี้ก็ได้อพยพเคลื่อนย้ายกลับมายังเมืองหลวงในกรุงเทพฯ แต่ได้ตั้งรกรากเป็นการถาวรกระจายกันไปหลายพื้นที่ในแถบภาคตะวันตก รวมถึงที่ อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี โดยชาวบ้านทัพคล้ายเริ่มก่อตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่แถบนี้ ในราวปี พ.ศ. ๒๓๗๒ (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

หากนับจากปีที่เริ่มมีก่อตั้งชุมชนเป็นการถาวรของชาวบ้านทัพคล้าย จนกระทั่งปัจจุบัน ชุมชนได้มีการพัฒนา ปรับตัว และเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มาอย่างต่อเนื่อง ตลอดเส้นทางของการดำรงความเป็นชุมชนภายใต้กระแสการพัฒนา แม้ชุมชนจะถูกอิทธิพลภายนอกรุกคืบ แทรกแซง และครอบงำ ซึ่งส่งผลให้ตัวตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสั่นคลอนและอ่อนแอลง แต่ชุมชนก็ได้มีการธำรงรักษา ก่อร่าง สร้างใหม่ และปรับตัวสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะเดียวกัน ความรับรู้ในความเป็นกลุ่มชนลาวยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของผู้คนในชุมชน ดังจะเห็นได้จาก การที่ปัจจุบันชาวบ้านทัพคล้ายยังคงเรียกตัวเองว่าเป็นชาว “ลาวเวียง” และอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวได้ถูกสื่อสาร หรือแสดงออกมาให้สังคมภายนอกรับรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งภาษา ศาสนา ความเชื่อ ลักษณะการแต่งกาย (และการทอผ้า) และประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็น ชาติพันธุ์ลาวของชาวชุมชนบ้านทัพคล้าย ว่ามีกระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชุมชน และชุมชนมีรูปแบบและกระบวนการในการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพื่อต่อรองกับกระแสการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ และเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับชุมชนของตนเองอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย และอาจใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนทางการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในชุมชน อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
๓. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการปรับเปลี่ยนและฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนชาวลาวบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

ทฤษฎี และกรอบแนวความคิด

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม และอิทธิพลจากกระแสการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ ชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวลาวอพยพมาจากฝั่งประเทศลาว ที่ได้เริ่ม

ก่อตั้งชุมชนเมื่อหลายร้อยปีก่อน ได้ก่อร่างสร้างอัตลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมขึ้นมา และได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

- ภาษา
- ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ
- ลักษณะการแต่งกาย (และการทอผ้า)
- ลักษณะอาหารการกิน
- ภูมิปัญญาการรักษาความเจ็บไข้
- วิธีการเพาะปลูก
- รูปแบบการสร้างบ้านเรือน
- ประเพณีต่างๆ เช่น การแต่งงาน การบวช งานศพ

ฯลฯ

แต่เนื่องจากที่ผ่านมา ชุมชนได้ถูกอิทธิพลภายนอก ทั้งจากรัฐ และกระแสการพัฒนา รุกคืบ แทรกแซง และครอบงำ ซึ่งส่งผลให้ตัวตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสั่นคลอนและอ่อนแอลง จนทำให้ชุมชนได้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างไป แต่ในขณะเดียวกัน ชุมชนก็ได้ตั้งรับ และสยบยอมต่ออำนาจจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการปรับตัว เปลี่ยนแปลง พื้นฟู และสร้างใหม่ในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่าง ทำให้ชุมชนสามารถรักษาความเป็นตัวตนของตัวเองไว้ได้ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในชุมชนบ้านทัพคล้าย ได้แก่

- การอพยพย้ายถิ่นของประชากร
- การศึกษาของประชากร
- นโยบายของรัฐบาล
- การเปิดรับการพัฒนา
- การเปิดรับการท่องเที่ยว

ฯลฯ

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านเนื้อหา

ศึกษากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ รูปแบบและกระบวนการปรับเปลี่ยนและฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนชาวลาวบ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

ด้านประชากร การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะกลุ่มคนลาวอพยพที่บ้านทักคล้าย
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

ด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านทักคล้าย อ.บ้านไร่
จ.อุทัยธานี

ด้านเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัย ๑ ปี เวลาเริ่มต้น ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ เวลาสิ้นสุดโครงการ
๓๐ กันยายน ๒๕๕๗

วิธีการวิจัย

ศึกษาจากเอกสาร

๑. รวบรวมเอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
๒. แบ่งแยกประเภท จัดระบบ และจัดหมวดหมู่ ของข้อมูลจากเอกสาร บทความ
วิชาการ และงานวิจัยต่างๆ

ศึกษาจากภาคสนาม

๑. ศึกษาโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทั้งแบบเป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการเข้าไปศึกษาในชุมชน
๒. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านทัก
คล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ในด้านต่างๆ ทั้งด้าน ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ฯลฯ
๓. การถ่ายรูปและอัดเทปบันทึกเสียง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็น
องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคม
เศรษฐกิจ

ขั้นตอนการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการวิจัย บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับ
อัตลักษณ์ของชุมชน และเอกสารที่เกี่ยวกับชุมชนบ้านทักคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยแบ่งเป็น ๓ ระยะดังนี้

ระยะที่ ๑ ลงภาคสนามเพื่อทำความคุ้นเคย และสร้างความสัมพันธ์กับ
ชาวบ้าน ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติหมู่บ้าน สภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน

ระยะที่ ๒ ศึกษาชุมชนหมู่บ้าน โดยการเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อศึกษา สังเกตการณ์ พูดคุย สัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่อง “อัตลักษณ์” ความเป็นชาติพันธุ์ลาว กระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การธำรงรักษาอัตลักษณ์ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ชุมชน

ระยะที่ ๓ ทบทวนข้อมูลที่ได้ศึกษา สัมภาษณ์เพิ่มเติม สรุปข้อมูลที่ได้รับ และเขียนรายงานการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบถึงกระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในชุมชนบ้านทพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
๒. ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในชุมชน อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
๓. ทราบถึงรูปแบบและกระบวนการปรับเปลี่ยนและฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนชาวลาวบ้านทพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

นิยามศัพท์

ชาติพันธุ์ (Ethnic group) หมายถึง ความเป็นลาวชาวชุมชนทพคล้ายที่มีเอกลักษณ์ และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ และมีวิถีวัฒนธรรมร่วมกัน มีจิตสำนึกของสมาชิกในชุมชนร่วมกัน ว่าตนเองมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มาจากความเป็นคนลาว

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง ตัวตน วิถีคิด หรือสำนึกของชาวชุมชนทพคล้าย ที่ถูกสร้างขึ้นจากการเป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมเฉพาะ และแสดงออกผ่านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อหลายประการ

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นกรอบคิดทฤษฎีที่มีการนิยามไว้อย่างกว้างขวางและหลากหลายในมุมมองของศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ จากการสำรวจพบว่าผู้ที่นำเสนอกรอบคิดทฤษฎีด้านอัตลักษณ์ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

พฤทธิสาณ ชุมพล (๒๕๕๔) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่าเป็นคำที่เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ ๒๐ โดยแบ่งออกเป็นกรอบคิดทฤษฎีในมุมมองของศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยาในด้านจิตวิทยา ด้านจิตวิทยากรอบคิดเรื่อง “อัตลักษณ์” เริ่มต้นจากการอธิบายทฤษฎี Theory of Identification ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งพูดถึงกระบวนการที่เด็กซึมซับเอาแบบอย่างของบุคคลหรือสิ่งนอกกายเข้ามาในตัวเด็กเอง ส่วนเอริก เอริกสัน (Eric Ericson) เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นบนแก่นแกนของแต่ละบุคคลและแก่นแกนของวัฒนธรรมในสังคมที่เขาคนั้นดำรงอยู่ ต่อมาเอริก เอริกสัน ได้เริ่มศึกษาแนวคิดเรื่อง “วิกฤตอัตลักษณ์” (Identity Crisis) ซึ่งเกิดขึ้นมากในกลุ่มวัยรุ่นที่เกิดความรู้สึกขาดความเป็นหนึ่งเดียวในตัวเองและไม่สามารถเชื่อมตัวเองเข้ากับความต้องการของประวัติศาสตร์ ซึ่งเรียกว่าเป็นความสับสนในอัตลักษณ์ของตนเอง ส่วนในด้านสังคมวิทยา แนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์” พัฒนาขึ้นมาในสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) โดยจอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) ได้กล่าวถึง “the self” หรือตัวตน ว่าเป็นศักยภาพของมนุษย์โดยเฉพาะ ที่จะคิดคำนึง (reflect) ถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัว โดยผ่านการสื่อสารและภาษา ตัวตนของมนุษย์ มี ๒ ขั้นตอนคือ “the I” ตัวตระหนักรู้ที่อยู่ภายใน มีลักษณะเป็นจิตวิสัย กำหนดรู้ไม่ได้อย่างแน่ชัด กับ the “we” ซึ่งเป็นตัวตนอยู่ภายนอก กำหนดรู้ได้ และถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์กับสังคม การบ่งชี้ตัวตน (Identification) ในลักษณะนี้จึงเป็นการจัดวางตัวเราในบริบทที่สังคมสร้างขึ้น ในการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ มีประเด็นที่นักสังคมวิทยาสนใจอยู่ ๒ เรื่อง คือ เรื่อง “การแสวงหาตัวตน” (search for identity) และ “ความล่มสลายของตัวตน” (breakdown of the self) ประเด็นศึกษาทั้ง ๒ ประเด็นดังกล่าว สามารถมองได้เป็น ๒ แง่มุม คือด้านดีและด้านไม่ดี ด้านดีคือโลกสมัยใหม่ในปัจจุบันนำมาซึ่งความเป็นปัจเจก (individuality) บุคคลสามารถเลือกอัตลักษณ์ของตนได้หลายอย่าง สามารถค้นพบตัวตนด้านใน (inner self) ที่จารีตประเพณี สังคม และวัฒนธรรมไม่อาจยึดเย็ดได้ อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลจึงมีความยืดหยุ่นและแตกต่างหลากหลาย

ส่วนในด้านที่ไม่ดี ในเมื่อแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกภาพสูงมาก สังคมมีแนวโน้มแตกออกเป็นเสี่ยงๆ ผู้คนหาความหมายในชีวิตไม่ได้ ความเป็นสาธารณะหรือความเป็นชุมชนก็จะมี โดยสรุปการคิดถึงเรื่องอัตลักษณ์เป็นกรอบคิดกว้างๆ หลวมๆ ที่หมายถึงความสำนึกในตัวตนของตนเอง (sense of self) สำนึกนี้เราสร้างขึ้นมาจากความคาดหวังและบทบาทของเราในสังคม โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) นอกจากนี้ นักวิชาการบางคนยังเห็นว่าคนเราบริหารอัตลักษณ์หรือตัวตนของเราอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงสรุปได้ยากกว่าเรามีอัตลักษณ์ที่แท้จริงอยู่หรือไม่ ก่อนหน้านี้ identity ถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า “เอกลักษณ์” แต่คำว่า “เอกลักษณ์” สะท้อนภาวะความเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับความหมายของ identity ที่หมายถึงตัวตนที่หลากหลาย ปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้ ต่อมา identity จึงถูกแปลใหม่ว่าอัตลักษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะที่ทุกคนในสังคมสามารถมีหรือเลือกอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างหลากหลาย การเคลื่อนไหวต่างๆ ของผู้คน กลุ่มคน เช่น ผู้หญิง เพศทางเลือก และคนชายขอบต่างๆ เพื่อให้สังคมยอมรับในการมีอยู่ของกลุ่มของตนเอง จึงถูกเรียกว่า การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Politics of Identity) (พุทธธิสาณ ชุมพล ๒๕๕๔)

Roger Scruton กล่าวว่าอัตลักษณ์มักถูกใช้ในบริบทของความหมายทางการเมือง เพื่อปกป้องตัวตนของแต่ละคน ซึ่งจะต้องสัมพันธ์กับการที่สำนึกจากการเป็นสมาชิกของสังคม รัฐ สโมสร หรือสถาบัน อัตลักษณ์จะเกิดขึ้นต่อเมื่อเราสามารถแยกความแตกต่างระหว่างเรากับจากผู้อื่นได้ และอัตลักษณ์เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในทางการเมืองอย่างหนึ่ง (Roger Scruton ๑๙๘๒ : ๒๑๓)

๒.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์

วรเมธ ยอดบุน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวคิดการท่องเที่ยว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเทคนิควิธีที่สำคัญคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รวมถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (วรเมธ ยอดบุน, ๒๕๕๘)

ผลการวิจัยพบว่า บ้านรวมมิตรประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง อาข่า ม้ง ลีซู แต่ละกลุ่มก็อัตลักษณ์ดั้งเดิมเป็นของตนเองที่ได้รับมาจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัวตั้งแต่แรกเกิด เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์หลาย ๆ อย่างของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย ค่านิยม อาชีพ ความถึงวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในเรื่องภาษานั้นชาวบ้านทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นสื่อกลางในการพูดจากัน รวมถึงเมื่อสื่อสารกับคนไทยพื้นราบ (วรเมธ ยอดบุน, ๒๕๕๘)

ด้านการแต่งกายก็มีแนวโน้มว่าชาวบ้านทุกกลุ่มชาติพันธุ์ จะแต่งกายเหมือนกับคนไทย พื้นราบมากขึ้นในชีวิตประจำวัน สำหรับชุดประจำเผ่าจะเก็บไว้ใช้ในวันสำคัญของชุมชน เช่น วันอาทิตย์ที่ต้องเข้าโบสถ์ วันคริสต์มาส หรือวันช้างของหมู่บ้าน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน (วรเมธ ยอดปุ่น, ๒๕๔๘)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการปรับเปลี่ยนเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เข้ากับบริบทการท่องเที่ยวและบริบทอื่น ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชน แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงก็คือสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ที่ยังฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนของมุมโลก และเมื่อได้มีการติดต่อและมีปฏิสัมพันธ์กับคนหลากหลายกลุ่ม ด้านหนึ่งมีผลทำให้อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชัดเจนมากขึ้น ในแง่ของการแบ่งแยกว่าใครเป็นกะเหรี่ยง ใครเป็นอาข่า ใครเป็นม้ง อีกด้านหนึ่งก็มีผลให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างผู้คนกลุ่มต่างๆ ด้วย (วรเมธ ยอดปุ่น, ๒๕๔๘)

อระระโท โอซิมมา ศึกษาเรื่องชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการ อารงชาติพันธุ์มอญ โดยพิจารณาการแสดงออกและการเรียนรู้ เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และพรมแดนชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนมอญ เพื่อที่จะศึกษาให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้เขียนจึงตั้งใจมองความสัมพันธ์ ระหว่างการอารงชาติพันธุ์ (ethnicity) กับพิธีกรรม โดยใช้ ทฤษฎีการอารงชาติพันธุ์และทฤษฎีการวิเคราะห์พิธีกรรม ซึ่งผู้เขียนพบว่า เพื่อที่จะให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถอารงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ กลุ่ม (group) ประวัติ (history) และเอกลักษณ์ (identity) ในขณะเดียวกัน พิธีกรรมก็มีความสำคัญต่อการที่บุคคลมารวมกัน เป็นกลุ่ม มีความสำคัญต่อการทำให้อัตลักษณ์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งพิธีกรรมยังมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์ของบุคคล ต่าง ๆ ที่เข้าร่วมพิธีกรรม ดังนั้นผู้เขียนจึงตั้งใจศึกษา โดยการวิเคราะห์พิธีกรรมต่าง ๆ ของคนมอญในชุมชนบ้านมน ซึ่งอยู่ในเขต อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้เขียน จะวิเคราะห์พิธีกรรมต่าง ๆ โดยการมองปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ ดังกล่าวข้างต้น (อระระโท โอซิมมา, ๒๕๓๕)

จากการวิเคราะห์ชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนมอญแล้ว ผู้เขียนพบว่าคนมอญในชุมชนบ้านมนมี เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนกันอยู่ ๒ ระดับ คือ ในระดับ ที่เป็นคนไทยและในระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่ คนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยแต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่ง ของสังคมไทยหรือประเทศไทยซึ่งหลายชาติพันธุ์ ซับซ้อน อยู่ในระดับที่เป็นคนไทย คนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้ สัญลักษณ์ต่างๆ ของชาติพันธุ์มอญ ซึ่ง

ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และกาลเทศะ เช่น การแต่งกาย และการใช้ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังพบอีกว่า สิ่งสำคัญที่จะนิยามความเป็น คนมอญในชุมชนบ้านมน คือ เชื้อสายของคนมอญโดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การนับถือชะลภหัย เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผี นั้น เป็นกลไกสำคัญที่จะธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการ สืบต่อทางสายเลือด และสืบต่อประวัตินี้ของชาติพันธุ์มอญ อีกนัยหนึ่งพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาบางพิธีกรรม เช่น การทำบุญร่วมกันทั้ง ๙ วัด ในวันเข้าพรรษาและ วันออกพรรษาและพิธีเทศน์มหาชาติ เป็นต้นนั้น ได้รวบรวม กลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มย่อย ๆ เข้าไว้ด้วยกัน จึงทำให้มี กลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มใหญ่ หรือขอบเขตวัฒนธรรมมอญ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการธำรงวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ของชาติพันธุ์มอญ ในขณะเดียวกัน ตำราต่าง ๆ ของ คนมอญก็มีหน้าที่สำคัญต่อการธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบต่อประวัติและพิธีกรรมของคนมอญ และ โดย การแสดงให้เห็นกฎและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของคนมอญ (อะระโท โอชิม่า, ๒๕๓๕)

อลิสสา หะสาเมาะ ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในตำบลรือเสาะ พบว่าภาคใต้ของประเทศไทยพื้นที่ความเข้าใจระหว่างรัฐกับชุมชนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อภาครัฐปรับเปลี่ยนวิธีในการปฏิบัติต่อความแตกต่างหลากหลายของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา “ยุทธศาสตร์สันติวิธี” ที่กำหนดนโยบายให้เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ในส่วนของชุมชนในพื้นที่เองก็สร้างช่องทางในการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในกระแสสังคมโดยสังคมยังคงไว้ซึ่งการธำรงอยู่ของวัฒนธรรมของตน และการร่วมกันหาวิธีในการแก้ไขปัญหาในท้องที่ ปรับเปลี่ยนวิถีการเรียนรู้และทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองจึงเปรียบเสมือน “การเปิดพื้นที่” พร้อมต่อการปรับตัวท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบและสันติ (อลิสสา หะสาเมาะ, ๒๕๔๕)

แต่อย่างไรก็ตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ในอนาคตยังต้องดูกันอีกต่อไป เนื่องจากในช่วงนี้ยังถือเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านเพื่อทำความเข้าใจชุมชนและให้ความเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งการแก้ปัญหาโดยการปรับเปลี่ยนนโยบายเท่านั้นยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในส่วนนี้จึงต้องมีการระดมความคิดร่วมกันว่าจะทำอย่างไรกันต่อไป ซึ่งไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจความรู้สึคนึกคิดของคนในชุมชน จึงได้เพิ่มในส่วนของการวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน รือเสาะออกเพื่อมองให้เห็นภาพรวมที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) นั้น ก่อให้เกิดกระแสการพัฒนาเพื่อความทันสมัยในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ยึดโยงตามแบบอย่างของผู้ที่เจริญแล้วด้วยการพัฒนาที่เน้นด้านวัตถุเสียเป็นส่วนใหญ่ และหวังว่าเมื่อผู้คนมีทุกอย่างที่ดีพร้อมแล้วการพัฒนาทางด้านจิตใจก็สามารถที่จะพัฒนาตามได้ โดยมองเป็น “แบบเดียวกันหมด” แต่กระแสการพัฒนาดังกล่าว เหล่านี้ก็ได้อูกตึงคำถามขึ้นมามากมายในภายหลัง เพราะเหตุของ

สภาพทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน รวมทั้งมีปัจจัยความไม่แน่นอนแทรกอยู่ในหลายมิติอย่างไม่อาจประเมินค่าได้ด้วยสถิติตัวเลขตามแบบมาตรฐานที่ตั้งไว้ (อลิสา หะสาเมาะ, ๒๕๔๕)

การเน้นการพัฒนาแบบวัตุนานี้เองทำให้ละเลยบางส่วนมองข้ามความรู้สึกและความเป็นตัวตน รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมไป ซึ่งไม่อาจปรากฏเห็นได้ในเชิงรูปธรรม ดังนั้นเอกสารฉบับนี้จึงพยายามนำเสนอแนวความคิดกระแสใหม่ ที่เน้นความเป็นตัวตน หรือ “อัตลักษณ์” โดยเสนอ “เสียง” ของกลุ่มคนที่ถูกเบียดขับออกจากกระแสหลัก เพื่อเสนอมุมมองใหม่ว่าสังคมนั้นไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด มันยังมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะความเป็นตัวตนที่มีความเคลื่อนไหวของการให้คุณค่านั้นตามเวลา และสถานที่ของการดำรงตน รวมทั้งการนิยามความหมายของความเป็นตัวตนต่างออกไปจากความเชื่อกระแสเดียวหากพิจารณาในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังพบว่าเกิดจาก ปัญหาของความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันของรัฐไทยที่พยายามกดทับวัฒนธรรมอื่น (อลิสา หะสาเมาะ, ๒๕๔๕)

ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์ศึกษาเรื่อง “การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานครจากมุมมองของนักศึกษาภาคใต้ และเพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบันต่างภูมิภาค ว่ามีความหมายเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาภาคใต้และเพื่อนนักศึกษาต่างภาครับรู้อัตลักษณ์ที่แตกต่างจากภาคอื่นด้าน “ภาษา” มากที่สุด นักศึกษาภาคใต้มองตนเองในทางบวกค่อนข้างสูง แต่กลับคิดว่าคนต่างภาคจะมองตนเองในทางลบ ซึ่งในความเป็นจริงนักศึกษาต่างภูมิภาคจะมองนักศึกษาภาคใต้ในแง่ดีกว่าที่นักศึกษาภาคใต้คาดคิด นักศึกษาภาคใต้และเพื่อนนักศึกษาต่างภาคเห็นพ้องว่า สัญลักษณ์ของคนใต้ คือ ขวนหลิกภัย นักศึกษาภาคใต้คิดว่าตนเองพูดคุยกับเพื่อนชาวใต้ด้วยกันมากกว่าและเข้าใจง่ายกว่าเพื่อนต่างภาค อีกทั้งด้านความสัมพันธ์นักศึกษภาคใต้ยังคงสนิทกับเพื่อนชาวใต้มากกว่า ส่วนการปรับตัวเป็นในลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นชาวใต้กับความเป็นชาวกรุง และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงอัตลักษณ์ คือ ภูมิลำเนาและลักษณะการพักอาศัย งานชิ้นนี้เป็นการวิเคราะห์ถึงผู้รับสารชาวใต้ในการรับรู้ต่อความเป็นชาวใต้ของตน (อาจเป็นมุมมองของคนใต้พลัดถิ่น หรือมุมมองของคนใต้ที่ต้องย้ายถิ่น) และเป็นมุมมองจากคนนอกที่มองความเป็นคนใต้ที่อยู่ในถิ่นอื่น (ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์, ๒๕๔๖)

วิมลมาศ ปฤชากุล การกอบกู้อัตลักษณ์ชนบทใต้ในเรื่องสั้นของนักเขียนชาวใต้ “อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้” ของที่นำเสนอถึงการค้นพบของนักเขียนท้องถิ่นใต้ที่มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาท้องถิ่นภาคใต้ตอนกลาง (จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา) จนทำให้เกิดการ

สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่เคยทำให้ชุมชนยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง จึงได้ใช้วรรณกรรมบันเทิงคดีประเภท นวนิยายและเรื่องสั้นเป็นเครื่องมือในการกอบกู้อัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยนำเสนอภาพแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งในมุมมองด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่ได้เข้ามาทำลาย “รากเหง้า” ดั้งเดิมของชุมชนลงไป และรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับอดีต หรือประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นมาใหม่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดสำนึกใน “ความเป็นชนบทได้” ร่วมกัน งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงอัตลักษณ์ที่นักเขียนชาวใต้เป็นคนสร้าง โดยศึกษาผ่านการ วิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนใต้เหล่านั้น ทำให้เห็นมุมมองของอัตลักษณ์จากการสร้างของคนในพื้นที่ (วิมลมาศ ปุจฉากุล, ๒๕๕๒)

งานวิจัยของนิลณี หนูพินิจ เรื่อง ภาพยนตร์ไทยกับการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้ เพื่อศึกษาถึง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้ในภาพยนตร์สองเรื่องคือเรื่อง “เพื่อนสนิท” และ “ครูแก แรงรัก แรงอาถรรพ์” โดยการเข้ารหัสทั้งสองเรื่องคล้ายคลึงกัน เป็นการประกอบสร้างแบบทวิลักษณ์ทั้งแง่ บวกและลบ แต่มีกลวิธีในการประกอบสร้างแตกต่างกัน ภาพยนตร์เรื่อง เพื่อนสนิทจะประกอบสร้างอัต ลักษณ์จากสายตาคนนอกพื้นที่ ใช้การสร้างความสัมพันธ์แบบขั้วตรงข้าม (binary opposition) เพื่อ เปรียบเทียบภาคใต้กับเมือง และการสร้างภาพแบบสรุปเหมารวม (stereotype) ทางด้านลักษณะทาง กายภาพและบุคลิกลักษณะให้แก่คนภาคใต้ ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่องครูแก แรงรัก แรงอาถรรพ์ ประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้จากสายตาคนในพื้นที่ ใช้กลวิธีวิจารณ์ตนเอง (self-criticism) เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์หลายหลายด้านของคนใต้ภาคใต้ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงการถอดรหัสความหมาย ของผู้รับสารชาวใต้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนใต้ในภาพยนตร์ โดยผู้รับสารถอดรหัสความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาพยนตร์เรื่อง “ครูแก แรงรัก แรงอาถรรพ์” ผู้รับสารชาวใต้มีการยอมรับความหมายและ ตอรองความหมายมากกว่าการปฏิเสธความหมาย ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง “เพื่อนสนิท” ผู้รับสารชาวใต้ มีการตอรองความหมายและปฏิเสธความหมายมากกว่าการยอมรับความหมาย ทั้งนี้เนื่องมาจาก กระบวนการผลิตภาพยนตร์ที่ประกอบสร้างจากมุมมองของคนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันหุด หดตา ดังนั้นงานชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงอัตลักษณ์ผ่านสื่อภาพยนตร์ซึ่งไม่ได้เกิดจากคนใต้เป็นผู้สร้าง แต่ เปรียบเทียบให้เห็นมุมมองของอัตลักษณ์ในสองแง่มุมคือ เปรียบเทียบกันระหว่างเนื้อหาในภาพยนตร์ที่ มองจากคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ (นิลณี หนูพินิจ, ๒๕๕๑)

งานวิจัยของจารุณี สุวรรณรัมย์ เรื่อง “กราฟฟิตี : การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์” ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่าง ในฐานะของกลุ่ม วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มหนึ่งที่ถูกสังคมเหยียดหยามภาพแง่ลบมาให้โดยตลอด โดยได้เลือกตรวจสอบ กราฟฟิตี ซึ่งเป็นสื่อที่นักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่างสร้างขึ้นมากเอง เพื่อค้นหาคำตอบว่าการสื่อสารของ

กราฟฟิตีเป็นกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนเหล่านี้อย่างไรและเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของนักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่างที่พบได้ในสังคมนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการนิยามจากคนกลุ่มนอกและเมื่อนำชุดคำนิยามดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของคนในหรือตัวนักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่างเองพบว่าต่างกันโดยสิ้นเชิงในลักษณะของข้อขัดแย้ง อย่างไรก็ดีชุดคำนิยามที่คนส่วนใหญ่คุ้นหูมากที่สุด ก็คือคำนิยามจากคนนอกทั้งนี้เพราะ กลุ่มคนนอกนั้นสามารถเข้าถึงสื่อหลัก เช่น สื่อมวลชนที่นำเสนอภาพคำนิยามนั้นซ้ำ จนเกิดเป็นภาพแบบฉบับ (stereotype) ขึ้นมากสำหรับกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่างนั้น พวกเขาขาดอำนาจในการเข้าถึงสื่อหลักได้ พวกเขาจึงพยายามสร้างช่องทางการสื่อสารขึ้นมาเอง ผ่านงานกราฟฟิตีซึ่งเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยมที่เหมาะสมกับกลุ่มที่ไร้พลังอำนาจอย่างพวกเขา ด้วยกราฟฟิตีเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติเด่นหลายประการเช่น ไม่ต้องมีเงินทุน ไม่ต้องมีทักษะในการสร้างงาน ไม่ต้องมีอุปกรณ์มากมาย ไม่มีใครมาบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในขณะที่สร้างงาน เป็นต้น (จารุณี สุวรรณศรีศรี, ๒๕๕๗)

สำหรับการสื่อสารด้วยสื่อกราฟฟิตีนั้น เด็กช่างจะนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ที่คุ้นตามากที่สุด ก็คือ งานที่มีลายเส้นอิสระ ตัวหนังสือชื่อสถาบัน หรือสัญลักษณ์ประจำสถาบันขนาดใหญ่บนกำแพงสาธารณะต่าง ๆ หรืองานเขียนตัวหนังสือ โยโย่ คอนข้างสกริปกเลอะเทอะ ตามโต๊ะเรียน และห้องน้ำ งานดังกล่าวมักไม่เน้นความสวยงามประณีต สร้างความต่างอย่างเห็นได้ชัดกับศิลปะชั้นสูง และงานกราฟฟิตีของวัยรุ่นกลุ่มอื่น ๆ สำหรับเนื้อหาที่งานกราฟฟิตีของนักเรียน/นักศึกษากลุ่มนี้เน้นมากที่สุดก็คือเรื่องการประกาศอำนาจ ซึ่งสื่อความหมายให้เห็นว่าพวกเขาไม่ได้เพียงแต่ต้องการแสดงตัวตนให้คนอื่นได้รับรู้เท่านั้น แต่ยังต้องการมีอำนาจในสังคมด้วย ส่วนเนื้อหาในแง่มุมด้านอื่นนั้นมักจะไปในแนวทางต่อต้านความคิดกระแสหลัก อย่างไรก็ตามงานกราฟฟิตีของเด็กช่างไม่ได้มีเพียงแค่รูปแบบของการต่อต้าน มีบางส่วนที่ยอมรับวัฒนธรรมกระแสหลักเช่นกัน มีทั้งแบบรับมาหมด และแบบที่ต่อรองเลือกรับมาเพียงบางส่วน เช่น นำลายไทยที่ใช้ในงานศิลปะชั้นสูงมาดัดแปลงผสมออกมาเป็นงานรูปแบบใหม่ การนำแนวคิด เช่น ชายเป็นใหญ่ แนวคิดชาติพันธุ์ แนวคิดเรื่องลำดับชั้น แนวคิดเรื่องระบบอาวุโส/ระบบอุปถัมภ์มาใช้ในเนื้อหา งานสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ที่เด็กช่างพยายามแสดงออกมาสู่สังคม ด้วยสื่อของตัวเองนั้นมีทั้งด้านเหมือนและต่างกับวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งการต่อสู้อย่างต่อรอง และยอมรับ ที่วิ่งสลับกันไปมานี้ ทำให้วัฒนธรรมกระแสหลัก และวัฒนธรรมของเด็กช่าง สามารถดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันได้ อย่างไรก็ดีการสื่อสารเพื่อต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการสร้างคำนิยามและอัตลักษณ์ก็จะมีต่อไปเพื่อที่จะพยายามรักษาสมดุลระหว่างวัฒนธรรม ๒ ขั้วนั้น ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านงานกราฟฟิตีเป็นรูปแบบหนึ่งของเรื่องการเมืองในชีวิตประจำวันของนักเรียน/นักศึกษากลุ่มนี้

งานชิ้นนี้นำเสนอถึงแนวคิดอัตลักษณ์ในเรื่องอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นของวัฒนธรรมย่อยในสังคม (จารุณี สุวรรณรัตน์, ๒๕๔๗)

งานวิจัยของวุฒินันท์ สุนทรขจิต เรื่อง “ร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่ : พื้นที่การสื่อสาร ความหมาย อัตลักษณ์ และความเป็นญี่ปุ่น” เป็นการศึกษาร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่ให้บริการอาหาร ญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยในฐานะของสินค้าทางวัฒนธรรม และสินค้าสัญลักษณ์ ว่ามีกระบวนการในการทำ เหมือนจริงประกอบสร้าง ผลิตซ้ำ และเน้นย้ำสัญลักษณ์ หรือความหมาย อัตลักษณ์ หรือตัวตน รสนิยม และ ภาพนิมิตเกี่ยวกับความเป็นญี่ปุ่น รวมทั้งด้านอื่น ๆ ให้แก่ผู้บริโภคชาวไทยในรูปแบบไหน และอย่างไร รวมทั้งเป็นการศึกษาว่า ผู้บริโภคชาวไทยที่เข้าไปทำการบริโภคร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่อาหารญี่ปุ่นและ องค์ประกอบต่าง ๆ นั้นมีแบบแผนการบริโภค การประกอบสร้าง และเน้นย้ำสัญลักษณ์ หรือความหมาย อัตลักษณ์ หรือตัวตน รสนิยม รวมทั้งภาพนิมิตเกี่ยวกับความเป็นญี่ปุ่น รวมทั้งด้านอื่น ๆ ของตนเองอย่างไร ในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้นำเอาทฤษฎี และแนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (Consumption of Sign) ของฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) กับการประกอบสร้าง และเน้นย้ำอัตลักษณ์ หรือตัวตน (Identity and Subjectivity) และรสนิยม (Taste) จากวิถีทางการดำเนินชีวิต (Lifestyle) และฮาบิทัส (Habitus) ของ ปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ (วุฒินันท์ สุนทรขจิต, ๒๕๕๑)

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า อาหารญี่ปุ่น และร้านอาหารญี่ปุ่นทั้งในบริบททางสังคม และ วัฒนธรรมประเทศญี่ปุ่นและบริบททางสังคม และวัฒนธรรมประเทศไทย นอกเหนือจากการเป็น วัฒนธรรม และสินค้าแล้วยังอยู่ในฐานะของสื่อ สื่อมวลชน และพื้นที่การสื่อสารประเภทหนึ่งที่มี พัฒนาการทางสัญลักษณ์ หรือความหมาย (sign) และอัตลักษณ์ หรือตัวตน (identity or subjectivity) เกี่ยวกับความเป็นญี่ปุ่น (Japanization) และด้านอื่น ๆ อย่างเช่นธรรมชาติ สุขภาพ การผสมผสานทาง วัฒนธรรม ชนชั้น ฯลฯ อยู่ภายในทั้งการประกอบสร้าง ผลิตซ้ำ และเน้นย้ำจากตัวของอาหารญี่ปุ่น และ ร้านอาหารญี่ปุ่นเอง รวมทั้งการประกอบสร้าง ผลิตซ้ำ และเน้นย้ำจากบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ด้านต่าง ๆ และผู้คนที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในแต่ละประเทศ อันส่งผลให้สัญลักษณ์ หรือความหมาย และอัตลักษณ์ หรือตัวตนนั้น มีการประกอบสร้าง ผลิตซ้ำ และเน้นย้ำทั้งแบบสืบทอด และมีการ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม อันแตกต่างกันไป อย่างเช่น การลดลง ของสัญลักษณ์ หรือความหมาย อัตลักษณ์ หรือตัวตนในความเป็นพิธีกรรม อันเชื่อมโยงกับศาสนา เช่น พิธีชง ชา เป็นต้น งานวิจัยชิ้นนี้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความหมายของอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค ซึ่ง ให้มุมมองในการศึกษาอัตลักษณ์แก่ผู้วิจัยในเรื่องของการประกอบสร้างความหมายเชิงอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้น ในมุมมองของสัญลักษณ์วิทยา (วุฒินันท์ สุนทรขจิต, ๒๕๕๑)

ภริตพร สุขโกศล วิจัยเรื่อง “การสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวใต้ผ่านหนังตะลุง” เป็นการศึกษาถึงการแสดงเงาที่เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลทางภาคใต้ เพื่อเผยแพร่ศาสนาและนำเสนอหลักฐานจากเรื่องรามเกียรติ์ โดยการแสดงเงาของภาคใต้มีชื่อเรียกที่หลากหลายแตกต่างกันไป คำว่าหนังตะลุง เป็นชื่อที่มีการเรียกขานจนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางสื่อประเพณีของภาคใต้ของไทย และเผยแพร่ไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียก “หนังประมอทัย” ภาคกลางคือ หนังใหญ่ เช่นเดียวกับภาคเหนือ โดยผู้วิจัยสนใจอัตลักษณ์สื่อประเพณี ที่แสดงความเป็นคนใต้ได้อย่างโดดเด่น ขณะเดียวกันสื่อตัวหนังตะลุง ยังเป็นการบ่งบอกบุคลิกภาคของชาวใต้เช่น ลักษณะท่าทาง ภาษา การแต่งกาย การพูด รวมทั้งนายหนังผู้มืบทบาทสำคัญในการนำเสนอตัวตลก สามารถทำให้คนธรรมดา ที่ไม่มีชื่อเสียงและเป็นคนที่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ กลายเป็นตัวหนังที่ได้รับการกล่าวขานและเป็นทีร่อกอยของชุมชน รวมทั้งสามารถสร้างอัตลักษณ์ผ่านสมญานามให้กับนายหนังได้อีกเช่นเดียวกัน ถึงแม้ความนิยมในหนังตะลุงจะลดลงเพราะการเข้ามาแทนที่ของสื่อสมัยใหม่ แต่หนังตะลุงก็ยังคงมีการปรับตัวเพื่อนำเสนอและเป็นกลไกสำคัญให้กับการสร้างอัตลักษณ์ของชาวใต้ผ่านสื่อมวลชนได้อย่างน่าสนใจ และนายหนังเองก็ได้แสดงบทบาทในการสืบทอดอัตลักษณ์ของหนังตะลุงผ่านโรงเรียนที่มองไม่เห็น (Invisible college) ให้แก่บุคคลที่สนใจ มากกว่าจะคำนึงถึงสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน (ภริตพร สุขโกศล, ๒๕๔๘)

กฤษณ์ แสนทวี ทำการวิจัย เรื่อง “ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” ศึกษาเกี่ยวกับการหาหนทางในการธำรงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยวน ประเภท “ลำพวน” และเพื่อให้ได้คำตอบหรือแนวทางในการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทางวัฒนธรรมของสื่อพื้นบ้าน ทั้งในด้านการประกอบการสื่อสาร อันได้แก่ หมอลำ หมอแคน เนื้อหาในการขับลำพวน ช่องทางหรือโอกาสในการแสดง และผู้ชม/ผู้ฟัง ผลการศึกษาพบว่า เจอนไขปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการสืบทอดนั้น เป็นเรื่องของเนื้อหาสาระที่ถูกถ่ายทอดในลำพวนสามารถปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์ได้อย่างหลากหลายตามสถานการณ์และสภาวะในปัจจุบัน รวมถึงช่องทางหรือโอกาส และพื้นที่ในการแสดงที่เอื้ออำนวยในทุกโอกาสและทุกสถานที่ และปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกื้อหนุนให้มีการสืบทอดสื่อพื้นบ้านชนิดนี้ คือ ความสนุกสนานที่ได้รับการชมหมอลำพวน (กฤษณ์ แสนทวี, ๒๕๕๒)

หากผู้ชมนั้นสามารถเข้าใจในความหมายได้เป็นอย่างดี สำหรับจิตวิญญาณ คุณค่าทางภาษา วรรณศิลป์ และการให้คติสอนใจ ที่จำเป็นต้องรักษาไว้จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งนั่นหมายถึง ภาษา ทำนอง และการให้แกคติสอนใจ โดยผู้ที่จะเป็นหมอลำพวนได้ต้องเข้าใจและใช้ภาษาพวนในการสื่อสารได้ดี แต่อาจเพิ่มหรือปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายของผู้แสดงหรือหมอลำและหมอแคน มีการเพิ่มเครื่องดนตรีประเภทอื่นที่ทันสมัยเข้าไป แต่ยังคงใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก พร้อมทั้งมีการสร้างเนื้อหาขึ้นใหม่ให้

น่าสนใจมากขึ้น รวมถึงการจัดเวทีการแสดงที่สวยงามประกอบการแสดง ซึ่งอาจมีนักแสดงเพิ่มขึ้น โดยใช้แสง สี เสียง เพื่อสร้างแรงจูงใจ เป็นต้น (กฤษณ์ท แสนทวี, ๒๕๕๒)

นอกจากนี้ ควรเพิ่มหน้าที่ในด้านอื่น ๆ ให้กับลำพวนภายใต้บริบทในปัจจุบันด้วย โดยเฉพาะหน้าที่ระดับปัจเจกบุคคล ตลอดจนการรักษาหน้าที่ในการสร้างอัตลักษณ์ไว้ และพยายามสร้างหน้าที่ใหม่ ๆ ขึ้นอย่างสอดคล้องกับบริบทของไทยในปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการปรับประยุกต์หรือการเพิ่มหน้าที่ที่เหมาะสมกับปัจจุบัน ควรคำนึงถึงสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรมที่จะมีส่วนในการตัดสินใจในการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดลำพวนอย่างจริงจังและจริงใจ ตลอดจนการได้รับแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัวชาวไทยพวนต้องการมีการปลูกฝังลูกหลานเยาวชนไทยพวนให้มีทักษะในการใช้และความเข้าใจในภาษาพวนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากภาษาพวนคือภาษาที่ใช้การขับลำพวน และเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยพวน และสถานศึกษา โดยสถานศึกษาในชุมชนต้องให้การสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสืบทอดลำพวนในสถานศึกษา เช่น การประกวดขับลำพวน เป็นต้น และเพื่อความยั่งยืนโรงเรียนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยพวน ทั้งในเรื่องการให้งบประมาณ การอำนวยความสะดวกการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นต้น (กฤษณ์ท แสนทวี, ๒๕๕๒)

สุวิมล เวชวิโรจน์ ทำการวิจัย เรื่อง “การสื่อสารอัตลักษณ์กับการแต่งกายของชาวไทยโซ่ง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของการดำรงอยู่และความเปลี่ยนแปลงผ่านการแต่งกายของชาวไทยโซ่งจากยุคอดีตถึงปัจจุบัน ปัจจัยสืบทอด/เปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสถานภาพเหล่านั้น และกลยุทธ์ในการสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านการแต่งกายเพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ผลจากการศึกษาสถานภาพของการแต่งกายด้วยการมองผ่านด้านมิติพื้นที่และเวลาออกเป็น ๓ ยุค คือ ยุคอดีตส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดเพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี และสุพรรณบุรี ต่อมาได้อพยพมาอีกระลอกเข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือเรียกปรากฏการณ์นี้ว่ายุคพลัดถิ่น (พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๔๘) จนถึงยุค๒๕๔๙-ปัจจุบัน โดยการแต่งกายในชีวิตประจำวันในยุคอดีตมีการใช้กันทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มทำให้มีสถานภาพเฟื่องฟูต่อมาในยุคพลัดถิ่น พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๔๘ ด้วยสภาพในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้สื่อพื้นบ้านอยู่ในอาการเริ่มบกพร่องและมีวีรกรรมของวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ (สุวิมล เวชวิโรจน์, ๒๕๕๒)

จนกระทั่งเข้าสู่ยุค พ.ศ. ๒๕๔๙ - ปัจจุบัน การแต่งกายมีการหดตัวลงด้วยการแสดงตัวตนไว้ในบางวาระและโอกาส ส่วนกรณีการแต่งกายในโอกาสพิเศษหรือเสื้อฮีที่ใช้ในพิธีศพนั้น กลับ

แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นของการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน จนกระทั่งถึงปัจจุบันได้เริ่มเข้าสู่ยุคข้างนอก อยู่แต่ข้างในกลวง เนื่องจากในส่วนคุณค่าและความหมายอาจมีความคลาไคลลงไปบ้างแล้วด้าน สถานภาพของการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ นี้เกิดจากปัจจัยสืบทอดได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธาในเรื่อง “ผี” ที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้สื่อสามารถดำรงอยู่ในกรอบวัฒนธรรม สำนักทางชาติพันธุ์ สายสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ สถาบันการศึกษา และการเข้ามาของหน่วยงานภายนอก (สุวิมล เวชวิโรจน์, ๒๕๕๒)

ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เศรษฐกิจ สภาพพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ของชุมชน และระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อการสั่นคลอนความเชื่อ สำหรับในแง่กลยุทธ์การสื่อสาร อัตลักษณ์ผ่านการแต่งกายของชาวไทยโซ่ง พบว่า ยุคอดีตชุมชนไทยโซ่งพลัดถิ่นมีลักษณะโครงสร้างสังคมปิดตัวต่อโลกภายนอก และอยู่ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยการผลิตที่เอื้ออำนวย ทำให้สามารถใช้สื่อมาสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ด้วยการอาศัยกลยุทธ์การต่อต้านหรือใช้การสื่อสารแสดงความไม่พอใจและกีดกันไม่ให้วัฒนธรรมภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนพลัดถิ่น แต่ทว่าเมื่อต้องพลัดถิ่นมาอีกระลอกในยุค พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๔๘ มีลักษณะรอยต่อของสังคมปิด จึงเป็นเหตุผลให้ชาวไทยโซ่งพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารแบบแยกพื้นที่ ด้วยการสื่อสารตัวตนที่สานต่อไว้ในชุมชน (สุวิมล เวชวิโรจน์, ๒๕๕๒)

จนกระทั่งถึงยุค พ.ศ. ๒๕๔๙-ปัจจุบัน เมื่อสังคมเริ่มมีแนวโน้มเปิดตัวต่อสังคมภายนอกมากขึ้นทำให้ชาวไทยโซ่งได้พัฒนากลยุทธ์การขยายช่องทางในการสื่อสารตามวาระโอกาส ได้แก่ พื้นที่เฉพาะชุมชน/ครัวเรือน วัด พิธีกรรม รวมทั้งการขยายพื้นที่สู่สถาบันการศึกษา และขยายพื้นที่การสื่อสารตัวตนออกสู่สังคมภายนอก ซึ่งจะไหลไปตามกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง งานวันเด็กทอดกฐิน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ชาวไทยโซ่งก็เรียนรู้ที่จะนำกลยุทธ์ผสมผสาน (Hybridization) มาใช้ เช่น การผสมผสานกับวัฒนธรรมหลัก การผสมผสานสื่อใหม่และเก่า และการผสมผสานบางส่วนของเครื่องแต่งกายกับเครื่องมืออื่น ๆ ทำเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในรูปแบบของพวงกุญแจ กระเป๋า สะพายซองใส่มือถือ เป็นต้น สำหรับกรณีของการแต่งกายในโอกาสพิเศษ (พิธีศพ) ได้พยายามรักษากลยุทธ์การสืบทอดความเชื่อเอาไว้ใช้ในการรักษารากฐานทางวัฒนธรรม และสามารถสืบทอดตัวตนผ่านพื้นที่พิธีกรรมเอาไว้ได้อย่างเข้มข้นจวบจนถึงยุคปัจจุบัน (สุวิมล เวชวิโรจน์, ๒๕๕๒)

๒.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนทศพคล้าย

นิทัศน์ จันทร และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทศพคล้าย ตำบลทพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่าชุมชนบ้าน

ทัพคล้าย มี ๔ หมู่บ้าน คือหมู่ที่ ๒ บ้านทัพคล้ายหมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งนาหมู่ที่ ๙ บ้านป่าบัว หมู่ที่ ๑๔ บ้านภูจวง ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีประชากร ๕๕๖ หลังคาเรือน จำนวน ๒,๐๓๐ คน เป็นชุมชนดั้งเดิม ที่ตั้งขึ้นเมื่อครั้งไทยยกทัพมาต่อต้านพม่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้เกณฑ์ชาวลาวที่กวาดต้อนมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ มาเป็นทหารแนวหน้าและลูกหาบ เมื่อพบว่าพม่าถอยทัพกลับไปแล้ว จึงได้ตั้งค่ายจัดกองกำลังส่วนหนึ่งไว้เป็นกองสอดแนมข้าศึก มีนายทหารเป็นหัวหน้าเรียกว่าทัพค่าย ต่อมาได้เพี้ยนเป็นทัพคล้าย(นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

บ้านทัพคล้ายเดิมเป็นหมู่บ้านเดียว ตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ตามเครือญาตินับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ พึ่งตนเองและพึ่งพากันมีภูมิปัญญาเช่นการจักสาน ทอผ้า หมอพื้นบ้าน มีภาษาถิ่นคือภาษาลาวเวียง ชาวทัพคล้ายมีความเชื่อในทางพุทธศาสนาและในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่นมีความเชื่อในหอเจ้านาย กำหนดเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันสืบต่อมาจนเป็นประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน แต่บ้านทัพคล้ายไม่ต่างจากพื้นที่อื่นที่ไม่อาจต้านทานต่อกระแสการพัฒนาแบบบริโภคนิยม เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการบริโภคและวิธีการผลิต คนส่วนใหญ่มีหนี้สินเร่งทำงานหาเงิน มาร่วมงานวัฒนธรรมประเพณีลดน้อยลง (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

ผลจากกระบวนการงานวิจัย คือความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิต คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และความสัมพันธ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชนทัพคล้าย เช่นกลุ่มผู้นำมีความสำคัญในการพาปฏิบัติสืบทอดงานวัฒนธรรมประเพณี โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่และคนรุ่นเก๋าร่วมถือปฏิบัติตามความเชื่อ มีชาวบ้าน คนรุ่นใหม่ และเด็กเยาวชนเป็นผู้เข้าร่วมงานแต่ขาดความรู้ความเข้าใจ และการที่คนเร่งทำงานหาเงินจึงไม่มีเวลาพาลูกหลานถือปฏิบัติสืบทอดความเชื่อตามวัฒนธรรมประเพณี ส่งผลไปถึงคนรุ่นใหม่และเด็กเยาวชนที่ไม่ให้ความสำคัญในคุณค่าวิถีแบบดั้งเดิม ขาดความเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้เฒ่าผู้แก่ ประกอบกับการแยกเขตการปกครอง และวัดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเช่นเดิม คนจึงขาดการพูดคุยกันโดยเฉพาะผู้นำทางวัฒนธรรมและผู้นำทั้ง ๓ หมู่บ้าน เมื่อชุมชนประสบปัญหาจึงเป็นหน้าที่ของผู้นำแต่ละหมู่บ้านซึ่งเดิมช่วยเหลือกันดูแลแก้ไข (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

แต่ชุมชนทัพคล้ายยังมีทุนทางสังคมอยู่มากเช่นกลุ่มผู้นำคือหลวงพ่อ ผู้เฒ่าผู้แก่ ทายกจำ จ่ากรรมการวัด ที่พาคนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และกลุ่มคนรุ่นเก๋ายังคงถือปฏิบัติตามความเชื่อ ซึ่งตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา เห็นความสำคัญในการพัฒนา

คุณค่าวิธีแบบดั้งเดิม ไปสู่การเสริมสร้างความรักความสามัคคีและมีความสุขของคนในชุมชน จึงได้แนวทางการฟื้นฟูความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น คือ

ก) การฟื้นฟูวัฒนธรรมการสืบทอดการเป็นผู้นำ/สร้างผู้นำ วัฒนธรรมสืบทอดการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมนี้ยังคงถือปฏิบัติอยู่ แต่มีบทบาทเฉพาะงานวัฒนธรรมประเพณีความสำคัญในหมู่บ้านจึงลดลง ส่วนการสร้างผู้นำในการปกครองดูแลคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต้องฟื้นฟูการให้ความสำคัญกับผู้นำทางวัฒนธรรมในการเข้าการเข้ามาช่วยกันดูแลกลุ่มบ้านเหมือนอดีต คุยไปกับผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความสามารถประสานทางราชการ ซึ่งต้องปรับให้เหมาะสมกับยุคสมัย ส่วนคนที่จะมาเป็นผู้นำบ้านต้องเข้ามาเรียนรู้งานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกับทายก จำ่า ด้วย (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

ข) การฟื้นฟูความสัมพันธ์ ของคนในครอบครัวและชุมชน โดยกลุ่มผู้หญิงและเด็กเยาวชน เช่นงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ นักวิจัยผู้สูงอายุและนักวิจัยเด็กเยาวชน ช่วยกันออกแบบกิจกรรม เช่นมีการแสดงละครเรื่องของชุมชนที่ได้มาจากการเก็บข้อมูล แทนการเทศน์หรือการแห่ของพระเหมือนสมัยก่อน จัดประกวดแต่งต้นดอกไม้ถวายพระโดยมีรางวัลเป็นขนมและชวนวงดนตรีของชุมชนมาทำให้ชบวนแห่ต้นดอกไม้มีสีสันดี เด็กๆ อยากมาร่วมงานจึงชวนให้แม่ ป้า น้า อา ย่า ยาย ช่วยกันแต่งต้นดอกไม้และมาทำบุญด้วยกัน ได้เห็นคุณค่าของการแต่งต้นดอกไม้ว่าเป็นการฝึกสมาธิและเป็นงานศิลปะความงาม ฝึกเด็กให้มีจิตใจที่ดีงาม รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

ค) จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนและคุณค่าวัฒนธรรมประเพณี ให้กับเด็กและเยาวชน การที่นักวิจัยเด็กเยาวชนได้เรียนรู้ประเพณีศาสตร์ชุมชน คุณค่าวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาจากผู้เฒ่าผู้แก่และผู้นำ จึงได้จัดกิจกรรมค่ายให้น้อง ๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้ชุมชนเหมือนตนเอง โดยการสนับสนุนของหลวงพ่ ผู้นำ พ่อแม่ผู้ปกครอง กลุ่มทอผ้าและคนในชุมชนนักวิจัยเด็กเยาวชนรู้สึกภูมิใจที่ทำให้เด็กๆ รู้ว่าตนเป็นลาวเวียง ได้เรียนรู้ความอดทน ได้เรียนรู้ที่จะใส่ใจความรู้สึกของคนอื่นรู้ที่จะให้กำลังใจน้องๆ และเรียนรู้ความมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ซึ่งวัดโรงเรียนและชุมชนต้องร่วมกันขยายผลการวิจัยไปสู่การสร้างลูกหลานของตนให้มีสำนึกรักท้องถิ่นสืบสานคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๒)

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. ขอบเขตของการวิจัยและประชากรที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ในการวิจัย คือ หมู่บ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นชุมชนที่แม้จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มาอย่างต่อเนื่อง ตลอดเส้นทางของการดำรงความเป็นชุมชนภายใต้กระแสการพัฒนา และถูกอิทธิพลภายนอกรุกคืบ แทรกแซง และครอบงำ ซึ่งส่งผลให้ตัวตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสั่นคลอนและอ่อนแอลง แต่ชุมชนก็ได้มีการธำรงรักษา ก่อร่าง สร้างใหม่ และปรับตัวสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างเหนียวแน่น จึงเป็นกรณีศึกษาที่ดีที่จะใช้เป็นกรณีศึกษาในการศึกษากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

๒. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

ระยะเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยจะเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม อาศัยอยู่กิน คลุกคลีและทำกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ร่วมกับชาวบ้าน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นระยะๆ ในเวลา ๑ ปี คือช่วงเดือน ตุลาคม ๒๕๕๖ - กันยายน ๒๕๕๗ ส่วนสาเหตุที่ต้องเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านนั้นก็เพื่อจะได้เห็นภาพวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ และวิถีคิดต่างๆ ของชาวบ้านได้อย่างเที่ยงตรงและลึกซึ้ง

๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยมีเทคนิควิธีที่สำคัญดังนี้

๑. การค้นคว้าเอกสาร (Document Research)

๑.๑ เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตามห้องสมุดต่างๆ

๑.๒ เอกสารที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และกลุ่มลาวอพยพ ที่หน่วยงานต่างๆ เก็บรวบรวมไว้ รวมถึงตามพิพิธภัณฑ์ และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

๒. การศึกษาภาคสนาม (Field Research)

๒.๑ ศึกษาโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการหลักและวิธีการที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งแบบเป็น

ทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการเข้าไปศึกษาในชุมชน เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิต พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

๒.๒ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านห้วยค้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ในด้านต่างๆ ทั้งด้าน ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ลักษณะการแต่งกาย (และการทอผ้า) ลักษณะอาหารการกิน ภูมิปัญญาการรักษาความเจ็บไข้ วิธีการเพาะปลูก รูปแบบการสร้างบ้านเรือน ประเพณีต่างๆ เช่น การแต่งงาน การบวช งานศพ ฯลฯ โดยจะเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Performant Interview) เช่น ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์นักพัฒนา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้อง

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ได้ข้อมูลที่เป็นเนื้อหา และรายละเอียดต่างๆ ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ได้กรอบคิดและทฤษฎีที่สามารถใช้วิเคราะห์ได้ ผลการศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์ จะเรียบเรียงออกมาในรูปแบบของการพรรณนาความ พร้อมกับการยกตัวอย่างประกอบ

บทที่ ๔

ชุมชนบ้านทัพคล้ายกับอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในบริบทการพัฒนา

๔.๑ ประวัติความเป็นมาและลักษณะเด่นด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบ้านทัพคล้าย

๔.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านทัพคล้าย

นิทัศน์ จันทร และคณะ (๒๕๕๒ : ๑-๑๒) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทัพคล้ายซึ่งสัมพันธ์กับการอพยพของชาวลาวเข้ามาในประเทศไทยว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ได้เขียนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้ในหนังสือ “เจ้าชีวิต” ซึ่งพอจะใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงถึงการเดินทางมาจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ของเมืองลาวของชาว “ทัพคล้าย” หรือชาวทัพค่าย ฟังได้ว่า บรรพบุรุษของชาวทัพคล้ายถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยศึกและเกณฑ์เอามาเป็นลูกหาบขนเสบียงและสิ่งของกลับเมืองไทยเมื่อครั้งที่พระพุทธรูปทองคำ เป็นทหารเอกของพระเจ้าตากสินยกกองทัพไปปราบเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๘ (ค.ศ. ๑๗๗๕) และมาพักอยู่ในเมืองหลวงเป็นเวลาประมาณ ๑๐ ปีเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๘ พระพุทธรูปทองคำฯ คุณกองทัพมาด้านพม่าทางด้านทิศตะวันตกจึงได้เกณฑ์ เชลยที่กวาดต้อนมาในครั้งกระนั้นเพื่อเป็นทหารแนวหน้าและเป็นลูกหาบขนเสบียงอาหาร ครั้นยกทัพกลับเมืองหลวงจึงได้ให้เชลย และลูกหาบอยู่แนวหน้าคอยเป็นกองสอดแนมเพื่อส่งข่าวเข้าศึกให้กับกองทัพฝ่ายไทย เวลานั้นวันผ่านไปจึงได้รวมกันเป็นชุมชนและไม่กลับไปยังเมืองหลวงอีก ดังนั้นชนเผ่าไทยที่เดินทางมาจากเวียงจันทน์และหลวงพระบาง จึงถือกำเนิดขึ้น ณ ดินแดนแห่งนี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาถ้านับรวมถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เท่ากับว่าเดินทางมาจากเวียงจันทน์เมื่อ ๒๒๖ ปีที่แล้ว และถ้าคิดการเดินทางตั้งแต่พระพุทธรูปทองคำฯ เดินทัพมาก็เท่ากับว่าเป็นเวลาถึง ๒๑๖ ปี (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

เหตุผลอื่นที่สนับสนุนว่ามีการเดินทางทัพมาด้านทัพมาดังอ้างอิงไว้ข้างต้น ตั้งแต่อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีคำว่า “ทัพ” นำหน้าชื่อหมู่บ้าน เริ่มที่วัดทัพหลวง อำเภอหนองหญ้าไซ ขึ้นไปที่หมู่บ้านทัพละคร หมู่บ้านทัพผึ่ง อำเภอด่านช้าง และหมู่บ้านทัพไฟไหม้ หมู่บ้านทัพหมัน หมู่บ้านทัพคล้าย หมู่บ้านทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ทั้งนี้เพราะในสมัยโบราณการตั้งชื่อหมู่บ้านก็ดี การตั้งชื่อลูกก็ดี แม้แต่การตั้งชื่อ ช้าง ม้า วัว ควาย ก็ดี มักตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือที่มีอยู่ในขณะนั้น เช่น อพยพไปตั้งบ้านเรือนใกล้ลำห้วยหนอง คลอง บึง ก็จะมีคำนำหน้าว่า “ห้วย หนอง คลอง บึง” นำหน้าเพื่อเป็นอนุสรณ์และให้ความเคารพต่อสถานที่ ดังนั้นการที่ตั้งชื่อหมู่บ้านมีคำว่า “ทัพ” นำหน้าย่อมเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่ามีเหตุการณ์เกี่ยวกับการเดินทางทัพมาตามเส้นทางผ่านหมู่บ้านดังกล่าวอย่างแน่นอน (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

นอกจากนี้ มีผู้ขุดดินพบดาบ ของ้าว และหินบดยาในท้องที่หมู่บ้านทัพคล้าย ซึ่งสอดคล้องกับคนเฒ่าคนแก่เล่าสืบต่อกันมาว่ามีร่องรอยของการตั้งค่ายทหาร ที่บริเวณที่เรียกว่านาห้วยไฮ ของหมู่บ้านทัพคล้าย ซึ่งทายกสี ทายกที ทายกทอง ต่างบอกเล่าให้ฟังว่า “ทัพคล้าย” มาจากคำว่า “ค่าย” หมายถึงค่ายทหาร แต่เดิมทีที่ตั้งหมู่บ้านเรียกขานนามว่าหมู่บ้านว่า “บ้านทัพค่าย” ต่อมาเมื่อทางการเข้ามาสำรวจเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นหมู่บ้าน และได้บอกชื่อหมู่บ้านเป็นสำเนียงภาษาถิ่น ทางราชการคงฟังสำเนียงท้องถิ่นจาก “ทัพค่าย” เป็น “ทัพคล้าย” ดังที่ปรากฏจนถึงปัจจุบัน คนเฒ่าคนแก่ ตลอดจนนายพา ทองสี นายบุญทา จันทสี ได้เล่าให้ฟังว่าที่วัดทัพคล้ายแต่เดิมเมื่อครั้งที่ย้ายมาจากบ้านเก่าได้ย้ายเสาหงส์มาไว้ที่วัดแห่งนี้ด้วย ต่อมาเมื่อข้าราชการพม่าลงมาจึงไม่มีใครคิดสร้างเสาหงส์ขึ้นอีก โดยเฉพาะท่านพระครูอุเทศธรรมนิวิฐ (หลวงพ่อบุญสม สิริทินโน) เจ้าคณะอำเภอบ้านไร่องค์ปัจจุบันก็ให้การยืนยันว่าเคยมีเสาหงส์ที่วัดทัพคล้ายจริง และสอดคล้องกับข้อเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ที่ว่าพม่าเดินทางมาตั้งค่ายหรือเข้ายึดได้ทีใดก็มักจะปักเสาหงส์ไว้ที่นั่น ดังนั้น จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าพม่าเดินทางมาหยุดที่หมู่บ้านทัพคล้ายแห่งนี้จึงได้ปักเสาหงส์ไว้ เมื่อชาวทราบถึงพระพุทธรูปอดฟ้า ๆ พระองค์จึงได้คุมทัพขึ้นมาต้านทัพพม่าตามเส้นทางเดินทางทัพดังกล่าว (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

“ทัพหลวง” ของไทยเข้าใจว่าน่าจะอยู่ที่วัดทัพหลวง อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรีส่วนที่หมู่บ้านทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น่าจะเป็นทัพหลวงของพม่าเพราะที่หมู่บ้านทัพคล้ายมีเสาหงส์แสดงว่าเป็นที่ตั้งค่ายทัพหน้าของพม่า ส่วนที่ทัพหมั่นหรือทัพมันน่าจะเป็นทัพหน้าของไทย ต่อมาเมื่อพม่าถอยกลับบรรพบุรุษของชาวทัพคล้าย ซึ่งเป็นกองสอดแนมจึงได้เข้ามาแทนที่ “พม่า” นายดง จันทร อดีตพรานป่าเล่าให้ฟังว่าในป่าลึกเข้าไปจากหมู่บ้านทองหลางปัจจุบันมีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่งชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “สโคง” ซึ่งเป็นภาษาพม่า ในสมัยเมื่อ ๔๐ ปีที่แล้วยังปรากฏมีข้อความเป็นภาษาพม่าสลักไว้ที่ไม่ใหญ่ข้างหนองน้ำเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่พรานป่าชอบเดินไปล่าสัตว์เดินทางได้อย่างสะดวกจนถึงพม่าเลยทีเดียวนอกจากนี้ในถ้าตามเส้นทางนี้ยังมีผู้พบพระพุทธรูปอยู่ตามถ้ำด้วย แต่ปัจจุบันได้อันตรธานไปจากถ้ำหมดแล้ว เป็นที่ทำให้เชื่อว่าพม่าใช้เส้นทางนี้เดินทางมาจนถึง “ทัพค่าย” หรือทัพคล้ายแห่งนี้ (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

คนเฒ่าคนแก่เคยเล่าให้ฟังตามที่ปู่ย่าตายายเล่าต่อกันมาว่าเมื่อครั้งที่อยู่บ้านเก่าที่วัดจะมีศาล “หลวงตายอด” ตั้งอยู่ที่วัดเป็นที่เคารพของชาวบ้านทุกคน ผู้เล่าได้บอกว่า “หลวงตายอด” ท่านเป็นชาวเขมร และเมื่อศึกษาจากหนังสือ “เจ้าชีวิต” ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทำให้ทราบเรื่องราวอันอาจเกี่ยวข้องกับหลวงตายอด กล่าวคือเมื่อปี ๒๓๒๔ (ค.ศ. ๑๗๘๑) เกิดกบฏขึ้นในประเทศกัมพูชา พระเจ้าตากสินจึงทรงส่งทัพใหญ่ไปกัมพูชาโดยมีเจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพไปปราบกบฏและจัดการเลือกเจ้าเขมรเสียใหม่ จึงทำให้เชื่อว่าเมื่อยกทัพกลับเมืองไทยก็ทรงกวาดต้อนเอาชาวเขมรมา

เป็นเชลยศึกรวมทั้งนิมนต์พระร่วมเดินทางเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจแก่เชลยศึกด้วย (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

ตามธรรมเนียมโบราณการเดินทัพไปรบข้าศึกก็มักจะนิมนต์พระร่วมเดินทางไปด้วยเสมอ เพราะการเดินทัพในสมัยก่อนจะต้องผ่านป่าเขาลำเนาไพร ผ่านดินแดนที่มีผีป่าผีเขามากมาย เพื่อให้พระทำน้ำพระพุทธรูปประพรมให้กับทหารและผู้ร่วมเดินทางมีขวัญกำลังใจเข้มแข็งและสวดมนต์ภาวนาขับไล่ผีร้ายต่างๆ ตลอดจนอุทิศขันธ์ในการเข้าโจมตีข้าศึก เป็นต้น จากการสอบถามนายบุญทา จันทสี และนายพา ทองสี เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ ท่านทั้งสองก็เล่าในทำนองเดียวกันและตามที่พ่อแม่ฟังต่อ ๆ กันมาจากปู่ย่าตายายเล่าให้ฟังว่า “การเดินทัพในครั้งนั้นมีพระมาด้วยองค์หนึ่งท่านชื่อ “ยอด” แต่รุ่นปู่ย่าที่เล่าให้ฟังท่านก็บอกว่าไม่เคยเห็นเช่นกัน แต่ที่ปรากฏหลักฐานก็คือจะมีศาลปลูกไว้ที่วัดตั้งแต่เมื่ออยู่ที่วัดเก่าเรียกว่า “ศาลหลวงตายอด” หรือ “ศาลหลวงปู่ยอด” และเมื่อวัดย้ายมาอยู่ที่แห่งใหม่อันเป็นที่ตั้งวัดทัพคล้ายในปัจจุบันก็ปรากฏศาลหลวงตายอดหรือศาลหลวงปู่ยอดให้เห็นเป็นที่เคารพสักการะมาจนถึงทุกวันนี้ (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

แม้แต่รุ่นลูกหลานของชาวทัพคล้ายอพยพไปทำมาหากินที่อื่น เช่น ที่หมู่บ้านสระน้ำ ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปทางทิศตะวันตกของอำเภอบ้านไร่ก็ยังนิมนต์หลวงตายอด หรือ หลวงปู่ยอดไปด้วยดังปรากฏหลักฐานศาลหลวงตายอดหรือหลวงปู่ยอดให้เห็นอยู่ทุกวันนี้เช่นกันดังนั้น จึงทำให้เชื่อว่าการเดินทัพมาต่อต้านพม่าดังที่ได้กล่าวแล้ว และเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องราวที่เกี่ยวกับชาวทัพคล้ายและประวัติความเป็นมาของหลวงตายอด หรือหลวงปู่ยอดอันเป็นที่เคารพกราบไหว้ของชาวทัพคล้ายมาจนทุกวันนี้ ชุมชนเชื้อสายลาวกลุ่มวัฒนธรรมไทครั้ง (ลาวครั้ง ลาวเวียง ลาวกา) จากคำบอกเล่าสืบทอดกันต่อมาว่า แต่เดิมบรรพบุรุษของตนตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ชุมชนลาวครั้งที่ บ้านทัพคล้าย บ้านทุ่งนา บ้านทัพหลวง (อุทัยธานี) บ้านเนินขาม-บ้านกุดจอก (ชัยนาท) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ที่ส่อเค้าสืบเชื้อสายมาจาก “ลาว” แห่งอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต ชาวลาวสามบ้านแรกเรียกตนเองว่า “ลาวเวียง” (หรือลาวเวียงจันทน์) ส่วนชาวบ้านกุดจอกจะเรียกตนเองว่า “ลาวคั้ง/ลาวครั้ง” ปัจจุบันถูกเรียกหรือเข้าใจว่าเป็น “ลาวครั้ง” ทั้งหมด มีผู้สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษของ “ลาวครั้ง” ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เทือกเขาภูคั้ง/ภูครั้ง ประเทศลาว และอีกแนวสันนิษฐานว่า เมื่อครั้งทัพสยามกวาดต้อนลาวกลุ่มนี้มาและให้พักที่ด่านชั่วคราว พวกลาว อดอยากมาก และไม่มีเครื่องมือทำนา จึงได้เลี้ยงครั่งตามอาชีวะเดิมที่ตนถนัด จึงทำให้ชาวสยามเรียกลาวกลุ่มนี้ว่า “ลาวครั้ง” หรือ “ลาวขี้ครั้ง” ตามวิชาชีพที่ติดตัวมาแต่เดิม (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

ลักษณะทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของ “ลาวเวียง” “ลาวกา” หรือ “ลาวกา” ที่เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดคือ การรู้จักเลี้ยงครั่งแล้วนำผลผลิตจากครั่งมาย้อมเส้นใยไหม เพื่อใช้ในการทอผ้า ชาว

ลาวเชื้อสายนี้มีความโดดเด่นด้านการทอผ้าไหมสีแดงสด หรือแดงคล้ำเป็นองค์ประกอบทางสีที่สำคัญ ผ้าไหมของลาวครั้ง มีทั้งลายจก และผ้ามัดหมี่ ผสมผสานกันในผืนเดียว และสามารถจกลายให้มีสีตัดกันได้โดดเด่นพอๆ กับมัดหมี่แบบผสม มีทั้งเฉดสีแดง(ครั้ง) และเฉดสีน้ำเงิน(คราม) ตัดกันหรือสลับสีกันได้อย่างสวยงามลวดลายขิด จก และมัดหมี่ ของลาวครั้ง มีลายขอ ลายนาค ลายกาบ เป็นลายหลัก ซึ่งเป็นลวดลายเก่าแก่ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ท้าคล้าย-ทุ่งนา-ภูจวง เป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มวัฒนธรรมไทครั้ง (ลาวครั้ง,ลาวเวียง,ลาวกา) โดยเล่าสืบทอดต่อกันมาว่า แต่เดิมบรรพบุรุษของตนมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ และได้อพยพมายังประเทศไทยเมื่อครั้งเวียงจันทน์ถูกตีแตก ชาวท้าคล้ายจะเรียกตัวเองว่า ลาวเวียง จากการศึกษาได้สันนิษฐานว่าช่วงเวลาในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวท้าคล้ายอยู่ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๗๒ โดยมีการตั้งบ้านเรือนครั้งแรกที่บริเวณลำห้วยกระเสียว (ไปทางทิศใต้ในปัจจุบัน) ในระยะแรกมีเพียง ๓-๔ ครัวเรือน ต่อมาเมื่อชุมชนขยายตัวจึงมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรและมีการสร้างวัดในหมู่บ้านขึ้น ต่อมาเมื่อตั้งหมู่บ้านได้ประมาณ ๘๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๑) ได้เกิดโรคไข้ตาชะบาดขึ้นผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก ต้องนอนบนใบตอง ถ่านอนบนเสื่อหรือผ้าจะทำให้เนื้อติดผ้าออกมาและเป็นแผลเพิ่มขึ้นอีกชาวบ้านส่วนใหญ่ จึงพากันอพยพขึ้นทางเหนือตามลำห้วยไปตั้งชุมชนใหม่อยู่ห่างจากชุมชนเดิมประมาณ ๑- ๒ กิโลเมตร และเรียกชุมชนใหม่นี้ว่า บ้านใหม่ และเรียกชุมชนเก่าว่า บ้านเก่า (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

สถานที่บ้านเก่านั้นต่อมาจัดให้ที่เฝ้าศพ หรือเรียกว่า ป่าช้า จนทางวัดได้ก่อสร้างเมรุเสร็จ จึงได้ทำพิธีล้างป่าช้า และใช้เมรุเป็นที่เฝ้าศพมาจนถึงปัจจุบันการอพยพไปตั้งบ้านเรือนในบริเวณใหม่ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งของลำห้วยกระเสียว โดยทางฝั่งตะวันตก ของลำห้วยกระเสียวมีบ้านเรือนตั้งอยู่หนาแน่นกว่าจึงเรียกว่า บ้านใหญ่ ส่วนบริเวณตะวันออกนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและที่ราบทำนาจึงเรียกว่า บ้านทุ่งนา แต่คนทั่วไปและทางราชการเรียกหมู่บ้านทั้งสองนี้ว่าบ้านท้าคล้าย (นิทัศน์ จันทร และคณะ ๒๕๕๒ : ๑-๑๒)

๔.๑.๒ วัดท้าคล้าย

เว็บไซต์วัดท้าคล้าย (นิรนาม. เว็บไซต์) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดท้าคล้ายว่า ตั้งอยู่เลขที่ ๓๑/๑ หมู่ที่ ๖ ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๒ ไร่ เดิมวัดท้าคล้ายตั้งขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏชัด แต่ปรากฏตามหลักฐานร่องรอยที่มีและจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ได้ความว่า ได้ก่อตั้งเป็นที่พักสงฆ์ขึ้นครั้งแรก บริเวณบ้านเก่า (ห่างจากหมู่บ้านในปัจจุบันไปทางทิศใต้ประมาณ ๑-๒ กิโลเมตร) โดยมีพระติดตามญาติโยมมาด้วยตั้งแต่ครั้งมาจากเวียงจันทน์ (ประเทศลาว)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีทัพพม่ามาประชิดทางชายแดน ทางไทยจึงได้ยกกองทัพไปต่อต้านทัพพม่า จึงได้เกณฑ์เอาประชาชนชาวลาวที่เป็นเชลยมาครั้งนั้น เอามาเป็นทหารแนวหน้า เป็นลูกหาบบ้างในการรบเสียเปรียบเรื่อยมาจากทัพละคร ทัพผึ่ง ทัพหมัน ทัพคล้ายและทัพหลวง ตามลำดับการไปช่วยรบและการเดินทางก็มักจะนิมนต์พระไปร่วมขบวนรบด้วยเสมอ จนมาถึงที่ทัพคล้าย ก็ได้ตั้งค่ายทหารลง และได้ตั้งทัพอยู่ระยะหนึ่งเมื่อเห็นว่าทัพพม่ามาไม่ถึงแน่ ประกอบกับถึงฤดูน้ำหลากทางทัพไทย จึงได้ยกทัพกลับเมืองหลวง ผู้ที่มาเป็นลูกหาบได้อาสาเป็นกองสอดแนมตั้งรกรากจนเป็นหมู่บ้านที่มั่นคง โดยมีพระรูปหนึ่ง คือ หลวงปู่อดจําพรรษาอยู่ด้วยกับญาติโยม ซึ่งที่ตั้งเดิมของหมู่บ้านอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านและวัดปัจจุบันห่างกันประมาณ ๑- ๒ กิโลเมตรและตั้งอยู่ติดลำห้วยกระเสียวเช่นเดียวกัน ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงบัดนี้ มีอายุไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ปีต่อมาได้อพยพย้ายหมู่บ้านและวัดขึ้นไปทางทิศเหนือ (ปัจจุบัน) เนื่องจากเกิดน้ำท่วมมาก (ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๓๕) จนถึงระดับหลังคาเรือน และเกิดโรคระบาดคือโรคฝีดาษหรือโรคอีสุกอีใส ผู้เป็นโรคนี้ต้องนอนบนใบตองกล้วยอย่างเดียว ในคราวเดียวกันนี้ก็ได้ให้ชายฉกรรจ์วัยทวนน้ำขึ้นไปดูที่จะตั้งหมู่บ้านใหม่ ขึ้นไปทางทิศเหนือของหมู่บ้าน จึงพบว่าระดับความลึกของน้ำตื้นกว่าและมีพื้นที่บางส่วนน้ำไม่ท่วมและอยู่ต่อมาอีกประมาณ ๙ - ๑๐ ปีประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๕ จึงได้พากันอพยพขึ้นมาตั้งบ้านเรือนพร้อมทั้งได้ย้ายศาลาหลวงปู่อดมาด้วยพร้อมกันนี้ก็ได้สร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณปัจจุบันติดกับลำห้วยกระเสียวทางด้านทิศตะวันตกของลำห้วย

เมื่อสร้างวัดก็ได้ปลูกต้นโพธิ์เป็นเขตแดนของวัด และต้นชมพูไว้ใกล้กับกุฏิพระซึ่งปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบัน (ต้นโพธิ์มี ๔ ต้น) ตาย ๑ ต้น ขุดออกทางสาธารณะในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ อีก ๑ ต้น ซึ่งมีขนาดเท่ากันกับต้นที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน (ปีพ.ศ. ๒๕๔๐ ได้สร้างศาลาหลวงปู่อดเป็นการถาวรไว้ที่หน้าอุโบสถ)วัดทัพคล้ายได้ขึ้นทะเบียนเป็นวัดโดยถูกต้อง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ รวมระยะเวลาถึงปัจจุบันนี้ได้ ๙๗ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕) ทางวัดและชาวบ้านก็ได้ร่วมกันพัฒนามาเป็นลำดับตามกำลังศรัทธาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และได้สร้างโรงอุโบสถชั่วคราวใช้ในการบรรพชาอุปสมบท จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ จึงได้ทำการรื้อถอน เพราะเหตุชำรุดทรุดโทรม และในปีนี้อเอง วัดทัพคล้ายและชาวบ้านได้ดำเนินการถมดิน และวางศิลาฤกษ์ขึ้นในวันศุกร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เวลา ๑๕.๓๒ นาฬิกา ตกเสาเข็มวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เวลา ๐๙.๐๐ น. การก่อสร้างได้ดำเนินการมาเป็นลำดับโดยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธา ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน บริเวณวัดเป็นที่ราบลุ่มติดลำห้วยกระเสียวจึงมีน้ำท่วมอยู่เสมอในปีที่มีน้ำหลากมาก

ปัจจุบันกำลังดำเนินการก่อสร้างอุโบสถสิ่งที่เด่นในหมู่บ้าน คือ สิ่งทอ เช่น หมอนเท้า หมอนน้อย ผ้าอาสนะ ธง (ทุงโบราณ) ผ้าห่อคัมภีร์ (รูปแบบโบราณ) เพื่อห่อคัมภีร์สร้างถาวรในคติการสร้างธรรมเป็นทาน พบในวัดนี้เพียงแห่งเดียวสิ่งทอในพระพุทธศาสนาที่พบใน วัดทัพคล้ายนี้ นอกจากจะ

เป็นมรดกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทครั้งแล้วยังเป็น มรดกร่วมของชนเผ่าไท และที่สำคัญยังเป็น มรดกโลก ที่ชนเผ่าไทได้สร้างสรรค์ศิลปะสวยบนผืนผ้า แห่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาสมควรที่เรคนไทยควรจะได้หาโอกาสไปชื่นชม

๔.๑.๓ หลวงปู่ยอด

เว็บไซต์วัดทัพคล้าย (นิรนาม. เว็บไซต์) อ้างถึงคำบอกเล่าของลูกท่าน เฟื่องอุ่น (ลุงเปาะ) เล่าตามคำบอกเล่าของแม่ท่านและตามคำที่ปู่ย่าตาทวดที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า เมื่อครั้งที่อยู่บ้านเก่าที่วัดจะมีศาลา “หลวงตายอด” ตั้งอยู่ที่วัดเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทุกคน หลวงตายอดเป็นพระชาวเขมรที่เข้าไปอยู่ที่เวียงจันทร์ ซึ่งท่านมีคาถาอาคมที่เก่งกล้า ครั้นเวียงจันทร์บ้านแตกสาแหรกขาดและทหารไทยได้กวาดต้อนเอาชาวลาวมาเป็นเชลย ท่านจึงถูกนิมนต์ให้เดินทางมาด้วย เพื่อปกป้องคุ้มครองระหว่างที่เดินทาง ต่อมา ชาวลาวได้ถูกเกณฑ์เป็นทหารแนวหน้าและลูกหาบเพื่อต่อต้านทัพพม่า ณ ดินแดนอันเป็นที่ตั้งบ้านทัพคล้ายแห่งนี้ท่านจึงถูกนิมนต์ให้เดินทางอีกครั้งเพราะการเดินทางในสมัยก่อนจะต้องผ่านป่าผ่านเขา ผ่านดินแดนที่มีผีป่าผีเขาสัตว์ร้ายมากมาย อีกทั้งไข้ป่าสารพัดและไม่รู้ว่าจะเจออุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อให้ท่านทำน้ามนต์ประพรหมให้เป็นสิริมงคลและมีความปลอดภัยในการเดินทาง รวมทั้งเพื่อให้ท่านสวดมนต์ภาวนาขับไล่ผีร้าย ภัยอันตรายต่าง ๆ ไม่ให้มากล้ากลายและดุทิศ ดุทาง ดุฤกษ์ ดุยาม ในการค้างแรมและเดินทางในแต่ละวัน

นายบุญทา จันทสี, นายพา ทองสีและนายทองคำ จันทร(อดีตเจ้าอาวาสวัดทัพคล้าย) ได้เล่าให้ฟังตามที่ได้ฟังมาอีกต่อหนึ่งก็สรุปได้ความว่า การมาต่อต้านทัพพม่าที่บ้านเก่ามีพระมาด้วยองค์หนึ่งท่านชื่อ “ยอด” แต่รุ่นปู่ย่าตาทวดที่เล่าให้ฟังท่านก็บอกว่าไม่เคยเห็นเช่นกัน แต่ที่ปรากฏหลักฐานก็คือจะมีศาลาลูกไม้ที่วัดใกล้กับเจดีย์ ซึ่งเรียกกันจนติดปากว่า “ศาลาหลวงตายอด” เมื่อย้ายวัดมาอยู่ที่แห่งใหม่ก็ได้ย้ายศาลาหลวงตายอดมาด้วยเพราะถือท่านว่า “ท่านคือเจ้าวัดของวัดทัพคล้ายนั่นเอง”

ส่วนนางกลม (แม่ของพ่อทิดลอน) ได้เล่าประวัติให้นายทา จันทสี ฟังว่าหลวงปู่ยอดเป็นพระเขมรมาเป็นสมภารที่วัดทัพคล้าย (เป็นวัดเก่าอยู่ทางทิศใต้ของวัดปัจจุบัน) สมัยนั้นมีสินน้ำ (สายน้ำ) สำหรับลงโบสถ์ท่านเป็นพระผู้เฒ่าชอบการละเล่นแข่งกลองเป็นต้น และในขณะนั้นมีเด็กที่ชอบเล่นน้ำอยู่เป็นประจำและก็มาเล่นใกล้วัดเป็นประจำทุกวัน หลวงปู่ยอดได้ดูดำดูขาวแล้วเสมอก็ไม่ฟัง ท่านเลยได้พูดว่ากูตายไปจะมาทัก มาทอ (ภาษาถิ่น) พวกนี้ให้สนใจ เมื่อมรณะภาพแล้ว ก็ได้อาศัยอยู่ในวัดมาโดยตลอด เรียกว่าเป็นเจ้าวัด ปัจจุบันใช้ผ้าไตรแก่น และสำหรับควหาวน ท่านชอบการกีฬามาก เช่นการแข่งขันตีกลอง กีฬาของเด็ก ถ้าเด็กไปแข่งขันกีฬาที่ไหนก็มักจะไปด้วยโดยการบอกกล่าวให้ทราบก่อน และมักได้รับชัยชนะโดยมาก นี่เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้น

ท่านอยู่กับวัดทัพคล้ายมาไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ปี ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชอบอยู่ในที่สงบ ย้ายที่อยู่อาศัยไปในที่ต่าง ๆ ของวัดอยู่เสมอ ปัจจุบันได้สร้างที่อาศัยให้อยู่ทางทิศตะวันออกของวัด (พ.ศ. ๒๕๔๐) เพื่อเป็นที่สักการะของผู้ที่เคารพนับถือต่อไป

ปัจจุบันลูกหลานต่างพร้อมกันเรียกท่านว่า “หลวงปู่อด” สำหรับเจดีย์ที่วัดเก่าเป็นแบบเจดีย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งปรากฏให้เห็นมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ปัจจุบันได้ปรักหักพังไปตามกาลเวลา คงเหลือไว้แต่อิฐที่ใช้ในการก่อสร้างบางส่วนเท่านั้น

หลวงปู่มีคุณลักษณะที่เป็นที่รับรู้ของชาวบ้าน ดังนี้

๑. เมตตาคือเด็กที่เกิดใหม่ ถ้ามีเด็กที่เกิดใหม่ในหมู่บ้านท่านจะไปดูและทักทายแสดงความเมตตา ทำให้เด็กตื่นตกใจร้องไห้ พ่อแม่หรือญาติต้องจุกอุบอกรกล่าว เด็กจึงหยุดร้องไห้

๒. เมตตาคือเด็กทั่วไป เมื่อนักเรียนจะเดินทางไปแข่งขันกีฬาที่ใดก็มักจะไปจุกอุบอกรกล่าวกราบไหว้ให้แข่งขันชนะและปลอดภัย มักจะได้ตามที่ขอเสมอ การแข่งขันกีฬาเสร็จแล้วนักเรียนก็นำถ้วยมาร่ำถวาย

๓. ชอบความบันเทิง เมื่อจุกอุบเทียนบอกกล่าวแล้วเชิญไปด้วยในการแข่งขันกีฬาตีกลอง สมัยโบราณแข่งขันตีกลองแต่ละหมู่บ้าน บ้านทัพคล้ายได้รับชัยชนะเพราะตีเสียงดังกว่าหมู่บ้านอื่น

๔. ไม่ชอบการแสดงความไม่เคารพนับถือ เช่น การลบหลู่ดูหมิ่น เป็นต้น เมื่อสมัย ๓ หรือ ๔๐ ปีที่ผ่านมา ถ้าผู้ใดลบหลู่ท่านด้วย ปากอวดนินทาอื่น ยิ่งหนังสือตำราของท่าน จะมีอาการปวดท้องทันทีทันใดไม่หายจนกว่าจะจุกอุบเทียนบอกกล่าวขอขมาแล้วจึงจะหาย ส่วนมากจะเป็นเด็ก เพราะยังไม่ทราบเรื่องของท่านจึงไม่ค่อยเคารพนับถือ ปัจจุบันได้ย้ายศาลาของท่านไปอยู่ในที่สงบเหมาะสมห่างจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ และได้เนนการก่อสร้างมณฑปเป็นที่อยู่ใหม่แต่ยังไม่แล้วเสร็จ

๕. คาถาอาคม เมื่อครั้งถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ (พ.ศ. ๒๓๒๑) และเดินทางมาต่อต้านทัพพม่า ณ ที่บ้านทัพคล้ายแห่งนี้ ผู้ที่เดินทางมา ๆ ย่อมมีภัยต่าง ๆ เช่น ภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ภัยจากภูติผีปีศาจ เป็นต้น ต้องอาศัยพระสงฆ์เป็นหลักเป็นกำลังใจ ต้องอาศัยผู้ที่มีวิชาอาคมป้องกันภัยให้ พระจึงเป็นที่พึ่งได้ดีที่สุด ทั้งเป็นหมอยาและรักษาใจ คือ ใช้คาถาอาคมที่เล่าเรียนมาช่วยให้กำลังใจ ดังเช่นชาวบ้านบางระจัน ก็มีพระให้กำลังใจในเมื่อรบกับพม่า หลวงปู่อดก็เป็นพระอีกรูปหนึ่งที่มีวิชาอาคมในสมัยนั้น (๒๐๐ กว่าปีมาแล้ว)

ผู้ที่เข้าวัดเป็นนาคเพื่อบรรพชาอุปสมบทต้องจุกอุบเทียนบอกกล่าวทุกคนเพราะถือว่าเป็น “เจ้าวัด” เหมือนเจ้าอาวาสและต้องบอกกล่าวก่อนเมื่อมีการแสดงการละเล่นมหรสพ เครื่องไฟขยายเสียง ถ้าไม่บอกกล่าวก่อนจะดำเนินการไปได้ไม่ดีจนหาสาเหตุไม่เจอครั้งสุดท้ายวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔ มีขโมยมาลักรูปหล่อลอยองค์ของหลวงปู่อดที่โบสถ์ไปในเวลากลางคืน และจับได้ในวันที่ ๑๑

กรกฎาคม ๒๕๕๔ เวลา ๘.๓๐ น. ที่วัดถ้ำพระธาตุเมืองเทพพระาไปขโมยเงินที่วัดถ้ำพระธาตุเมืองเทพอีก ปัจจุบันขโมยที่กล่าวมานี้ได้ถูกคุมขังอยู่ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านไร่ แสดงว่าหลวงปู่ยอดไม่ยินดีและทำให้วัดได้รับของกลับคืนเพื่อเป็นที่เคารพสักการะต่อไป ปี ๒๕๕๔ ได้จัดสร้างวัดถมุงคลุ่นแรก ชื่อว่า “รุ่นจากร้ายกลับกลายเป็นดี”

๔.๑.๔ จุลกฐินวัดทัพคล้าย

เว็บไซต์วัดทัพคล้าย (นิรนาม. เว็บไซต์) กล่าวว่าจุลกฐินวัดทัพคล้าย หรือประเพณีจุลกฐินวัดทัพคล้ายได้เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบัน จุลกฐิน คือ กระบวนการทอดผ้าให้เป็นผืนผ้า แล้วนำไปตัดเย็บเป็นจีวรถวายพระ การถวายผ้าจุลกฐินแด่พระสงฆ์ เป็นการถวายสังฆทานทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง นับเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ อีกทั้งเป็นการสะสมเสบียงเดินทางอันกัณดารในวัฏจักรสงสารไว้สำหรับตนเอง และผู้ที่ตนเคารพรักและนับถือ นอกจากนี้ ยังเป็นเกราะ เป็นที่พึ่งอาศัยอันเกษม ในภายภาคหน้าจะได้เป็นผู้มั่งคั่งสมบูรณ์ เพิ่มพูนทรัพย์ จะส่งผลต่อบุตรธิดาภรรยาบ่าวไพร่ ให้เป็นคนว่านอนสอนง่าย ไม่มีโรคภัย ไม่มีอันตรายแก่โภคทรัพย์ ทุกคนจะได้รับบุญบารมี มีข้าทาสบริวาร มีเคหสถาน มีเสื้อผ้าอาภรณ์และมีทรัพย์สมบัติไม่ขัดสนในที่สุด

๔.๑.๕ เจ้าบ้าน

นิทัศน์ จันทร และคณะ (๒๕๕๒ :๑-๑๒) กล่าวว่าจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งชี้ให้เห็นว่า ดินแดนแห่งบ้านทัพคล้ายแห่งนี้ เคยเป็นที่ตั้งของกองทัพเมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเมื่อครั้งกระนั้นได้ยกทัพมาต่อต้านพม่าประมาณปี พ.ศ. ๒๓๒๙ หรือเมื่อประมาณ ๒๑๗ ปีที่แล้ว ครั้นเสร็จสิ้นสงครามทางกองทัพได้แต่งตั้งให้นายทหารและนิมนต์พระรูปหนึ่ง (ปัจจุบันคือหลวงปู่ยอด) เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำกองอาสาสมัครอยู่สอดแนมข้าศึก นายทหารผู้นี้ทำหน้าที่เป็นทั้งทหารและผู้ปกครองกองอาสาสมัครซึ่งผู้ที่อาสาสมัครเป็นกองสอดแนมในครั้งกระนั้นก็คือบรรพบุรุษของชาวทัพคล้ายในปัจจุบันนี้เอง เมื่อเสียชีวิตรลงทุกคนต่างพร้อมใจกันสร้างหอ (คำว่า “หอ” หรือ “ศาล” หมายถึงบ้านหรือที่พักอาศัย) ขึ้น แล้วเชิญท่านมาสถิตย์อยู่ที่หอแห่งนี้ เพื่อเป็นหลักและปกป้องคุ้มครองทุกคนให้อยู่ดีมีสุข มิให้ภัยอันตรายใดๆมากล้ากลาย นอกจากนี้ท่านยังเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของทุกคนให้รักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคีและช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ด้วยเดชเมตตาบารมีของท่านจึงได้ยกท่านให้เป็นเจ้าบ้านหรือเจ้าที่แห่งบ้านทัพคล้ายตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงบัดนี้ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นเวลาถึง ๒๑๗ ปีแล้ว (เจ้าบ้านหรือเจ้าที่หมายถึงผู้นำหรือผู้ปกครองหรือผู้เป็นใหญ่แห่งหมู่บ้าน)

ยกท่านให้เป็นเจ้าบ้านหรือเจ้าที่แห่งบ้านทัพคล้ายตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงบัดนี้ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นเวลาถึง ๒๑๗ ปีแล้ว (เจ้าบ้านหรือเจ้าที่หมายถึงผู้นำหรือผู้ปกครองหรือผู้เป็นใหญ่แห่งหมู่บ้าน)

ความเป็นมาของการสร้างรูปเจ้าบ้าน เนื่องจากเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ทางวัดทัพคล้ายได้จัดสร้างรูปเหมือนหลวงปู่ยอดขึ้นและนำไปประดิษฐานไว้ที่ศาลาหลวงปู่ยอดที่สร้างไว้แล้ว ต่อมาเมื่อ วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ฝ่าย”จำ” และ “จำ” พร้อมทั้งผู้ที่เป็นผู้นำหมู่บ้านฝั่งหมู่ ๖ ได้ประชุมปรึกษากันถึงการสร้างรูปเหมือนของเจ้าบ้านเพื่อให้เป็นปูชนียบุคคลอันเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานในวันข้างหน้า และจะได้ระลึกถึงคุณงามความดีของท่านเมื่อครั้งอดีตกาล ดังนั้นฝ่ายจำและจำจึงได้อธิษฐานเสี่ยงทายด้วยการ “ จับข้าวสาร ” หากมีความประสงค์จะให้ลูกหลานได้สร้างรูปเหมือนเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนตัวท่าน ก็ขอให้จับข้าวสารได้จำนวนคี่ก็ขอให้ได้จำนวนคี่ทุกครั้ง ถ้าจับครั้งแรกได้จำนวนคู่ก็ขอให้ได้จำนวนคู่ทุกครั้ง ผลของการเสี่ยงทายปรากฏว่าจับข้าวสารได้ อันแสดงให้เห็นว่าท่านอนุญาตให้สร้างรูปเหมือนของท่านเพื่อนำไปตั้งไว้ที่ศาลเจ้าบ้านให้ลูกให้หลานและผู้ที่ยกบ้านได้เคารพนับถือสืบไป

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๖ จำและจำได้เรียกประชุมแกนนำของหมู่บ้านทัพคล้าย หมู่ ๖ ขึ้น โดยมี ครูสิงห์ กลสิธน์ เป็นตัวแทนของฝั่งหมู่ ๒ เข้าร่วมประชุมด้วย ในที่ประชุมได้ตกลงกันว่า ให้สร้างรูปเหมือนเจ้าบ้านขึ้นเป็น ๒ ที่ ทั้งนี้เพราะทั้งหมู่ ๒ และหมู่ ๖ ต่างก็เป็นพี่น้องกัน การแยกหมู่บ้านออกเป็นก็หมู่ก็ตามมิใช่จะทำให้แยกพี่แยกน้องกันแต่อย่างใดทุกคนก็ยังเป็นโคตรตระกูลเดียวกันอยู่นั่นเอง ดังนั้นการใดที่เป็นกิจสาธารณะก็ย่อมจะต้องกระทำด้วยกันทุกหมู่ทุกเหล่าไปในทางเดียวกัน เพราะธรรมเนียมการปิดบ้านเลี้ยงบ้านของชาวทัพคล้ายก็ดำเนินมาพร้อมกันเป็นประจำทุก ๆ ปี ตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจวบจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุด้วยผลเช่นนี้ที่ประชุมจึงได้ตกลงให้สร้างรูปเหมือนเจ้าบ้านขึ้น ๒ ที่ดังกล่าว ที่ประชุมจึงได้มอบหมายให้ กิตติพงษ์ จันทร ประสานกับท่านพระครู (เจ้าอาวาสวัดทัพคล้าย) เพื่อติดต่อกับช่างเพื่อดำเนินการในการปั้นต่อไป และให้ครูสิงห์ ฯ ประสานฝั่งหมู่ ๒ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องสร้างรูปเหมือนเจ้าบ้านขึ้นและประสานความร่วมมือในด้านค่าจ้างช่างและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในส่วนที่ฝั่งหมู่ ๒ จะต้องรับผิดชอบ

แนวทางในการดำเนินงานหลังปั้นเสร็จ ที่ประชุมก็ตกลงกันว่า การปั้นนั้นจะปั้นที่ใดก็ได้ตามแต่ช่างจะสะดวก เมื่อปั้นเสร็จ ก่อนถึงวันเลี้ยงบ้านประจำปี ๑ วัน จะต้องเคลื่อนย้ายรูปเหมือนไปยังศาลเจ้าบ้านฝั่งหมู่ ๒ ก่อนเพื่อทำพิธีมอบรูปปั้นให้กับเจ้าบ้านด้วยวิธีจับข้าวสารเสี่ยงทายตามธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งโบราณต่อนั้นก็เคลื่อนย้ายรูปเหมือนมาตั้งไว้ที่ศาลเจ้าบ้านฝั่งหมู่ ๖ หรือหมู่อื่น ๆ ตามลำดับ

๔.๑.๖ ผ้าทอทัพคล้าย

คณะกรรมการการแต่งกายแบบไทย (๒๕๓๗ : ๒๕- ๓๖) กล่าวว่าจากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่ของ นายวรวิทย์ ทองสี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จนถึงปัจจุบันนี้ รวมความได้ว่า การทอผ้าเป็นความรู้ที่คิดค้นมากับบรรพบุรุษตั้งแต่ถูกกวาดต้อนมาจากนครหลวงพระบาง นครเวียงจันทน์ประเทศลาวในสมัยกรุงธนบุรีตอนปลายและมายังประเทศไทย ต่อมาได้ถูกกวาดต้อนมาต่อต้านทัพพม่าและเป็นกองสอดแนม ณ ดินแดน อันที่ตั้งของอำเภอบ้านไร่ ที่บ้านทัพคล้าย คราวสงครามเก้าทัพ หลังจากรวมกลุ่มกันเป็นหลักแหล่ง จึงได้ทำอุปกรณ์การทอผ้าและก็ขึ้นอย่างง่าย ๆ เพื่อทอผ้าไว้ใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยขอเมล็ดฝ้ายจากชนเผ่ากระเหรี่ยงซึ่งเป็นชนเผ่าดั้งเดิม ใช้เส้นผ้าที่สวมใส่ติดตัวมาเป็นตัวอย่างในการปั่นฝ้ายมือ จากอดีตถึงปัจจุบัน การทอผ้าได้ถูกถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกจากลูกสู่หลานมาหลายชั่วอายุคน ประมาณได้ว่า การทอผ้าของอำเภอบ้านไร่ มีมาแล้วกว่า ๒๐๐ ปี

๔.๒ ประเพณีพิธีกรรมสำคัญที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

๕.๒.๑ ประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน

นิทัศน์ จันทร และคณะได้กล่าวถึงประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้านของชุมชนบ้านทัพคล้ายไว้ว่า ประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน ปู่ย่าตายายได้เล่าให้ลูกหลานฟังต่อกันมา ในลักษณะเหมือนเป็นนิทานว่า หลังจากผู้เป็นหัวหน้าได้นำพาบรรพบุรุษของชาวทัพคล้ายอยู่เป็นกองสอดแนมพม่าได้เสียชีวิตลง นานวันเข้าก็ตระหนักว่าไม่มีโอกาสที่จะได้กลับเวียงจันทน์แล้ว ดังนั้นชาวบ้านจึงได้สร้างเมืองอยู่ให้เป็นหลักแหล่งเมืองที่ชาวบ้านสร้างไว้นั้น ต่อมาเรียกกันว่า เรียกว่า “ทัพค่าย” บ้านทัพค่ายมีพระยอดเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชาวบ้าน แต่ต่อมาเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นชุมชนก็เกิดปัญหาต่างๆขึ้น แม้จะมีพระเป็นที่พึ่งทางใจ แต่พระก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาต่างๆให้ชาวบ้านได้ทั้งหมด คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนทัพค่ายในขณะนั้นจึงได้ปรึกษารื้อถอนหาทางแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ จึงได้ตกลงกันตั้ง “หอ” ขึ้น ที่ฝั่งตรงข้ามกับค่าย คือทางด้านทิศตะวันออกของลำห้วยกระเสียว จากนั้นก็ได้ทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณของนายทหารที่เสียชีวิตไปแล้วให้มาสถิตอยู่ที่หอเพื่อเป็นเสาหลักในการปกครอง ให้ชาวบ้านรู้สึกเหมือน “มีเจ้านายคนเดียวกัน” ชาวบ้านจึงพากันเรียกหอที่ตั้งขึ้นนั้นว่า “หอเจ้านาย” ซึ่งหมายถึงหอที่สถิตของวิญญาณบรรพบุรุษที่ถูกเชิญมาปกป้องรักษาชาวบ้าน (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

หลังจากที่ชาวบ้านได้รวมตัวกันสร้าง “หอเจ้านาย” เสร็จแล้ว ชาวบ้านรวมทั้งคนเฒ่าคนแก่ก็จะนำพาลูกหลานเอาชวย (กรวย) ดอกไม้ไปมอบให้หอเจ้านาย เพื่อฝากตัวเป็นลูกหลาน และถือเป็นพิธีให้สัจจะต่อหอเจ้านายว่าจะรักใคร่กลมเกลียวกันสามัคคีกัน หากชาวบ้านไม่รักใคร่กลมเกลียวกัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่ผูกสมัครักใคร่สมัคคี ก็จะมีอันเป็นไปถึงแก่ชีวิต จากนั้นเมื่อสิ้นปีก็จะนำอาหารคาวหวานไปเลี้ยง เพื่อระลึกถึงพระคุณของท่านที่ปกป้องรักษาคุ้มครองให้ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข ให้ชาวบ้าน

สร้างบ้านแปงเมืองอยู่เป็นชุมชนที่สงบร่มเย็นไปตลอด แต่ที่ผ่านมา การปฏิบัติบูชาหอเจ้านายเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำต่างคนต่างบอกต่างคนต่างขอความช่วยเหลือและช่วยตอกไม้ก็ต่างคนต่างมอบ เหตุการณ์ดำเนินไปเช่นนั้นอยู่หลายปี จนในที่สุด คนเฒ่าคนแก่ก็เห็นตรงกันว่า หากปล่อยให้ต่างคนต่างทำ ก็เหมือนกับจะไม่มีความสัมพันธ์กัน ดูเหมือนว่าจะไม่ให้ความเคารพแก่ “เจ้านาย” และเป็นการทำให้ลูกบ้านหมดศรัทธาเพราะอยู่เป็นชุมชนเดียวกันแต่ต่างคนต่างทำ ดังนั้นจึงเห็นสมควรให้หาผู้ที่อาสาดูแลปฏิบัติต่อ “เจ้านาย” เป็นการเฉพาะ จึงมีการเสี่ยงทายด้วยการจับข้าวสารหาผู้ที่ดูแลหอเจ้านาย และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างลูกบ้านกับเจ้านาย คนคนนั้นจะถูกเรียกว่า “จ่า” ให้มีผู้ช่วยจ่าอีกคนหนึ่งคนหนึ่ง โดยให้เรียกว่า “จ่า” (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

การคัดเลือกจ่ากระทำโดยการจับข้าวสารเสี่ยงทายว่า แล้วคนเฒ่าคนแก่ที่เป็นผู้อาวุโสก็จะทำการเสี่ยงทายว่า ถ้าเจ้านายเห็นควรจะให้ผู้เสนอชื่อเป็นจ่าหรือเป็นจ่าก็ให้จับข้าวสารได้จำนวนคู่หรือจำนวนคี่ทั้ง ๒ ครั้ง กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกจับข้าวสารได้จำนวนคู่ครั้งที่ ๒ ก็ให้ได้คู่ ถ้าครั้งแรกได้คี่ครั้งที่ ๒ ก็ให้ได้คี่ หากได้คู่หรือคี่ทั้ง ๒ ครั้งก็ถือว่าผู้ที่สมัครได้เป็นตัวแทนของหอเจ้านายและต้องเป็นตัวแทนไป ๑ ปี หากครั้งแรกจับได้คู่ครั้งที่ ๒ ได้ก็อย่างนี้ผู้นั้นก็เป็นอันว่าตักไปต้องหาผู้สมัครคนใหม่อีกและทำเช่นนั้นจนกว่าได้จ่าจ่า สำหรับการอยู่ในตำแหน่งของจ่าจ่าจนครบรอบ ๑ ปีแล้ว หากคนเดิมยืนยันว่าต้องการเป็นตัวแทนต่ออีก ก็ไม่ต้องมีการเสี่ยงทายเลือกคนใหม่ เว้นแต่จะขอลาออกจากการเป็นตัวแทน การจะลาออกจะต้องจับข้าวสารเสี่ยงทายว่าจะให้ลาหรือไม่ให้ลาเช่นเดียวกันกับตอนที่เข้ามาเป็นจ่าจ่าการเวลาผ่านนานปีเข้า ประกอบกับมีครอบครัวมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น การนำเอาอาหารหวานคาวไปเลี้ยงเจ้านายก็เกิดมีปัญหาขึ้นอีก คือการทำงานส่วนรวมใดๆ ย่อมจะมีทั้งผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ร่วมมือเป็นของธรรมดา เมื่อถึงขวบปีที่จะเลี้ยงหอเจ้านายบางคนก็ไปไร่ ไปล่าสัตว์บางคนก็ไปหาปูหาปลา ผู้นำและ คนเฒ่าคนแก่จึงได้กำหนดให้มีการปิดบ้านและเลี้ยงบ้านขึ้นโดยทำพิธีป่าวประกาศให้รู้ทั่วกันว่าจะทำพิธีปิดบ้านแล้วนะ หากผู้ใดไปไร่ไปนาก็ให้รีบกลับเข้าบ้านก่อนพระอาทิตย์ตกดิน เพราะหลังจากทำพิธีปิดบ้านแล้ว มีข้อกำหนดที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติร่วมกันคือ “คนในห้ามออกคนนอกห้ามเข้า” นับแต่นั้นมาการเลี้ยงหอเจ้านายจึงเปลี่ยนมาเป็น “การปิดบ้านเลี้ยงบ้าน” และให้ถือว่าวันนี้เป็นวันปีใหม่นะด้วย

ต่อมาศรัทธาการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็มีการเปลี่ยนไป ทำให้มีการบนบานศาลกล่าวขอให้เจ้านายปกป้องคุ้มครองลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ขอให้ได้ผลผลิตเต็มเม็ดเต็มหน่วย หากสิ่งที่ขอสัมฤทธิ์ผลก็จะนำหัวหมู ๑ หัว เหล้า ๒ ขวด หรือไก่ ๑ ตัว เหล้า ๑ ขวดหรือมากกว่าแล้วแต่จะสัญญาไว้มาเลี้ยงหอเจ้านาย เรียกว่า “แก้มะ” (แก้มะ เป็นภาษาถิ่น หมายถึง การแก้มะ) การแก้มะจึงกลายมาเป็นพิธีกรรมหนึ่งของการปิดบ้านเลี้ยงบ้าน ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาทุกปีจนกลายเป็นประเพณี (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

ประเพณีการปิดบ้าน ก่อนถึงวันปิดบ้านเลี้ยงบ้านนั้น กระทำโดยเจ้าจำพร้อมด้วยคนเฒ่าคนแก่จะพากันไปเกี่ยวหญ้าคานำมาถักต่อกันเป็นเชือกเพื่อนำไปล้อมรอบบ้านทุกหลังคาหรือล้อมทั้งหมู่บ้านพร้อมทั้งसानตาแหลวเอาไว้ไปปิดบริเวณทางเข้าออกหมู่บ้านด้วย เมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ เจ้าจำและผู้สูงอายุก็จะนำเอาหญ้าคาที่ถักไว้ไปล้อมรอบหมู่บ้านในช่วงกลางวัน พอถึงตอนเย็นคือพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า เจ้าจำจะเดินป่าวประกาศไปทั่วหมู่บ้านให้รู้ทั่วกันว่าถึงเวลาปิดบ้านแล้ว “คนในห้ามออกคนนอกห้ามเข้า” หมายถึง ห้ามไม่ให้ผู้ใดออกไปทำไร่ไถนาหรือออกไปธุระนอกเขตที่ล้อมบ้านไว้ ส่วนคนที่อยู่นอกบ้านก็ห้ามเข้า หากใครฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับไหม หมายถึง จะต้องเสียเหล่าขวิดไก่ตัว หากใครต้องการมาร่วมในการปิดบ้านเลี้ยงบ้านจะต้องเข้ามา ก่อนเวลาที่จะทำการปิดบ้านจึงจะไม่ถูกปรับไหม ขณะเดียวกันก็จะนำเอาตาแหลว (ตาแหลวหมายถึง นำไม้ไผ่มาสานขัดกันเป็นรูป ๖ เหลี่ยม และทำเป็นขวยยื่นออกไป ๖ ขา) นำไปปักไว้ตรงทางเข้าออกหมู่บ้านจนครบทุกทาง ระหว่างที่ทำการปิดบ้าน กล่าวคือในตอนกลางคืนทุกคนจะพากัน เถลิมฉลองและเล่นหมากรุกคอนกัน รวมทั้งเล่นการเล่านพื้นบ้านต่างๆโดยผู้ใหญ่จะนำพาลูกหลาน เล่นกันอย่างสนุกสนานตามสมควรแก่เวลา การเล่นก็จะเล่นเป็นจุดๆ เช่น บ้านเจ้าจำหรือบ้านของผู้นำหมู่บ้าน หรือเล่นในที่ที่กำหนดให้ เป็นต้น ส่วนที่บ้านเจ้าจำจะมีผู้คนไปช่วยกันเตรียมข้าวของ เช่น เตรียมหัวหมู เตรียมไก่ และเตรียมอาหารที่จะนำไปเลี้ยงกันที่หอ เป็นต้น (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

การเลี้ยงบ้านทุกคนจะเตรียมห่อข้าวต้ม ภาษาถิ่นเรียกว่าห่อข้าวต้มล้า ข้าวเหนียวห่อด้วยใบตอง มีขนาดใหญ่กว่าหัวแม่มือเล็กน้อย ไม่ใส่มะพร้าว ไม่ใส่กล้วย แล้วนำไปต้มให้สุก เตรียมเหล้าเตรียมน้ำอ้อยน้ำตาลไว้ทำข้าวหวานพร้อมทั้งเตรียมเย็บกระทงจากใบขนุนไว้สำหรับใส่ข้าวหวานด้วย โดยจะเตรียมกันไว้ตั้งแต่วันขึ้น ๑๕ ค่ำซึ่งเป็นวันปิดบ้านเช้าตรู่ของวันแรม ๑ ค่ำ ซึ่งเป็นวันเลี้ยงบ้าน ผู้เป็นพ่อเป็นแม่ปู่ย่าตายายจะเตรียมข้าวหวาน ๗ กระทง(จอก) เหล้า ๑ ขวด ให้ลูกหลานนำไปที่บ้านเจ้าจำ บางคนก็เตรียมข้าวต้มข้าวหวานและเหล้าไปขึ้นหิ้งของผู้ที่เคยรักษาเยียวยาให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ (หมอยาโบราณ) ใช้บุญคุณเป็นเครื่องเหนี่ยวนำจิตใจให้ผู้คนในหมู่บ้านมีความเคารพนับถือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมือนหนึ่งมีพ่อมอคนเดียวกัน กล่าวคือหากใครเจ็บไข้ได้ป่วย เวลาไปบอกหมอโบราณมาดูอาการและทำการรักษาอาการเจ็บป่วยจะต้องนำชวยดอกไม้ไปขึ้นหิ้งก่อนแล้วจึงจะไปดูอาการและรักษาให้ เมื่อรักษาหายแล้วก็จะนับถือเป็นลูกหิ้ง ถึงขวปีในวันเลี้ยงบ้าน(“เลี้ยงปี” ก็เรียก) ผู้เป็นลูกหิ้งก็จะนำข้าวหวานประมาณ ๒ ซ้อนโต๊ะ พร้อมข้าวต้ม ๔ อัน(กิบ) เหล้า ๑ ขวดพร้อมชวยดอกไม้ ๑ ชวยไปขึ้นหิ้งที่บ้านของหมอโบราณ ก่อนที่จะทำการเลี้ยงหอเจ้านาย (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

ในการนี้บรรพบุรุษจึงได้กำหนดเอาเดือน ๖ นี้เป็นวันเริ่มต้นชีวิตใหม่และถือเอาวันปิดบ้านเลี้ยงบ้านเป็นเทศกาลปีใหม่ ขึ้นโดยให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของตนเองสืบไป การปิดบ้านเลี้ยงบ้านจึงเป็นงานที่มีความหมาย อย่างมากไม่ใช่เป็นการระลึกถึงพระคุณของเจ้านายเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการเฉลิมฉลองการมีชีวิตใหม่ของทุกคนด้วย จึงได้จัดให้มีการเล่นเพื่อระลึกความเป็นมาของชนเผ่าเมื่อครั้งอดีตและเพื่อการสนุกสนานไปพร้อมๆกันเป็นเวลา ๒ คืนกับอีก ๑ วันโดยถือเอาวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันเริ่มต้นปิดบ้าน วันแรม ๑ ค่ำเป็นวันเลี้ยงบ้าน และเช้าตรู่ของวันแรม ๒ ค่ำก็เป็นวันเปิดบ้าน เมื่อเปิดบ้านแล้วก็ป็นอันสิ้นสุดประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้านประจำปี ทุกคนต่างก็ไปทำมาหากินหรือเข้าออกนอกในได้ตามปกติต่อไป แสดงอัตลักษณ์ความเป็นลาวชุมชนท้าวคล้าย (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษในประเพณีปิดบ้าน

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๗๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๗๕๐๗๒๘๒๗๕๖&type=๓&theater>)

ชาวบ้านท้าวคล้ายร่วมในพิธีปิดบ้าน

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๗๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๗๕๐๗๒๘๒๗๕๖&type=๓&theater>)

๕.๒.๒ ประเพณีการปลุกทุ่ง

นิทัศน์ จันทร และคณะ ในสมัยโบราณถือว่าพิธีการปลุกทุ่งเป็นเรื่องสำคัญ กล่าวคือ เมื่อถึงวันสงกรานต์จะห้ามมิให้ผู้ใดไปทำไร่ทำสวนในวันเนา หากใครฝ่าฝืนก็จะถือว่า “คะลำ” นอกจากนี้ ทั่วครอบครัวจะพากันไปหาอยู่หากินมากักตุนไว้ โดยเฉพาะผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะออกไปเตรียมข้าวของที่จะใช้ในการทำอาหาร หาปูหาปลามาซังไว้ เก็บผัก หักไม้มาทำฝืนให้เพียงพอที่จะใช้ในช่วงสงกรานต์ และส่งข้าวลูกหลานที่ไปอยู่ต่างหมู่บ้านให้กลับมาเยี่ยมปู่ย่าตายายและร่วมกันปลุกทุ่ง ซึ่งลูกหลานก็ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด แต่ปัจจุบันการดังกล่าวได้เปลี่ยนไปตามความเหมาะสมในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เล่าเกี่ยวกับเรื่องราวของประวัติผ้าทุ่ง (ธง) ที่ปลุกในวันสุดท้ายของสงกรานต์ของบ้านทัพคล้ายพร้อมแสดงความคิดเห็นไว้ว่า “การปลุกทุ่งของบ้านเรานั้นน่าจะเกี่ยวข้องกับการมาทำศึกสงครามของพม่า ซึ่งทัพหลวงพม่าเดินทัพมาตั้งค่ายอยู่ที่นาห้วยไฮ อยู่ถัดจากบ้านทัพคล้ายไปทางทัพหลวง ทัพหน้าอยู่ที่บ้านเก่าโดยปลุกเสาหงส์ไว้เป็นสัญลักษณ์ครั้งไทยเข้ายึดครองและสร้างค่ายขึ้นใหม่ จึงได้ปลุกทุ่งประกาศชัยชนะเหนือดินแดนที่ยึดครองด้วยผืนผ้าแทนเสาหงส์ (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

ต่อมาหลังจากตั้งเป็นชุมชนแล้ว “ทุ่ง” ได้กลายมาเป็นว่า “หมายถึงทุก คนได้พ้นจากการเป็นเชลยแล้วนั่นเอง” ดังนั้นการปลุกทุ่งตามอย่างของพม่า ซึ่งพม่าถือเอาหงส์ที่อยู่บนยอดเสาเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศพม่า ส่วนชาวลาวที่อยู่เป็นกองสอดแนม จึงได้ทำห้วยนาขึ้นแทนหงส์และถือเอาห้วยนาเป็นสัญลักษณ์แทนชาติลาว โดยนำผืนผ้าขึ้นไปผูกไว้ที่ห้วยนา เพื่อประกาศความเป็นอิสระของชาวลาว นับแต่นั้นมาทุก ๆ ปีจึงได้มีการปลุกทุ่งกันเรื่อยมาจนเป็นประเพณี อนึ่งสิ่งที่จะต้องทำภายหลังการปลุกทุ่งเสร็จก็คือ การสงฆ์น้ำพระและรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ ตามด้วยก่อพระเจดีย์ทราย ในตอนเย็นจะมีการแห่ช้างดอกไม้เป็นวันสุดท้ายของสงกรานต์ด้วย (การแห่ช้างดอกไม้ในวันสงกรานต์มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสอนลูกหลานให้รู้จักการมีสัมมาคารวะรู้จักการขอมาและการให้อภัยแก่กัน) รวมทั้งจัดให้มีพิธีสวดพุทธมนต์เย็น(พิธีเข้าสายฝ้ายมงคล) เข้าของวันรุ่งขึ้นใส่บาตรฉลองต้นทุ่งอีกครั้งหนึ่งเป็นอันว่าสิ้นสุดสงกรานต์ (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

ประเพณีการแห่ทุ่งของชาวบ้านทัพคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>)

ประเพณีการแห่ทุ่งของชาวบ้านทัพคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>)

๔.๒.๓ ประเพณีถวายนต้นดอกไม้ในพรรษา

นิทัศน์ จันทร และคณะ ให้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับประเพณีเฮ็ดต้นดอกไม้ในพรรษาว่า “เฮ็ดต้นดอกไม้” หมายถึงการประดิษฐ์ต้นดอกไม้ จะทำกันในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาทุกวันพระขึ้นและแรม ๑๕ ค่ำตลอดระยะเวลา ๓ เดือนที่พระสงฆ์จำพรรษา ชาวบ้านทำพลายมีวิถีชีวิตที่ผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ในสมัยโบราณพอถึงวันพระ ๑๕ ค่ำ หรือวันพระใหญ่ ตอนเช้าชาวบ้านก็จะพากันไปใส่บาตรทำบุญที่วัด เมื่อถึงตอนบ่ายเด็กๆ ทั้งหนุ่มและสาวคนเฒ่าคนแก่ก็จะไปรวมกันเป็นกลุ่มๆ ที่บ้านของใครคนหนึ่งแล้วแต่จะตกลงกัน เพื่อเตรียมทำต้นดอกไม้ ซึ่งแต่ละคนต่างช่วยกันคนละไม้คนละมือ บางคนจะไปเก็บดอกไม้ที่มีอยู่ตามบ้าน เช่น ดอกบานเย็น ดอกสามปี (ดอกบานไม่รู้โรย) ดอกดาวเรือง ดอกกรัก เป็นต้น บางคนจะเตรียมทำไม้กลัด บางคนก็จะไปตัดหนอกกล้วยต้นเล็กๆ ที่มีใบประมาณ ๓-๕ ใบ และต้นกล้วยต้นโตขนาดเท่าแข้งหรือขนาดเท่าขาเด็กๆ มาหนึ่งต้นยาวประมาณ ๒ - ๓ ศอก พร้อมกาบกล้วยสัก ๒ กาบหรือจะเอาใบกล้วยมาด้วย ๒-๓ หาง เพื่อนำมาตกแต่งต้นกล้วย เมื่อได้วัสดุที่จะทำต้นดอกไม้แล้ว ก็จะช่วยกันตกแต่งต้นกล้วยให้กลายเป็นต้นดอกไม้ที่สวยงาม คนเฒ่าคนแก่บางคนเล่าให้ฟังว่า ทำไปเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในเรื่องนี้หลังจากผู้รวบรวมมีโอกาสไปขึ้นเครื่องบินจันทน์ เมืองหลวงของประเทศลาว จากการบอกเล่าของผู้คนที่นั่นว่า เมื่อกำหนด เวลาให้พระต้องอยู่จำพรรษา ณ วัดใดวัดหนึ่งขึ้น เพื่อเป็นการอุปถัมภ์แด่พระสงฆ์ได้มีอาหารฉัน จึงมีการทำบุญใส่บาตรอยู่เป็นประจำทุกวัน ตลอด ๓ เดือนที่พระอยู่จำพรรษาที่วัด ทำให้บางครั้งเราอาจจะล่วงเกินต่อท่านโดยที่เราไม่รู้ตัวก็ได้ ดังนั้นทุกวันพระ ๑๕ ค่ำ ก็จะมีการทำต้นดอกไม้ไปขอขมาพระสงฆ์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอีกด้วย (นิทัศน์ จันทร และคณะ, ๒๕๕๑)

ประเพณีถวายนต้นดอกไม้วันพระวัดทัพคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๙๒๕๘๗๓๔๙๗๕>

๒๔๗๑๒&set=a.๒๗๔๘๔๐๓๒๒๖๒๘๐๓๖.๕๖๗๘๘.๑๐๐๐๐๓๐๖๒๑๑๓๖๙๘&type=๓&theater)

๔.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

การที่ชาวบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สามารถดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวไว้ได้ในหลายๆด้าน ทั้งๆที่วิถีชีวิตของชาวบ้านนับวันจะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต นั่นเพราะมีปัจจัยหลายด้านที่คอยส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ ซึ่งแบ่งได้เป็นปัจจัยภายในท้องถิ่น และปัจจัยภายนอกท้องถิ่น

๕.๓.๑ ปัจจัยภายในชุมชน

ชุมชนบ้านทัพคล้ายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ชาวบ้านมีความสมัครสมานสามัคคีกัน และมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ นอกเหนือจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านเองแล้ว ยังมีบุคคลสำคัญในชุมชนหลายคนที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งให้กับชุมชน และทำให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ บุคคลดังกล่าว ได้แก่ พระอุทัยสิทธิคุณ นายวรวุฒิ ทองสี นายนิทัศน์ จันทร เป็นต้น

๕.๓.๑.๑ พระครูอุทัยสิทธิคุณ

ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านในสังคมไทยในส่วนที่นับถือพุทธศาสนา มีความผูกพันใกล้ชิดกับพระสงฆ์ในวัดในชุมชนมาช้านาน โดยเฉพาะในสังคมชนบท ที่พระต่างก็เป็นลูกหลานของคนในชุมชน แต่ได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ครองเรือนมีครอบครัว ไปเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาตามรอยพระมหาศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และด้วยความที่วัดอยู่ใกล้กับชุมชน จึงปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่างๆไม่ได้ พระที่อยู่ตามวัดวาอารามในแหล่งชุมชนในชนบทจึงไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่สั่งสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้านปลอดพ้นจากความทุกข์เท่านั้น แต่พระเหล่านี้ยังถูกเรียกร้องให้ต้องช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน หรือการประกอบอาชีพต่างๆอีกด้วย

เมื่อวัดและพระต้องหันมาเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับชาวบ้านและชุมชน วัดก็จึงได้เปลี่ยนบทบาทตัวเองมาทำงานด้านการสังคมสงเคราะห์หรือบริการสังคมต่างๆ เช่น การเป็นโรงเรียนสอนวิชาความรู้ให้กับลูกหลานชาวบ้าน การเป็นโรงพยาบาลที่ต้องคอยรักษาผู้ที่เจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ รวมถึงการเป็นโรงมหรสพให้ชาวบ้านมาใช้เป็นพื้นที่ศูนย์กลางสำหรับจัดเทศกาลงานรื่นเริงหรือประเพณี พิธีกรรมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามฤดูกาล และด้วยพันธกิจต่อชุมชนที่ในลักษณะดังกล่าว ทำให้พระสงฆ์จำนวนมากหันมาเน้นบทบาทการพัฒนาชุมชนเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ชาวบ้านเป็นหลัก มากกว่าจะ

เน้นการสอนหลักธรรมขั้นสูงที่นำไปสู่การหลุดพ้นทางจิตวิญญาณ พระสงฆ์เหล่านี้มักถูกเรียกว่า “พระนักพัฒนา” พระนักพัฒนาสามารถเข้าถึงและได้รับชาวบ้านได้มากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ และตราบไต่ที่รัฐยังไม่อาจแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างทั่วถึง พระนักพัฒนาก็ยังเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งของชุมชน (ภัทรพร สิริกาญจน์ ๒๕๓๖ หน้า ๙๙)

ที่ชุมชนบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพาชุมชนไปสู่การพัฒนาในมิติต่างๆ จนบ้านทัพคล้ายกลายมาเป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นที่รู้จักไปอย่างกว้างขวางอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือ พระครูอุทัยสิทธิคุณ

ประวัติและผลงานโดยย่อของพระครูอุทัยสิทธิคุณ

เว็บไซต์ของวัดทัพคล้าย (<http://www.xn๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๐๓๕๙๙๐>) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระครูอุทัยสิทธิคุณ (ฉายาปริสุทโธ) ว่าชื่อเดิมของท่านคือ นายบัญชา อ่อนศรี เกิดเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ บิดาชื่อนายลำดวน อ่อนศรี มารดาชื่อนางซื่อน อ่อนศรี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๐/๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ปัจจุบันพระครูอุทัยสิทธิคุณอายุ ๕๕ ปี บวชมาแล้วเป็นเวลา ๓๑ พรรษา พระครูอุทัยสิทธิคุณอุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔ ณ อุโบสถวัดทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านการศึกษา พ.ศ.๒๕๒๙ ท่านสอบได้นักธรรมชั้นเอก พ.ศ.๒๕๕๑ สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพ.ศ. ๒๕๕๕ ท่านก็สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านสมณศักดิ์ พระครูอุทัยสิทธิคุณได้รับสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นฐานานุกรมที่พระสมุห์ ของพระครูอุเทศธรรมนิวิฐ เจ้าคณะอำเภอบ้านไร่ วัดบ้านไร่ อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นฐานานุกรมที่พระปลัด ของพระครูอุเทศธรรมนิวิฐ เจ้าคณะอำเภอบ้านไร่ วัดบ้านไร่ อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาส ชั้นตรี ที่พระครูอุทัยสิทธิคุณ

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้า คณะตำบลขันโท นามเดิม พระครูอุทัยสิทธิคุณ

พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นพระอุปัชฌาย์ รุ่นที่ ๔๔

พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอบ้านไร่

พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ส่วนในด้านการจัดการศึกษาด้านพุทธศาสนานั้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระครูอุทัย สุธิคุณได้อุทิศตนทำงานในหลายบทบาทหน้าที่เพื่อส่งเสริมการศึกษาด้านพุทธศาสนา บางหน้าที่ปัจจุบัน ท่านได้ลดบทบาทลงไปบ้าง เพื่ออุทิศเวลาให้กับการบริหารจัดการและการส่งเสริมพุทธศาสนาในวัดทัพ คล้าย แต่บางหน้าที่ในปัจจุบันท่านก็ยังทำงานอยู่ บทบาทที่พระครูอุทัยสุธิคุณได้ดำเนินงานเพื่อเป็น การส่งเสริมการศึกษาด้านพุทธศาสนา เช่น

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดทัพคล้าย - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดทัพคล้าย ถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นกรรมการสอบธรรมสนามหลวง - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง ชั้น ตริ ภาค ๓

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นประธานกรรมการสอบพระธรรมวินัย ชั้นนวกะ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นกรรมการกำกับห้องสอบบาลี จังหวัดอุทัยธานี

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดทัพคล้าย - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นกรรมการอุปถัมภ์ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ ภาค ๓ ณ วัด
พิบูลทอง จ.สิงห์บุรี

พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นประธานดำเนินการสอบธรรมศึกษาโรงเรียนวัดทัพหมั่น- ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นประธานกองทุนขึ้นประณตศึกษาวัดทัพคล้าย - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นกรรมการอำนวยการสอบบาลี จังหวัดอุทัยธานี

พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านไร่วิทยา - ปัจจุบัน

นอกจากการศึกษาด้านพุทธศาสนาแล้ว พระครูอุทัยสัทธิคุณยังมีตำแหน่งทางการ
ปกครองคณะสงฆ์อีกหลายตำแหน่ง เช่น

พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดทัพคล้าย

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นเจ้าอาวาสวัดทัพคล้าย - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลทัพหลวง

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นเจ้าคณะตำบลทัพหลวง

พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นพระอุปัชฌาย์ รุ่นที่ ๔๔

พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอบ้านไร่

พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

พระครูอุทัยสัทธิคุณนอกจากจะเป็นพระนักพัฒนาแล้ว ท่านยังอุทิศตนเพื่อการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาในหลายบทบาท เช่น

พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นพระธรรมทูตจังหวัดอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่

พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนตำบลทัพหลวง (อปต.)

พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นกรรมการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดอุทัยธานี

งานสาธารณะสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์ก็เป็นงานอีกด้านที่พระครูอุทัยสิทธิคุณให้ความสำคัญ โดยบทบาทที่ผ่านมาเช่น

พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนตำบลทัพหลวง ดำเนินการจัดหาทุนช่วยโรงเรียนวัดทัพคล้าย เพื่อก่อสร้างการศึกษา อาหารกลางวันเด็กและมอบทุนประถมศึกษาแก่นักเรียน ส่งนักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษา เป็นต้น

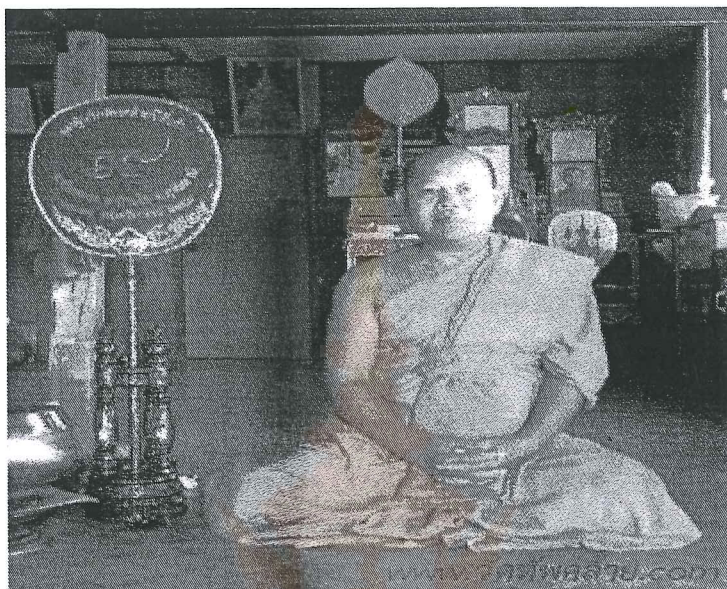
พ.ศ. ๒๕๔๗ ตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาวัดทัพคล้าย

นอกจากนี้ในยุคที่พระครูอุทัยสิทธิคุณเป็นเจ้าอาวาสวัดทัพคล้าย ท่านได้ดำเนินงานด้านการก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานมากมายให้กับวัด เช่น การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เช่น กุฏิ พระสงฆ์ ห้องน้ำ สุขา และอุโบสถ เมรุ ศาลาธรรมสังเวช โรงครัว เป็นต้น

พระครูอุทัยสิทธิคุณนับเป็นพระนักพัฒนาที่มีบทบาทสำคัญในปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวให้ชาวบ้านชุมชนบ้านทัพคล้าย โดยตลอดระยะเวลาที่ท่านบวชเป็นพระสงฆ์และจำพรรษาอยู่ที่วัดทัพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานีนั้น ท่านได้เป็นแกนนำในการ รื้อฟื้นประเพณีพิธีกรรมสำคัญที่บรรพบุรุษของชาวบ้านทัพคล้าย ซึ่งเป็นคนลาวที่อพยพมาจากประเทศลาวได้เคยปฏิบัติกันมาในอดีต เช่น ประเพณีจุลกฐิน ประเพณีปิดบ้านเปิงบ้าน ประเพณีสงฆ์น้ำพระน้อย และประเพณีแต่งต้นดอกไม้ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ ทราบว่าพระครูอุทัยสิทธิคุณให้ข้อมูลว่าเมื่อย้อนกลับไปมองเมื่อกว่า ๑๐ ปีที่แล้ว วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านทัพคล้ายก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในหลายๆด้าน เยาวชนรุ่นใหม่และชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ละเลยและละทิ้งประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษของตนเอง ซึ่งจะไปก็เป็นเรื่องธรรมดาของโลก ยุคสมัยเปลี่ยน โลกเปลี่ยน สังคมก็เปลี่ยน และตาม แม้ว่าชาวบ้านทัพคล้ายจะเป็นชุมชนเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายอย่างที่แสดงความเป็นมาของชุมชนได้อย่างชัดเจน ด้วยความต้องการให้ชาวบ้านกลับมาสนใจเรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง ตนจึงได้ปรึกษากับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และชาวบ้านว่าน่าจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูประเพณีพิธีกรรมที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมา เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของตนเอง ในปีต่อมาก็จะเริ่มมีการจัดประเพณีพิธีกรรมสำคัญขึ้นมา เช่น ประเพณีปิดบ้านเปิงบ้าน ประเพณีสงฆ์น้ำพระน้อย และประเพณีแต่งต้นดอกไม้ แต่ที่เป็นงานใหญ่

มีชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างคึกคัก และทำให้ชุมชนและวัดทัพคล้ายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางก็คือ ประเพณีจุลกฐิน ซึ่งเริ่มจัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ปัจจุบันนี้ก็ยังคงจัดต่อเนื่องมาทุกปี ส่วนประเพณีพิธีกรรมอื่นๆก็ยังมีการปฏิบัติกันต่อมาเช่นเดียวกัน

พระครูอุทัยสิทธิคุณ

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๐๓๕๙๙๐>)

๔.๓.๑.๒ นายวรวิทย์ ทองสี

นายวรวิทย์ ทองสี เกิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๕ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๑๐ หมู่ ๑๔ ตำบลทัพหลวงอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นข้าราชการครูโรงเรียนบ้านหินดุ่ม ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จบประถมศึกษา ๔ โรงเรียนวัดทัพคล้าย จบประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนบ้านไร่ จบม.ศ. ๖ โรงเรียนช่างหนังพระนคร จบนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จบศึกษาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ด้านประวัติการทำงาน นายวรวิทย์ ทองสี บรรจุรับราชการครั้งแรกที่โรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ต่อมาได้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดทัพหมั่น ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี เป็นผู้ช่วยปฏิบัติหน้าที่นิติกร เป็นครูผู้สอนที่โรงเรียนบ้านหินดุ่มจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นคณะกรรมการวัดทัพคล้าย คณะกรรมการที่ปรึกษา หมู่บ้านภูจวง และประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดทัพคล้ายอีกด้วย

นายวรวุฒิ ทองสี เป็นผู้ที่มีความสนใจทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากงานในหน้าที่หลักในฐานะที่เป็นข้าราชการครูแล้ว นายวรวุฒิ ทองสียังอุทิศเวลาให้กับการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาและวิถีวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชาวชุมชนทัพคล้ายอย่างจริงจังอีกด้วย ผลงานการศึกษาชิ้นสำคัญเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวชุมชนบ้านทัพคล้ายที่นายวรวุฒิ ทองสี ได้ศึกษาไว้ ได้แก่ เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทัพคล้าย อ.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี” (พ.ศ. ๒๕๔๗). นาย วรวุฒิ ทองสี นับเป็นบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมจนเป็นยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้รับรางวัลและการประกาศเกียรติคุณมากมาย เช่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม “ราชมงคลสรรเสริญ” ครั้งที่ ๑๓ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในโอกาสครบรอบ ๓๖ ปี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยจุดมุ่งหมายของการให้รางวัลก็คือ เพื่อเป็นการการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่น เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน ตลอดจนเสริมสร้างภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรม

๔.๓.๑.๓ นายนิทัศน์ จันทร

นายนิทัศน์ จันทร เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๐๘ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๒๘ หมู่ ๑๔ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี อาชีพทำไร่ ด้านการศึกษา นายนิทัศน์สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุทัยธานี ส่วนด้านการทำงาน นายนิทัศน์เคยเป็นยุวกษัตริกร เป็นอาสาพัฒนาชุมชน ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทัพคล้าย และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

นายนิทัศน์ จันทร เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านการทอผ้าและผลิตผ้าทอ ปัจจุบันเป็นประธานกลุ่ม กลุ่มทอผ้าลายโบราณบ้านภูจวง ก่อตั้งเมื่อ ๒๕๓๖ จำนวนสมาชิกกลุ่ม ๕๒ คน ประเภทธุรกิจ ผลิตและจำหน่ายผ้าไหมและผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ ผ้าขึ้นจก ผ้าขึ้นตีนจก ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า มาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ ๔ ดาว รับรองตรานกยูงระดับเขียวและระดับเงิน มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าจกจำนวนพนักงาน ๑๗ คน กลุ่มทอผ้าบ้านภูจวงเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่ทอผ้าในหมู่บ้าน ซึ่งเดิมเป็นการทอผ้าเพื่อใช้กันเองในครัวเรือน ต่อมากลุ่มพัฒนาชุมชนได้เข้ามาแนะนำทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนำสินค้าไปจำหน่าย ในปี ๒๕๓๖ เดิมการย้อมฝ้ายของกลุ่มเพื่อใช้ในการทอผ้าจะใช้สีเคมีในการย้อม ต่อมาในปี ๒๕๔๔ เริ่มมีการแนะนำให้เปลี่ยนจากการย้อมสีเคมีมาเป็นการย้อมด้วยสีธรรมชาติ จึงเริ่มมีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาเป็นส่วนประกอบในการย้อมสี มาประยุกต์กับเทคนิคในการย้อมสมัยใหม่ โดยคุณนิทัศน์ จันทร ได้เข้ามาช่วยคุณแม่และพี่สาวในปี

๒๕๔๖ เพื่อศึกษาข้อมูลการยอมรับธรรมชาติรวมถึงทดลองผสมสีใหม่ๆ ปรับปรุงกระบวนการยอมรับให้ติดทนนาน และได้สีที่ต้องการ ต่อมาทางกลุ่มได้ขอให้คุณนิทัศน์เข้ามาช่วยบริหารจัดการในกลุ่มและเลือกคุณนิทัศน์ให้เป็นประธานกลุ่ม คุณนิทัศน์ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมด้านการตลาดโดยการออกงานนิทรรศการเอกลักษณ์ชนเผ่าที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงทำให้เริ่มมีความต้องการผลิตภัณฑ์มากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก

๔.๓.๑.๔ ผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านอื่นๆ

นอกจากแกนนำสำคัญอย่างพระครูอุทัยสิทธิคุณ นายวรวุฒิ ทองสี และนายนิทัศน์ จันทร์แล้ว กลุ่มคนในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ชุมชนที่พลัดล้ายังคงสามารถธำรงอัตลักษณ์ความเป็นลาวไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ก็คือ ผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านต่างๆ เช่น นายลา ขุนพิลึก นายใบ วงศ์เปี้ยะ นายสุนันท์ จันทร์ นายทา จันทร์ นายทัน จันทร์ และนายเลิศ จันทร์ เป็นต้น

ผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ล้วนเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ชาวชุมชนให้ความเคารพนับถือ ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง ต่างก็ล้วนมีผู้อาวุโสเหล่านี้เป็นแกนนำและให้แนวคิดในการจัดงาน เวลามีกิจกรรมที่จัดขึ้นที่วัดหรือในชุมชน ผู้อาวุโสเหล่านี้ต่างเป็นผู้นำพาชาวบ้านให้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ จึงเรียกได้ว่าผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้คือผู้ที่เป็นกลไกสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านที่พลัดล้ายังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของตัวเองไว้ได้

๔.๓.๒ ปัจจัยภายนอกชุมชน

การที่ชาวบ้านที่พลัดล้ายังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของตัวเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น นอกจากปัจจัยภายในซึ่งได้แก่ การแกนนำคนสำคัญในการรื้อฟื้นและรักษาวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งได้แก่ พระครูอุทัยสิทธิคุณ พระนักพัฒนาที่เชื่อมศาสนาเข้ากับการพัฒนาท้องถิ่น นายวรวุฒิ ทองสีครูในโรงเรียนในชุมชนที่มีใจรักศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและได้ทุ่มเทแรงกายแรงสติปัญญาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนที่พลัดล้าย นายนิทัศน์ จันทร์ ผู้รู้และแกนนำกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง รวมทั้งปราชญ์และผู้อาวุโสในท้องถิ่นแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกชุมชนที่ช่วยในการฟื้นฟูและดำรงอัตลักษณ์ความเป็นลาวได้เป็นอย่างดีด้วย ซึ่งได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มนักวิจัยและนักวิชาการ

๔.๓.๒.๑ องค์การหรือหน่วยงานราชการ

นอกจากปัจจัยภายในที่เป็นเรื่องของคนในชุมชนเองแล้ว กลุ่มคนหรือองค์กรจากภายนอกก็มีเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นลาวของชาวชุมชนทัพคล้าย หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้ชาวบ้านทัพคล้ายยังคงดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ในหลายลักษณะ แต่ลักษณะที่เด่นชัดที่สุดประการหนึ่งคือ การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของหรือผู้จัดประเพณีและพิธีกรรมสำคัญต่างๆ และประเพณีที่องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอย่างชัดเจนที่สุด คือ ประเพณีจุลกฐิน

ประเพณีจุลกฐินเป็นประเพณีที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวชุมชนทัพคล้าย ในการจัดประเพณีจุลกฐินมีองค์กรภายนอกชุมชนให้การสนับสนุนเป็นผู้ร่วมจัดอยู่หลายหน่วยงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุทัยธานี องค์การบริหารส่วนตำบลทัพหลวง รวมทั้งบางปีอาจมีองค์กรภาคเอกชนจากภายนอกบางองค์กรที่แสดงความจำนงร่วมเป็นเจ้าของด้วย เช่น ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (เอสเอ็มอีแบงก์) โดยเอสเอ็มอีแบงก์ได้จัดโครงการทอดผ้าป่าการกุศล ด้วยการเชิญชวนให้พนักงานของธนาคารและประชาชนโดยทั่วไปที่มีจิตศรัทธาได้ร่วมกันบริจาคเงินถวายเป็นผ้าป่าการกุศลสมทบทุนการก่อสร้างอารามและเสนาสนะให้กับพระสงฆ์ในวัดทัพคล้าย ซึ่งก็มีพนักงานของธนาคารและประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก

นอกจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐและเอกชนแล้ว ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์จากหลายจังหวัดก็นับเป็นบุคคลภายนอกอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวชุมชนบ้านทัพคล้ายสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ ซึ่งตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับชาวชุมชนอยู่เป็นระยะ เช่น เข้าร่วมเดินแสดงวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองในขบวนแห่ในงานจุลกฐิน กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ได้แก่ ลาวครั้งบ่อกรสุพรรณ ลาวครั้งโครมมะเตื่อนครปฐม ลาวครั้งโคกหม้ออุทัยธานี ลาวครั้งกำแพงเพชร ไทยญวนบ้านคูบัวราชบุรี ลาวครั้งหนองกระดุกเนื้อ นครสวรรค์ ลาวครั้งกุดจอกชัยนาท ไทยพวนบ้านทรายลพบุรี มอญบางขันหมากลพบุรี ไทยยองลำพูน

ภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเข้าร่วมพิธีแห่งานจุลกฐิน

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๔๔๖๐๕๕๘๓๕๕๑๒๕๙๒&set=pcb.๔๔๖๐๕๕๘๓๕๕๑๒๕๙๐&type=๓&theater>)

๔.๓.๒.๒ กลุ่มนักวิจัยและนักวิชาการ

บ้านทัพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี นับเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความสนใจจากนักวิจัยหรือนักวิชาการในมหาวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ประเด็นหลักที่หลายสถาบันให้ความสนใจศึกษาได้แก่ เรื่องการทอผ้า ประเพณีจุลกฐิน รวมถึงประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ตัวอย่างมหาวิทยาลัยหรือองค์กรที่ให้ความสนใจศึกษาชุมชนบ้านทัพคล้าย ก็เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ รวมถึงสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นต้น

ชุมชนบ้านทัพคล้าย นอกจากจะเป็นพื้นที่ศึกษาในการทำวิจัยแล้ว ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น เมื่อปี ๒๕๕๗ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านไหม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน และศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอพื้นบ้าน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิด “แหล่งเรียนรู้การผลิตไหมออร์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทัพคล้าย” เพื่อนำร่องเป็นแหล่งศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านไหมออร์ครบวงจรแก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมออร์ในภาคเหนือ ตั้งแต่การเลี้ยง การลอกกว การปั่นไหม การทอผ้า และการตลาด การตั้งศูนย์ดังกล่าวนี้ อันเนื่องมาจากการเล็งเห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสะอาดกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมออร์ โดยกระบวนการผลิตไหมออร์

ต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การทำงานครั้งนี้เป็นความร่วมมือกับศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอ
พื้นบ้าน (ฝ้ายแกมไหม) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีเปิด “แหล่งเรียนรู้การผลิตไหมออร์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทพคาลัย”

(ภาพจาก [https://www.facebook.com/ThailandResearchFund/photos/a.](https://www.facebook.com/ThailandResearchFund/photos/a.๗๔๔๘๑๖๐๗๒๐๔๐๕๙.๑๐๗๓๗๔๒๐๒๑.๑๑๙๕๒๗๓๓๑๓๙๙๖๐๖/)

๗๔๔๘๑๖๐๗๒๐๔๐๕๙.๑๐๗๓๗๔๒๐๒๑.๑๑๙๕๒๗๓๓๑๓๙๙๖๐๖/

๗๔๔๘๑๖๐๗๒๐๔๐๕๖/?type=๓&theater)

สถาบันการศึกษาทั้ง ๒ แห่ง ให้เหตุผลที่เลือกชุมชนบ้านทพคาลัยเป็นศูนย์การเรียนรู้ว่า
ก็เนื่องมาจากบ้านทพคาลัยเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อม มีเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมออร์เป็นจำนวนมาก และเป็น
เครือข่ายผู้เลี้ยงที่เข้มแข็ง ตลอดจนเกษตรกรเครือข่ายมีกิจกรรมด้านการลอกกว ย้อมสี ปั่นเส้น และทอ
ผ้าอย่างครบวงจร โดยแหล่งเรียนรู้จะเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยง การผลิต และการส่งเสริม
ให้เกษตรกรเครือข่ายทุกเครือข่ายเข้าถึงหลักการและวิธีการของเทคโนโลยีสะอาด เพื่อเกษตรกรและ
ชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ จะได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการผลิตไหมออร์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็น
สิ่งที่ทั่วโลกให้ความสนใจ เพื่อความปลอดภัยและลดภาวะโลกร้อน พร้อมไปกับการสร้างรายได้ สร้าง
ความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันในครอบครัว แหล่งเรียนรู้การผลิตไหมออร์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทพคาลัยถือ
ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อกลุ่มผู้ผลิตที่จะศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาสิ่งทอไปสู่ผลิตภัณฑ์
ระดับมืออาชีพ และยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มผู้ผลิตในชุมชนอื่นๆ ได้นำไปเป็นแนวทางพัฒนาการ
ผลิตสิ่งทอของตนเองอีกด้วย

๔.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

แม้ว่าชุมชนทับคล้าย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จะเป็นชุมชนที่สามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่นแม้อกาลเวลาจะเปลี่ยนผันไป แต่อย่างไรก็ตาม วิถีวัฒนธรรมบางอย่างของชาวบ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากผลกระทบของปัจจัยบางอย่าง ปัจจัยที่เด่นชัดที่สุดที่มีผลทำให้ชาวชุมชนทับคล้ายสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมไปมีอยู่ ๒ ประการคือ การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว

๔.๔.๑ พืชเศรษฐกิจ

ตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมชุมชนบ้านทับคล้ายทำการเกษตรแบบพอเลี้ยงชีพ เน้นการปลูกข้าวไว้รับประทานเองเช่นเดียวกับชุมชนในชนบทอื่นๆ ข้าวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยมาแต่ไหนแต่ไร ข้าวเป็นทั้งที่มาของคติความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมต่างๆมากมาย พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวในสังคมไทยเป็นพิธีกรรมที่มีความหมายมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นชาวไร่ชาวนา

สำหรับชาวชุมชนทับคล้ายเอง วิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆก็ล้วนเกี่ยวข้องกับความเป็นวัฒนธรรมข้าวแทบทั้งสิ้น ในอดีตชาวบ้านทับคล้าย เช่น

- ประเพณีบุญข้าวจี ที่จะจัดขึ้นในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๓ เป็นการนำข้าวเหนียวหนึ่งมาปั้นชุบไข่ปิ้งบนไฟและสอดไส้ด้วยน้ำตาลอ้อย
- ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๙ เป็นการทำขนมผสมงาไปทำบุญเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว บุญข้าวสาก
- บุญข้าวสาก (ข้าวกระยาสารท) จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ โดยชาวบ้านจะทำกรวยใส่ข้าวกระยาสารทไปทำบุญ และเอาไปวางตามโคนต้นไม้ เช่นไห้วผีบรรพบุรุษและญาติผู้ล่วงลับ

จากที่ชาวบ้านมีประเพณีพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่เกี่ยวกับข้าวและไร่นา แต่ในเวลาต่อมาเมื่อมีพืชเศรษฐกิจบางชนิดเข้ามา ชาวบ้านบางส่วนเลิกทำนาเพื่อการยังชีพ หันไปปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าอย่างจริงจัง มีผลให้ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวกับข้าวได้ลดบทบาทความสำคัญลง และจะเห็นได้ว่าบางประเพณี ชาวบ้านไม่ได้มีการสืบสานอีกต่อไปแล้ว เช่น ประเพณีบุญข้าวจี และบุญข้าวสาก เป็นต้น

พืชเศรษฐกิจที่เข้ามาทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านทับคล้ายเปลี่ยนไป ได้แก่ ข้าวโพด ฝ้าย และอ้อย

๔.๔.๑.๑ ข้าวโพด

สำหรับข้าวโพด เริ่มมีการปลูกในเขตตำบลทัพหลวง เมื่อราว ปีพ.ศ.๒๕๐๓ - ๒๕๐๔

พชณิบูลย์ เจริญผิว กล่าวว่าคนที่นำข้าวโพดเข้ามาปลูกในเขตตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี คือนายทองโร เฟื่องอุ่น หรือลุงอินทร์ โดยลุงอินทร์ได้ไปเห็นการปลูกข้าวโพดที่หมู่บ้านเนินขาม อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดชัยนาท จึงได้ทดลองนำมาปลูกบ้าง เพราะเห็นว่าให้ผลผลิตดี ตลาดต้องการรับซื้อ ในระยะแรกปลูกเพื่อยังชีพเล็กๆน้อยๆ ต่อมาเมื่อชาวบ้านคนอื่นๆเห็นว่าข้าวโพดให้ผลผลิตดี จึงได้หันมาปลูกตามบ้าง และเมื่อลุงอินทร์ขยายการปลูกข้าวโพดให้มากขึ้น ก็มีการจ้างแรงงานในการปลูกในการเก็บเกี่ยว การจ้างแรงงานเพื่อใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายโดยตรง จึงนับว่าเริ่มต้นขึ้นจากตรงนี้ จากนั้นเมื่อการปลูกข้าวโพดเริ่มมีมากขึ้น ก็มีการนำเครื่องสีข้าวโพดเข้ามา ซึ่งก็นับว่าเป็นการนำเอาเทคโนโลยีเครื่องจักรกลขนาดใหญ่เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตของหมู่บ้านเป็นครั้งแรกด้วยเช่นกัน (พชณิบูลย์ เจริญผิว ๒๕๕๖ : ๑๑๘)

๔.๔.๑.๒ ฝ้าย

พชณิบูลย์ เจริญผิว กล่าวถึงการปลูกฝ้ายในเขตพื้นที่ตำบลทัพหลวงว่าการปลูกฝ้ายเพื่อการค้า เริ่มมีขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๖ - ๒๕๐๗ ฝ้ายในระยะแรกที่ชาวบ้านนำมาปลูกนั้นเป็นฝ้ายน้อย ดอกเล็กลำต้นสูง ในระยะแรกฝ้ายจะปลูก ต่อมาจึงได้มีการนำฝ้ายพันธุ์ที่ดอกใหญ่และให้ปุ๋ยฝ้ายมากกว่าเข้ามาปลูก การปลูกฝ้ายในอดีตชาวบ้านมักปลูกแซมไปกับต้นข้าว การเก็บเกี่ยวข้าวจะทำไปพร้อมกับการเก็บเกี่ยวฝ้าย การปลูกฝ้ายต่างจากการปลูกข้าวโพดตรงที่ การปลูกข้าวโพดชาวบ้านริเริ่มปลูกด้วยตนเองแต่การปลูกฝ้าย เริ่มต้นจากการแนะนำให้ปลูกของนายทุนในตัวจังหวัดอุทัยธานี ที่เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกเพื่อส่งต่อต่ออีกที (พชณิบูลย์ เจริญผิว ๒๕๕๖ : ๑๒๑)

๔.๔.๑.๓ อ้อย

อ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่ชาวชุมชนตำบลทัพหลวงนิยมปลูกเพื่อการพาณิชย์

พชณิบูลย์ เจริญผิว กล่าวว่า การปลูกอ้อยของชาวบ้านเริ่มต้นจากการสร้างฝายและคลองชลประทานในชุมชน ในช่วงราว พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๒ การสร้างฝายและคลองชลประทานทำให้พื้นที่ดินฝายและดินคลองไม่มีน้ำใช้ในการเพาะปลูก ทำให้ไม่สามารถทำนาปลูกข้าวได้ ชาวบ้านจึงหันมาปลูกอ้อยแทน ซึ่งที่จริงก่อนหน้านี้ อ้อยได้รับการปลูกอย่างแพร่หลายในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อป้อนโรงงานน้ำตาล แต่ต่อมาผลผลิตป้อนโรงงานมีไม่เพียงพอ โรงงานน้ำตาลจึงเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านในพื้นที่แถบตำบลทัพหลวงปลูกอ้อย โดยในช่วงแรกเป็นการมาขอเช่าที่เพื่อปลูกอ้อย แต่ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นระบบการทำสัญญา โดยทางโรงงานน้ำตาลจะออกทุนการผลิตให้ชาวบ้าน และจะรับซื้อผลผลิตทั้งหมดที่ปลูกได้ สัญญานี้เป็นสัญญาผูกมัด เกษตรกรต้องขายให้เจ้าแก่ที่ออกทุนให้เจ้าเดียวเท่านั้น อ้อยที่ปลูกได้จะถูกส่งป้อนโรงงานน้ำตาลที่อำเภอกู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (พชณิบูลย์ เจริญผิว ๒๕๕๖ : ๑๒๑)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชุมชนบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในสมัยอดีตมีวิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับข้าวเป็นหลัก แต่ในเวลาต่อมาเมื่อพืชเศรษฐกิจเข้ามา ชาวบ้านหันไปปลูกข้าวโพด ฝ้าย และอ้อยเพื่อขายกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ลดจำนวนการปลูกข้าวลง ทำให้วิถีชีวิตและประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนาหายไป ด้วย อัตลักษณ์ความเป็นลาวในแบบดั้งเดิมบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปจนปัจจุบัน

ไร่อ้อยที่ปลูกข้าวโพดแซมไปด้วยที่ชุมชนทัพคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๗๔๙๑๑๔๘๒๕๗๒๙๗๗&set=pcb.๑๑๗๔๙๑๒๔๐๒๕๗๒๘๘๕&type=๓&theater>)

๔.๔.๒ การท่องเที่ยว

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ชุมชนทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ เป็นอีกชุมชนที่เป็นเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศกาลงานจุลกฐิน ที่ทุกปีจัดจะจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีชาวบ้านในชุมชนและคนภายนอกเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก งานจุลกฐินวัดทัพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จะจัดในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี โดยจะมีสาธิตการปั่นฝ้าย การทอ การเย็บ การย้อม ฝ้ายให้เป็นผ้าจีวรถวายแด่พระสงฆ์ให้สำเร็จในวันเดียวกัน ซึ่งกระบวนการจัดทำผ้าจีวรต้องอาศัยความร่วมมือและความสามัคคีของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้กิจกรรมในงานยังมีการ กวนข้าวทิพย์ การตักบาตรเทโวโรหณะ การประกวดทำส้มตำ การประกวดชบวนแห่ดอกฝ้าย การ

ประกวดขลุ่ยปี่ขลุ่ยวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละหมู่บ้าน การประกอบอาหารพื้นเมือง การแสดงของนักเรียน และบางปีจะมีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านด้วย

จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเข้าร่วมและเที่ยวชมประเพณีจุลกฐินมาจากทั่วทุกสารทิศ ทั้งจากจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดอื่นๆ รวมถึงจากกรุงเทพฯ บางส่วนบางส่วนเป็นคนในหมู่บ้านใกล้เคียง บางส่วนเป็นคณะนักวิชาการนักวิจัยที่เคยลงไปศึกษาในพื้นที่ บางส่วนเป็นบุคคลทั่วไปที่สนใจในการทำบุญจากกรุงเทพฯ บางส่วนก็เป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ภาพชาวบ้านและนักท่องเที่ยวในงานจุลกฐินบ้านทัพคล้าย

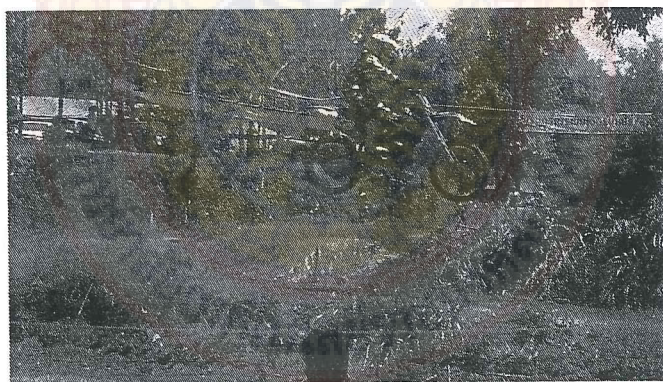
(ที่มา <https://www.facebook.com/๑๔๙๐๑๑๐๘๖๑๒๘๑๕๐๗/photos/pcb.๑๕๑๒๑๔๗๒๔๙๐๗๗๘๖๘/๑๕๑๒๑๔๖๘๗๒๔๑๑๒๓๙/?type=๓&theater>)

ประเพณีจุลกฐินวัดทัพคล้ายมีข้อดีหลายด้าน ด้านที่หนึ่ง ในด้านเศรษฐกิจ คือประเพณีจุลกฐินช่วยให้ชุมชนมีความคึกคัก เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นจากการจับจ่ายซื้อของนักท่องเที่ยว สินค้าชุมชนที่ชาวบ้านผลิตขึ้น เช่น ผ้าถุงลายพื้นบ้าน ยามกระเป๋ ถุงผ้า ของที่ระลึก รวมทั้งอาหารที่เป็นของฝากขายดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นกว่าเดิม ด้านที่สองคือด้านศิลปวัฒนธรรม การที่การท่องเที่ยวคึกคักมากขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น มีผลทำให้ประเพณีบางอย่างที่ชาวบ้านหลงลืมไป มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่อีกครั้งเพื่อขายนักท่องเที่ยว ศิลปหัตถกรรมต่างๆได้รับการจัดทำปรับปรุงขึ้นมา เพื่อขายเป็นของที่ระลึก นอกจากนี้ ในกรณีของชุมชนทัพคล้าย การที่มีตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมด้วย

เป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการท่องเที่ยวจะนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ แต่หากนึกถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก็จะส่งผลกระทบในด้านลบมากกว่า ในกรณีของชุมชนทักคล้าย แม้การท่องเที่ยวจะทำให้วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่สูญหายไปอาจได้รับการฟื้นฟูขึ้น แต่การฟื้นฟูนั้นก็เป็นการฟื้นฟูขึ้นมาอย่างฉาบฉวย เพื่อเน้นการดึงดูดและเอาใจนักท่องเที่ยวหลัก ซึ่งไม่ใช่ประเพณีพิธีกรรมที่แท้จริงที่ชาวบ้านปฏิบัติกันในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีประเพณีจุลกฐิน ที่ต้องใช้ฝ้ายในการทอเป็นผ้าจีวร แต่ปัจจุบันชาวบ้านปลูกฝ้ายน้อยลง โดยหันมาปลูกอ้อยเพื่อส่งขายที่โรงงานน้ำตาลเป็นหลัก ทำให้ไม่มีฝ้ายสำหรับใช้เป็นผ้าทอ บางปีทางวัดทักคล้ายจึงได้ใช้ต้นไม้ทรงพุ่มบางชนิดมาแทนฝ้ายที่ซื้อมาจากที่อื่น ให้ดูเหมือนเป็นต้นฝ้ายจริงๆ โดยหวังให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวได้อยู่ในบรรยากาศเหมือนในไร่ฝ้ายจริงๆ จะได้มีความรู้สึกร่วม สนใจ และซาบซึ้งในประเพณีจุลกฐินมากขึ้น

ส่วนประเพณีปิดบ้าน ที่ในอดีตเคยหมายถึงทำพิธีเพื่อแสดงการเคารพบูชา“นายบ้าน” ซึ่งหมายถึงบรรพชนของหมู่บ้านที่เสียชีวิตในการสู้รบในสงครามปกป้องบ่อนค้าขายที่เรียกว่า“ทัพค่าย” ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านในปัจจุบัน แต่สมัยนี้รูปแบบการทำพิธีได้ถูกการท่องเที่ยวรุกรานทำให้เปลี่ยนแปลงไป เช่น ในอดีตในระหว่างที่ชาวบ้านปิดบ้าน ก็จะมีการละเล่นพื้นบ้านต่างๆเพื่อความรื่นเริงสนุกสนานภายในชุมชน แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการละเล่นด้วยการมีการแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพิ่มความคึกคักสนุกสนานให้กับงานพิธี

ภาพการแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบในงานพิธีปิดบ้านของชาวทักคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๘๔๕๙๐๕๖๐๒๑ ๖๖๔๘๐&set=pcb.๘๔๕๙๐๕๖๐๒๑๕๔๘๘๑๑&type=๓&theater>)

๕.๔ กระบวนการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ความเป็นลาวของชุมชนบ้านทัพคล้าย

ชาวหมู่บ้านทัพคล้าย อำเภอทัพหลวง จังหวัดอุทัยธานี เป็นชุมชนที่สามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าบรรพบุรุษของชุมชนจะอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ในปัจจุบันเมื่อกว่า ๒๐๐ ปีที่แล้ว แต่วิถีวัฒนธรรมของชุมชนในภาพรวมในปัจจุบันยังคงดำเนินตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตนเอง และยังคงส่งต่อ “ความเป็นลาว” ไปสู่เยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักในอัตลักษณ์ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ เพื่อจะได้สืบสานและธำรงรักษาวิถีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณเฉพาะของตนเองได้อย่างต่อเนื่องยาวนานต่อไป

การที่ชุมชนบ้านทัพคล้ายยังคงสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวไว้ได้ แม้ว่าจะถูกท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ก็เนื่องมาจากชาวชุมชนมีกระบวนการปลูกฝังสำนึกทางชาติพันธุ์ให้กับคนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปลูกฝังดังกล่าวนี้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ภาคส่วนต่างๆ ทั้งในสังคมและนอกชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

กระบวนการปลูกฝังสำนึกทางชาติพันธุ์ที่ชาวบ้านทัพคล้ายใช้ในการธำรงรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่

๕.๕.๑ การปลูกฝังผ่านประเพณีจุกฐิน

การทอดกฐินเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธในประเทศไทยปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยอ้างอิงมาจากเรื่องราวในพุทธประวัติ ธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปถือว่างานกฐินเป็นการทำทานที่สามารถทำได้เพียงปีละครั้งในช่วงเวลาที่กำหนด และแต่ละวัดก็สามารถรับกฐินได้เพียงครั้งเดียว การทำบุญทอดกฐินถือกันว่าเป็นงานที่ได้บุญกุศลมาก โดยทั่วไปมักจัดเป็นงานใหญ่ มีพิธีกรรมข้าวของเครื่องใช้และผู้คนเข้าร่วมช่วยเหลือและอนุโมทนาบุญเป็นจำนวนมาก

ศัพท์คำว่า “กฐิน” แปลว่า ไม้สะดึง คือกรอบไม้ที่ใช้สำหรับชิงผ้าจีวรของภิกษุ เพื่อให้สะดวกแก่การเย็บ ซึ่งเป็นวิธีการเย็บผ้าที่คนในสมัยก่อนนิยมทำ เพราะไม่มีเครื่องจักรในการเย็บผ้าอย่างในปัจจุบัน “ผ้ากฐิน” จึงหมายความว่าผ้าหรือจีวรของพระภิกษุที่เย็บโดยใช้สะดึงนั่นเอง การทำผ้ากฐินไม่ใช่กิจกรรมที่จะได้ทำโดยคนเพียงไม่กี่คน ในสมัยโบราณมีตำนานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาช่วยเหลือสาวกที่กำลังช่วยกันเย็บจีวรกันอย่างเอกรึก โดยมีอุบาสก อุบาสิกา คู่อพยพช่วยเหลือและจัดหาไม้สะดึงมาถวาย การเย็บผ้าจีวรถวายพระภิกษุเชื่อกันว่าเป็นกุศลอย่างยิ่ง ต่อมาชาวบ้านจึงนิยมเย็บผ้า “กฐิน” ถวายพระ โดยเมื่อทำเสร็จจึงนำไปทอดถวายแก่พระภิกษุที่อยู่จำพรรษาในช่วงเวลา ๓ เดือน จึงเรียกว่าการ “ทอดกฐิน” โดยประเพณีปฏิบัติการทอดกฐินจะเป็นการนำเอาผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนอย่างน้อยที่สุด ๕ รูป โดยมีได้มีความตั้งใจว่า จะถวายแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเมื่อทอดแล้วก็

เป็นอันหมดหน้าที่ของฆราวาส พระสงฆ์ท่านเห็นว่า สมควรจะให้ภิกษุรูปใดเป็น “กรานกฐิน” ก็สุดแต่ท่านจะจัดทำ

เว็บไซต์ one two tree (<http://www.onetotree.com/katin/> เข้าถึงเมื่อ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการทอดกฐินในพุทธประวัติว่า ในสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ อยู่ในพระเชตวันาราม ซึ่งเป็นอารามที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้สร้างถวายให้เป็นพุทธาณิวาส ในกาลครั้งนั้นภิกษุชาวเมือง“ปาฐา”ประมาณ ๓๐ รูป ล้วนแต่เป็นผู้ทรงจุดศรัทธาปฏิบัติ คือ อริยญฺญิธุดงค์ ปินทปาติกธุดงค์ เป็นสัลเลขปฏิบัติ เครื่องครัดมัยสธด้วยดีจะพากันมายังเมืองสาวัตถี เพื่อจะเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นเมื่อขณะที่ได้ พากันเดินรอนแรมตามมรรคาโดยลำดับนั้น ก็เป็นเวลาที ไกลจะถึงดีถีเข้าพรรษา ครั้นจะพากันเดินทางมาเข้าจำพรรษาที่เมืองสาวัตถีก็ไม่ทันจึงได้พากันเข้าจำพรรษาที่เมืองสาเกต ซึ่งมีระยะทางห่างจากเมืองสาวัตถีมีกำหนด ๖ โยชน์ ก็ภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้น เพราะความที่ตนมีความประสงค์จะเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า ครั้นพากันเข้าจำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้ว กำลังที่ฝนยังตกหนักอยู่ มีน้ำท่วมภูมิภาคที่ทั่วๆไป เป็นเปือกตมหล่มเลนยังไม่ใช้เป็นสมัยกาลที่ภิกษุสงฆ์จะเที่ยวจาริกไป แต่ภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้น ก็ได้มีความร้องร้อ ได้พากันออก เดินทางจากเมืองสาเกตมายังเมืองสาวัตถี เมื่อมาถึงพระเชตวันมหาวิหาร ก็ได้พากันไปเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วก็ได้พากันนั่งร้อในที่อันสมควรแก่ตน ๆ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสถามถึงความอยู่สุขสบายและการเดินทางของภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้นๆ ก็ได้กราบทูลตามปริยายตั้งแต่เบื้องต้น คือ ตั้งแต่มาไม่ทัน จึงได้พากันเข้าจำพรรษาที่เมืองสาเกต ตลอดจนได้มีความลำบากในระหว่างมรรคาเป็นที่สุดให้พระพุทธรองค์ทรงทราบทุกประการ สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์เจ้า ได้ทรงอาศัยเหตุ นั้นเป็นต้นเดิมแล้ว พระองค์จึงได้มีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายรับผ้ากฐินในระยะภายหลังจากออกพรรษาไปแล้วได้อีกเดือนหนึ่งและด้วยอาศัยพระพุทธานุญาตมีมานี้จึงได้ถือเป็นประเพณีทำกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

กำหนดและระยะเวลา นับแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถือเป็นเทศกาลแห่งการทอดกฐินตามวัดต่างๆ จึงมักจะมีป้ายจองกฐินติดไว้ทั่วไป ส่วนวัดที่ทอดกฐินแล้วก็จะปักธงจรเข้ไว้เพื่อบอกกล่าวให้รู้ทั่วกัน (ทอดก่อนหรือภายหลังจากที่กำหนดไว้ไม่ได้ เพราะได้มีเป็นพระพุทธานุญาตไว้)

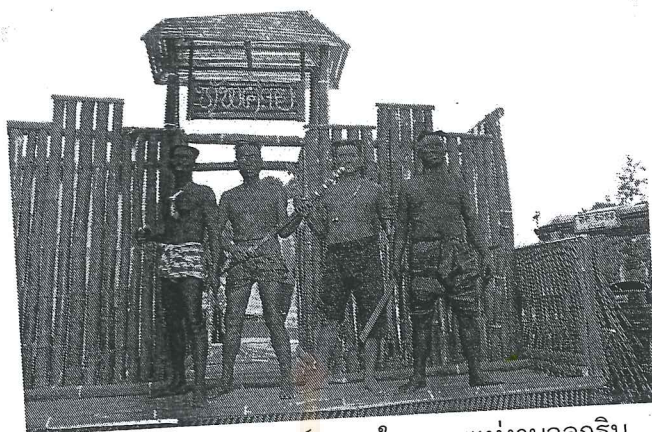
“จุลกฐิน” หรือ กฐินเล่น หมายถึง กฐินรีบด่วน กฐินที่ใช้เวลาเตรียมน้อย จุลกฐิน เป็นคำเรียกพิธีทอดกฐินที่ต้องเร่งรีบ ทำให้เสร็จภายในวันเดียว เริ่มตั้งแต่เก็บเอาดอกฝ้าย มาปั่น มากรอ มาสาว เป็นเส้นด้ายแล้ว ก็เอามาทอเป็นผ้า ตัดเย็บ รีด แล้วนำไปทอดเป็นผ้ากฐิน พระสงฆ์รับแล้วก็รับกรานกฐินในวันนั้นด้วย ทำดังนี้จึงเป็นจุลกฐิน กว่าจะเป็นจุลกฐินได้จะต้องใช้ผู้คนมาก แบ่งหน้าที่กันทำอย่างขุลงนุ่นวาย ช่วยเหลือกันคนละไม้คนละมือ จุกๆ และมีความชำนาญเป็นพิเศษ กะเวลาได้ถูกจึงจะ

เสร็จทันเวลา จึงมีความเชื่อกันว่า ผู้ที่ร่วมกฐินประเภทนี้ จะได้านิสงฆ์มากด้วยบุญและบารมี จึงเกิดมีสำนวนไทยเปรียบการทำงานที่ขุมนุ่นวุ่นวายเป็นโกลาหลเพื่อเร่งให้เสร็จทันตามกำหนดว่า “วุ่นเป็นจุลกฐิน”

จุลกฐินบ้านทัพคล้าย ประเพณีจุลกฐินของชุมชนทัพคล้ายเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยจัดขึ้นด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันของชาวชุมชนทัพคล้าย ภายใต้ข้อเสนอแนะและความช่วยเหลือจากสภาวัฒนธรรม อำเภอบ้านไร่ ปัจจุบันนี้ประเพณีจุลกฐินบ้านทัพคล้ายเป็นงานบุญที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเข้าร่วมและเยี่ยมชมมากมาย จุลกฐินนับเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวบ้านทัพคล้ายใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นลาวของชุมชนของตนเอง ซึ่งสืบทอดเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์

ประเพณีจุลกฐินเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มวัฒนธรรมลาวของชุมชนบ้านทัพคล้าย เป็นโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้รวมตัวกันอย่างแนบแน่น สร้างพลังความรักความสามัคคีให้กับชุมชน ให้ลูกหลานและคนหนุ่มสาวที่ไปประกอบอาชีพและทำมาหากินในต่างถิ่นได้กลับมาร่วมทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวและชุมชนอีกครั้ง เกิดการประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจ รวมตัวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านต่างๆ เพื่อจัดการงานประเพณีให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีการจัดสรรแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเกิดเป็นความสมัครสมานกลมเกลียว ทำให้ชุมชนยังคงเป็นปึกแผ่นมั่นคงดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

การปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวให้กับผู้คนในชุมชนในพิธีจุลกฐินปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบทั้งด้านการแต่งกาย ซึ่งชาวบ้านจะใส่ผ้าขึ้นและเสื้อแบบพื้นบ้านมาร่วมในงาน การจัดซุ้มแสดงศิลปวัฒนธรรมความเป็นลาว การสาธิตการทำอาหาร การสาธิตการละเล่นพื้นบ้าน รวมถึงการแสดงดนตรีพื้นบ้านลาว เช่น การเป่าแคน เป็นต้น บางปีจะมีชาวบ้านจัดรถขบวนแห่ด้วยการจำลองเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษของชุมชนตั้งค่ายคูหอรบเพื่อป้องกันตัวจากข้าศึก เยาวชนหรือชาวบ้าน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมงานก็จะทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชน จากกิจกรรมในขบวนแห่เหล่านี้

การแสดงประวัติศาสตร์ชุมชนในขบวนแห่งานจุลจกฐิน

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&ref=nf)

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างมาร่วมงานจุลจกฐินวัดทัพคล้าย

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&ref=nf)

ชาวบ้านปั่นฝ้ายเพื่อทอผ้าจิวในงานจุลจกฐิน

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&ref=nf)

๔.๕.๒ การปลูกฝังผ่านแสดงการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน

การเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชน บรรพบุรุษ หรือวีรบุรุษส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดาในแทบทุกกลุ่มวัฒนธรรมทั่วโลก เราเรียกการเรื่องเล่าแบบนี้ว่า “วรรณกรรมมุขปาฐะ” (Oral Literature) หรือ “ประวัติศาสตร์บอกเล่า” (Oral History) ในยุคที่วิชาหนังสือยังไม่เจริญก้าวหน้าพอที่จะใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆได้ การเล่าเรื่องด้วยปากเป็นเพียงวิธีเดียวที่ผู้คนในแต่ละสังคมจะใช้ในการบันทึก ส่งต่อ หรือถ่ายทอดความรู้ ความทรงจำ และเรื่องราวสำคัญ เพื่อเก็บรักษาความรู้และเรื่องราวดังกล่าวนี้ให้อยู่คู่สังคมต่อไป การเล่าเรื่องแบบมุขปาฐะเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความจำควบคู่กับศิลปะในการเรียบเรียงและถ่ายทอดเรื่องราว ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่เนื้อหาของเรื่องราวอาจถูกต่อเติมเสริมแต่งไปบ้างตามบริบทของการเล่า เรื่องเล่าแบบนี้จึงไม่ใช่แหล่งข้อมูลหลักที่สำคัญที่ผู้ศึกษาจะคาดหวังเอาข้อเท็จจริงและความถูกต้องเที่ยงตรง แต่อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ มุขปาฐะได้กลายเป็นจารีตสำคัญอย่างหนึ่งของผู้คนในทุกสังคม รวมถึงสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านในระดับท้องถิ่น ที่ใช้มุขปาฐะเป็นเครื่องมือในการสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมของตนเอง ตัวอย่างมุขปาฐะก็เช่น เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย หรือบทรื่อง บทสวด ในประเพณีพิธีกรรมสำคัญต่างๆ

ในประเพณีจุลกฐินของชาวบ้านทัพคล้าย หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมสำคัญ ทั้งพิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมกวนข้าวทิพย์ การประกวดขบวนแห่ดอกฝ้าย การย้อมและทอผ้าจุลกฐิน การตัดบาตรเทโวโรหณะ การจัดประกวดข่มแสดงวิถีวัฒนธรรม และประกวดสัสมตำพื้นบ้าน อาหารพื้นเมืองแล้ว ในช่วงเวลากลางคืนชาวชุมชนจะจัดให้มหรสพเฉลิมฉลอง เพื่อสร้างความบันเทิงสนุกสนานให้กับชาวบ้าน กิจกรรมกลางคืนส่วนใหญ่จะจัดขึ้น ๒ วัน วันแรกจะเป็นการจัดฉายภาพยนตร์ ส่วนวันที่สองจะเป็นการแสดงดนตรีของนักร้องลูกทุ่งหรือหมอลำชื่อดัง ที่คัดเลือกมาแสดงจากการเรียกร้องของชาวบ้าน ตัวอย่างนักร้องชื่อดังที่เคยมาแสดงก็เช่น ศิริพร อำไพพงษ์ ไผ่ พงศธร และมนต์แคน แก่นคูณ เป็นต้น

เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ทำต่อเนื่องมาทุกปี คือในช่วงเวลากลางคืน ก่อนจะมีการแสดงดนตรีของนักร้องลูกทุ่ง ชาวบ้านจะได้รับชมการแสดงของนักเรียนโรงเรียนวัดทัพคล้าย ราว ๔-๕ คน แต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง ขึ้นมาร้องเพลง หรือขับขานบทร้อยกรอง ที่มีเนื้อหาเล่าถึงเรื่องราวการอพยพโยกย้ายครอบครัว เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านทัพคล้ายของบรรพบุรุษในอดีต และเรื่องราวในยุคเริ่มต้นของการก่อร่างสร้างชุมชนทัพคล้าย ตามที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับฟังมาจากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าวเรียกว่าการ“เล่าขานตำนานทัพคล้าย”

การแสดงการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนนี้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดให้มีการแสดงนี้ขึ้นมาและเป็นคนเขียนบท รวมถึงกำกับดูแลการแสดงทั้งหมด คือ นายวรุฒิ ทองสี อดีตครูใหญ่ของโรงเรียนวัดทัพคล้าย ที่มีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และได้ศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาและ

ประเพณี วัฒนธรรมของชาวทพคล้ายมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความยกย่องนับถือว่าเป็นผู้ที่รู้เรื่องชุมชนทพคล้ายดีที่สุดผู้หนึ่ง นายวรวิทย์ ทองศรีเหินว่าบ้านทพคล้ายเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีความหลากหลายและรุ่มรวยทางวัฒนธรรม มีประเพณีและวิถีชีวิตที่โดดเด่น น่าสนใจ สมควรที่จะมีการเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ ผู้คนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง รวมถึงนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป ได้รู้จักชุมชนบ้านทพคล้ายให้มากยิ่งขึ้น (สัมภาษณ์ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

การให้นักเรียนจากโรงเรียนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนของตนเอง นับเป็นกิจกรรมที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อกระบวนการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้คนในชุมชนได้ตระหนักในความเป็นผู้มีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง โดยกิจกรรมนี้ จะเป็นการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้กับบุคคล ๒ กลุ่มไปพร้อมกัน นั่นคือ ปลูกฝังให้กับนักเรียนที่มาแสดงและปลูกฝังให้กับชาวบ้านที่มาชมการแสดง

จากการสัมภาษณ์นายนิทัศน์ จันทร ทำให้ทราบว่าก่อนที่จะขึ้นแสดง จะต้องมีการซ้อมหรือเตรียมความพร้อมอยู่หลายขั้นตอนและเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องเป็นผู้แสดง จะต้องผ่านการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนตนเองอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อจะได้ถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง ในขณะเดียวกันก็ต้องเกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในเรื่องราวความเป็นมาของบรรพบุรุษของชุมชนตนเองด้วย จึงจะถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้อย่างประทับใจผู้ชม ในขณะที่ยีกด้านหนึ่ง ชาวบ้านซึ่งเป็นคนทุกเพศทุกวัยที่ได้ชมการแสดง ก็จะได้รับ การปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนจากลูกหลานนักเรียนของตนเองไปพร้อมกันด้วย ชาวบ้านต่างรู้สึกชื่นชมและภูมิใจในลูกหลานของตนเองที่เห็นความสำคัญและสนใจศึกษาความเป็นมาและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง กิจกรรมการแสดงของนักเรียนดังกล่าวนี้ในงานจุลกฐินในทุกๆปี ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้คนในชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน ทำให้รู้ว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

กิจกรรมการแสดงเล่าความเป็นมาของชุมชนนี้ที่ชุมชนชาวทพคล้ายคิดขึ้น นับเป็นการนำเอาเรื่องราวในอดีตหรือในประวัติศาสตร์มาใช้ผู้คนในยุคปัจจุบัน เป็นการใช่วิถีศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสร้างสำนึกร่วมให้กับคนในชุมชน ให้ผู้คนตระหนักในความเป็นมาที่ทุกคนมีส่วนร่วม เป็นสำนึกร่วมในความเป็น“ลาว”ที่สามารถดำรงอยู่ได้มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นการสร้างความเชื่อความศรัทธาให้คนในสังคมยอมรับร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการดำรงความเป็นชุมชน ช่วยให้เกิดการยึดเหนี่ยวเกาะ

เกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น และเป็นพื้นฐานสร้างในการสร้างความรักสามัคคีให้ชาวบ้านสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมต่างๆได้อย่างเป็นเอกภาพ

คอนเสิร์ตกลางคืน เวทีแสดงการเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชนทัพคล้าย
(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๗๗๐๒๓๒๕๖๓๐๒๓๔๔๑&set=a.๔๕๘๗๓๘๑๙๐๘๓๙๕๔๘.๑๐๘๓๓๖.๑๐๐๐๐๑๑๐๑๑๔๓๒๑๙&type=๓&theater>)

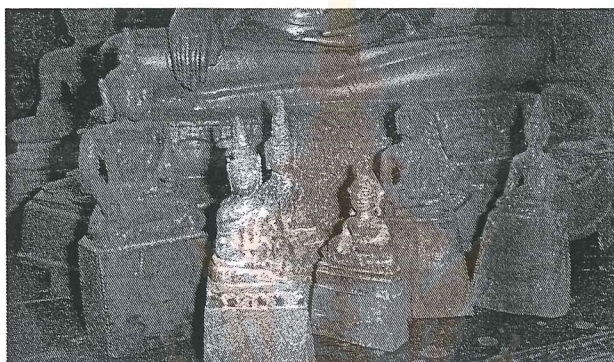
๔.๕.๓ การปลูกฝังผ่านทางการจัดแสดงศิลปวัตถุ

ศิลปวัตถุหรือวัตถุทางวัฒนธรรมเป็นหลักฐานสำคัญในการแสดงร่องรอยหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตและวิถีวัฒนธรรมของผู้คนแต่ละชุมชน ศิลปวัตถุอาจอยู่ในรูปของเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องมือช่าง เครื่องดักจับสัตว์ เงินตรา วัตถุตามความเชื่อทางศาสนา หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ฯลฯ สังคมที่รู้จักเก็บรักษาศิลปวัตถุหรือวัตถุทางวัฒนธรรม จึงมักเป็นสังคมที่ผู้คนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง เพราะอาศัยศึกษาข้อมูลจากศิลปวัตถุดังกล่าว

โดยทั่วไปหากสังคมใดที่ผู้คนตระหนักในความสำคัญของการเก็บรวบรวมศิลปวัตถุและสามารถเก็บรักษาศิลปวัตถุนั้นไว้ได้เป็นจำนวนมาก ศิลปวัตถุจะถูกเก็บรวบรวมและจัดแสดงไว้ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนใช้เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์และบอกเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแม้ว่าบทบาทหลักจะอยู่ที่การเป็นแหล่งเก็บสะสมศิลปวัตถุหรือวัตถุทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่หากมีการบริหารจัดการที่ดีและดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอาจมีบทบาทถึงขั้นเป็น

พื้นที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ หรือกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการตนเองในทางวัฒนธรรมได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

ชุมชนบ้านทัพคล้ายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ชาวบ้านบางส่วนได้เก็บรักษาศิลปวัตถุที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี บางส่วนถูกนำมารวบรวมไว้กับศิลปวัตถุของวัดในท้องที่ศิลปวัตถุทั้งพิพิธภัณฑสถานซึ่งตั้งอยู่ในวัดทัพคล้าย ตัวอย่างศิลปวัตถุที่เป็นประจักษ์พยานของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เจ้าอาวาสวัดทัพคล้ายให้ข้อมูลว่าเนื่องจากกลัวถูกขโมย ทางวัดจึงจัดเก็บศิลปวัตถุไว้ในห้องที่มิดชิด จะเปิดให้ชาวบ้านชมเฉพาะในโอกาสที่สำคัญบางโอกาสเท่านั้น

พระพุทธรูปไม้โบราณ

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

หนังสือโบราณที่เขียนเป็นภาษาลาว

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

ใบเสร็จจากราชการที่ใช้แทนหนังสือเดินทาง ที่แสดงให้เห็นความเป็น “ชาตินิยมในบังคับสยาม”
(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

ลายนาครในผืนผ้าทอของบ้านทัพคล้าย อันเป็นสัญลักษณ์ของประเทศลาว
(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

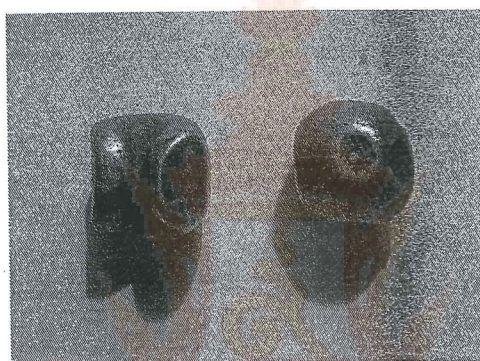

“เงินฮ้าง” เงินโบราณของลาว
(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

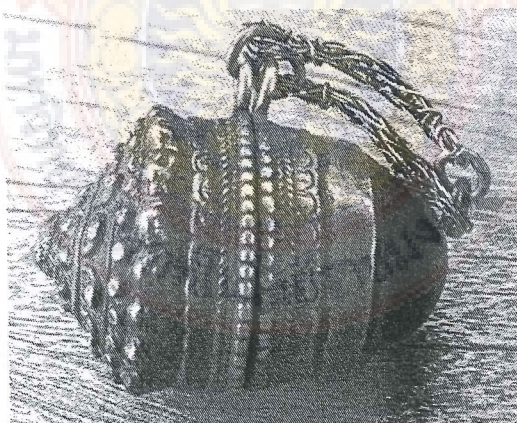
“เงินฮ้อย” เงินโบราณของลาว

(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

เงินพดด้วง เงินโบราณของไทย

(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

“อุบสีเผิงทาปาก” ของใช้สมัยหลวงพระบาง

(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

๔.๕.๔ การปลูกฝังผ่านทางการศึกษาในโรงเรียน

โรงเรียนหรือสถานศึกษานอกจากจะเป็นแหล่งให้วิชาความรู้แล้ว นับเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ใช้เป็นสถานที่ในการปลูกฝังอุดมการณ์หรือค่านิยมทางสังคมให้กับเยาวชนหรือคนรุ่นต่อไปในสังคม โรงเรียนวัดทัพคล้ายก็เช่นเดียวกันนับเป็นสถานที่สำคัญที่ชาวทัพคล้ายใช้ในการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวให้กับนักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานคนในชุมชน

วิธีการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้เยาวชนรุ่นใหม่ชาวทัพคล้ายให้รู้จักรากเหง้าความเป็นมา และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของตนเองปรากฏอยู่ในหลายลักษณะ ทั้งการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน การที่ครูพานักเรียนมาเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมสำคัญ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านไปร่วมสอน รวมถึงการให้นักเรียนแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง ที่ชาวบ้านในชุมชนผลิตขึ้น เพื่อให้ นักเรียนได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

นักเรียนโรงเรียนวัดทัพคล้ายแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองเข้าร่วมกิจกรรมของวัด
(ที่มา https://www.facebook.com/chare.chantorn?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

นักเรียนโรงเรียนวัดทัพคล้ายเข้าร่วมขบวนแห่ในพิธีจุลกฐิน
(ที่มา https://www.facebook.com/chare.chantorn?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

บทที่ ๕

บทสรุปและอภิปรายผล

ชุมชนบ้านทัพคล้ายเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน บรรพบุรุษผู้ก่อตั้งชุมชนเป็นเชลยศึกชาวลาวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่เมื่อกองทัพหลวงเดินทางกลับกรุงเทพฯ บรรพบุรุษชาวทัพคล้ายได้รับมอบหมายให้ตั้งค่ายเป็นด่านหน้าสอดแนมกองทัพพม่า และเมื่อเวลาผ่านไปค่ายทหารชั่วคราวก็ได้กลายเป็นชุมชนถาวร จนกลายเป็นชุมชนบ้านทัพคล้ายในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าตลอดระยะเวลาการดำรงความเป็นชุมชน ในอีกด้านหนึ่งชุมชนบ้านทัพคล้ายเป็นชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกับชุมชนอื่นๆ โดยทั่วไป คือเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน แต่ในขณะเดียวกันชุมชนก็มีกระบวนการในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง ให้สามารถสืบต่อวิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมต่อไปยังคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ประเพณีพิธีกรรมสำคัญหลักที่ชาวบ้านชุมชนทัพคล้ายยังคงจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปี เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและเชื่อมโยงชุมชนในปัจจุบันกลับไปหาวีรกรรมของบรรพบุรุษในอดีต เพื่อให้รู้ว่ามีรากเหง้าเดียวกัน ได้แก่ ประเพณีปิดบ้านเลี้ยงบ้าน ที่จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงพระคุณของนักรบบรรพบุรุษที่ได้กลายไปเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาคุ้มครองชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ประเพณีการปลุกทุ่ง (ธง) ในวันสุดท้ายของช่วงสงกรานต์ เพื่อระลึกถึงการปลุกเสกหางสีไว้เป็นสัญลักษณ์ในการเข้ายึดครองพื้นที่และตั้งค่ายขึ้นใหม่ของบรรพบุรุษของชุมชนในสมัยอดีต และประเพณีเอ็ดตันดอกไม้ในพรรษา ที่เป็นการประดิษฐ์ต้นดอกไม้ถวายพระที่วัดในช่วงเข้าพรรษา ในวันพระขึ้นและแรม ๑๕ ค่ำตลอดระยะเวลา ๓ เดือนที่พระสงฆ์จำพรรษาอยู่ที่วัดเพื่อเป็นการอดทนบำรงพุทธศาสนา และขอมาพระสงฆ์เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิต

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของชุมชนบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สามารถแบ่งได้เป็นปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ การมีบุคคลสำคัญในชุมชนหลายคนที่เป็นกลไกขับเคลื่อนให้กับชุมชนมีความเข้มแข็ง และทำให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ บุคคลดังกล่าว ได้แก่ พระอุทัยสิทธิคุณ นายวรวิทย์ทองสี นายนิทัศน์ จันทร และปราชญ์อาวุโสและชาวบ้านอื่นๆ เป็นต้น นอกปัจจัยภายในที่เป็นเรื่องของคนในชุมชนเองแล้ว ปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ กลุ่มคนหรือองค์กรจากภายนอกชุมชนก็เป็นอีกภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นลาวของชาวชุมชนทัพคล้าย หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้ชาวบ้านทัพคล้ายยังคงดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ในหลายลักษณะ

บุคคลหรือองค์กรเหล่านั้น ได้แก่ องค์กรหรือหน่วยงานราชการ อันประกอบไปด้วย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุทัยธานี องค์กรบริหารส่วนตำบลทัพหลวง รวมทั้งบางป้อมเมืองศรีภาคเอกชน เช่น ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (เอสเอ็มอีแบงก์) มาให้การสนับสนุนชุมชนในการจัดงานบุญประเพณีต่างๆอีกด้วย องค์กรภายนอกส่วนใหญ่เข้ามาสนับสนุนชุมชนในลักษณะของการร่วมเป็นเจ้าภาพหรือผู้จัดประเพณีและพิธีกรรมสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีจุลกฐิน ซึ่งจัดเป็นงานใหญ่และแต่ละปีจะมีองค์กรภายนอกให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นผู้จัดงานเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ในด้านปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวของชาวบ้านทัพคล้าย กลุ่มนักวิจัยและนักวิชาการจากสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาก็เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ในประเด็นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชุมชนบ้านทัพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี นับเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยหรือนักวิชาการในมหาวิทยาลัยเพื่อใช้เป็นพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ประเด็นหลักที่หลายสถาบันให้ความสนใจศึกษาก็ได้แก่ เรื่องการทอผ้า ประเพณีจุลกฐิน รวมถึงประเพณีพิธีกรรมต่างๆ มหาวิทยาลัยหรือองค์กรที่ให้ความสนใจศึกษาชุมชนบ้านทัพคล้าย ก็เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ รวมถึงสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นต้น นอกจากนี้นอกจากชุมชนบ้านทัพคล้าย จะเป็นพื้นที่ที่สถาบันการศึกษานิยมเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยแล้วยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการทำเกษตรเพื่อต่อยอดสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย เช่น เมื่อปี ๒๕๕๗ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านใหม่ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน และศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอพื้นบ้าน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิด “แหล่งเรียนรู้การผลิตไหมอิตาลีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทัพคล้าย” เพื่อนำร่องเป็นแหล่งศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านไหมอิตาลีครบวงจรแก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมอิตาลีในภาคเหนือ ซึ่งจะประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเป็นวัตถุดิบในการทอผ้าเพื่อสืบสานรากเหง้าทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวลาวบ้านทัพคล้าย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุมชนทัพคล้าย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จะเป็นชุมชนที่สามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่นแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนผันไป แต่ในอีกแห่งหนึ่ง ชุมชนบ้านทัพคล้ายก็เป็นเหมือนทุกชุมชนในโลกนี้ ที่ย่อมหนีไม่พ้นการเปลี่ยนแปลงในหลายส่วนหลายลักษณะ ตลอดระยะเวลาของการก่อตั้งเป็นชุมชน วิถีวัฒนธรรมบางอย่างของชาวบ้านทัพคล้ายก็มีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไปบ้าง อันเนื่องมาจากผลกระทบของปัจจัยบางอย่าง และปัจจัย

ที่เด่นชัดที่สุดที่มีผลทำให้ชาวชุมชนทศพคล้ายสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมไปมีอยู่ ๒ ประการคือ การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ และผลกระทบจากการท่องเที่ยว ในด้านการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจนั้นจะพบว่าวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมชุมชนบ้านทศพคล้ายทำการเกษตรแบบพอเลี้ยงชีพ เน้นการปลูกข้าวไว้รับประทานเอง เช่นเดียวกันกับชุมชนในชนบทอื่นๆ ข้าวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นทั้งที่มาของคติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆมากมาย สำหรับชาวชุมชนทศพคล้ายเอง วิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆก็ล้วนเกี่ยวข้องกับความเป็นวัฒนธรรมข้าวแทบทั้งสิ้น เช่น ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีบุญข้าวประดับดิน หรือ บุญข้าวสาก (ข้าวกระยาสารท) เป็นต้น จากในอดีตที่ชาวบ้านมีประเพณีพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับข้าวและไร่นา แต่ในเวลาต่อมาเมื่อมีพืชเศรษฐกิจซึ่งได้แก่ ข้าวโพด ฝ้าย และอ้อยเข้ามา ชาวบ้านบางส่วนเลิกทำนาเพื่อการยังชีพ หันไปปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าอย่างจริงจัง มีผลให้ประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับข้าวได้ลดบทบาทความสำคัญลง และจะเห็นได้ว่าบางประเพณี ชาวบ้านไม่ได้มีการสืบสานอีกต่อไปแล้ว เช่น ประเพณีบุญข้าวจี และบุญข้าวสาก เป็นต้น

ส่วนในด้านการท่องเที่ยวจะเห็นได้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนทศพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ เป็นอีกชุมชนที่เป็นเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดอุทัยธานีมุ่งส่งเสริมให้เป็นงานใหญ่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศกาลงานจุลกฐิน ที่ทุกปีจัดจะจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีชาวบ้านในชุมชนและคนภายนอกเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก งานจุลกฐินวัดทศพคล้าย ต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จะจัดในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี โดยในงานจะมีการสาธิตการปั่นฝ้าย การทอผ้า การเย็บผ้า และการย้อมผ้าให้เป็นผ้าจีวรถวายแด่พระสงฆ์ให้สำเร็จในวันเดียวกันตามความเชื่อของประเพณีจุลกฐิน นอกจากนี้การชมการสาธิตการทอผ้าในทุกกระบวนการแล้ว ผู้เข้าชมงานยังจะได้ชมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกวนข้าวทิพย์ การตักบาตรเทโวโรหณะ การประกวดทำส้มตำ การประกวดขบวนแห่ดอกฝ้าย การประกวดข่มศิลป์วัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละคุ้มบ้าน การประกอบอาหารพื้นเมือง การแสดงของนักเรียน และบางปีจะมีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านด้วยอีกด้วย

แม้ว่าการท่องเที่ยวจะนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการทำให้เศรษฐกิจชุมชนบ้านทศพคล้ายมีความคึกคักมากขึ้น มีผู้คนมากหน้าหลายตาเข้ามาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม แต่การท่องเที่ยวก็ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำให้วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่สูญหายไปอาจได้รับการฟื้นฟูขึ้น แต่การฟื้นฟูนั้นก็เป็นการฟื้นฟูขึ้นมาอย่างฉาบฉวย เพื่อเน้นการดึงดูดและเอาใจนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ใช่ประเพณี พิธีกรรมที่แท้จริงที่ชาวบ้านปฏิบัติกันในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็อย่างเช่น ประเพณีจุลกฐินที่ต้องใช้ฝ้ายในการทอเป็นผ้าจีวร แต่ปัจจุบันชาวบ้านปลูกฝ้ายน้อยลง โดยหันมาปลูกอ้อยเพื่อส่งขายที่โรงงานน้ำตาลเป็นหลัก ทำให้ไม่มีฝ้ายสำหรับใช้เป็นผ้าทอ บางปีทางวัดทศพคล้ายจึงได้ใช้ต้นไม้ทรงพุ่ม

บางชนิดมาแขนงฝ้ายที่ซื้อมาจากที่อื่น ให้ดูเสมือนเป็นต้นฝ้ายจริงๆ โดยหวังให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวได้อยู่ในบรรยากาศเหมือนในไร่ฝ้ายจริงๆ จะได้มีความรู้สึกร่วม สนใจและซาบซึ้งในประเพณีจุลกฐินมากขึ้น ส่วนประเพณีปิดบ้าน ที่ในอดีตเคยเป็นประเพณีที่ชาวบ้านจัดขึ้นเพื่อแสดงการเคารพบูชา “นายบ้าน” ซึ่งหมายถึงวิญญาณบรรพชนที่เสียชีวิตในการสู้รบในสงครามปกป้องป้อมค่ายหรือชุมชน และในระหว่างที่ชาวบ้านปิดบ้าน ก็จะมีการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เพื่อความรื่นเริงสนุกสนาน แต่ในปัจจุบันบางปีกลับจัดให้มีแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และให้ชาวบ้านได้ร่วมชมสนุกสนาน

การที่ชุมชนบ้านทัพคล้ายยังคงสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวไว้ได้ แม้ว่าจะถูกทำลายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ก็เนื่องมาจากชาวชุมชนมีกระบวนการปลูกฝังสำนึกทางชาติพันธุ์ให้กับคนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่มาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการปลูกฝังดังกล่าวนี้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางภาคส่วนต่างๆ ทั้งในสังคมและนอกชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี กระบวนการปลูกฝังสำนึกทางชาติพันธุ์ที่ชาวบ้านทัพคล้ายใช้ในการธำรงรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ การปลูกฝังผ่านประเพณีจุลกฐิน การปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ผ่านแสดงการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน การปลูกฝังผ่านทางการจัดแสดงศิลปวัตถุ และการปลูกฝังผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน

การปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวให้กับผู้คนในชุมชนในพิธีจุลกฐินปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบทั้งด้านการแต่งกาย ซึ่งชาวบ้านจะใส่ผ้าซิ่นและเสื้อแบบพื้นบ้านมาร่วมในงาน การจัดชุดแสดงศิลปวัฒนธรรมความเป็นลาว การสาธิตการทำอาหาร การสาธิตการละเล่นพื้นบ้าน รวมถึงการแสดงดนตรีพื้นบ้านลาว เช่น การเป่าแคน เป็นต้น บางปีจะมีชาวบ้านจัดรถขบวนแห่ด้วยการจำลองเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษของชุมชนตั้งค่ายคูหอรบเพื่อป้องกันตัวจากข้าศึกเยาวชนหรือชาวบ้าน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมงานก็จพทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชน จากกิจกรรมในขบวนแห่เหล่านี้ ส่วนการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ผ่านแสดงการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนคือในช่วงเวลาว่างกลางคืน ก่อนจะมีการแสดงดนตรีของนักร้องลูกทุ่งในช่วงงานประเพณีจุลกฐิน ชาวบ้านจะได้รับชมการแสดงของนักเรียนโรงเรียนวัดทัพ ที่แต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง ขึ้นมาขับขานบทร้อยกรองที่มีเนื้อหาเล่าถึงเรื่องราวการอพยพโยกย้ายครอบครัว เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านทัพคล้ายของบรรพบุรุษในอดีต และเรื่องราวในยุคเริ่มต้นของการก่อร่างสร้างชุมชนทัพคล้าย ตามที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับฟังมาจากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าวเรียกว่าการ “เล่าขานตำนานทัพคล้าย” ซึ่งนับเป็นกิจกรรมที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อกระบวนการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้คนในชุมชนได้ตระหนักในความเป็น

ผู้มีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง โดยกิจกรรมนี้ จะเป็นการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้กับบุคคล ๒ กลุ่มไปพร้อมกัน นั่นคือ ปลูกฝังให้กับนักเรียนที่มาแสดง และปลูกฝังให้กับชาวบ้านที่มาชมการแสดง กิจกรรมดังกล่าวนับเป็นการนำเอาเรื่องราวในอดีตหรือในประวัติศาสตร์มาปรับใช้ผู้คนในยุคปัจจุบัน เป็นการใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสร้างสำนึกร่วมให้กับคนในชุมชน ให้ผู้คนตระหนักในความเป็นมาที่ทุกคนมีส่วนร่วม เป็นสำนึกร่วมในความเป็น“ลาว”ที่สามารถดำรงอยู่ได้มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และยังเป็นการสร้างความเชื่อความศรัทธาให้คนในสังคมยอมรับร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการดำรงความเป็นชุมชน ช่วยให้เกิดการยึดเหนี่ยวเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น และเป็นพื้นฐานสร้างในการสร้างความรักสามัคคีให้ชาวบ้านสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมต่างๆได้อย่างเป็นเอกภาพ ในด้านการปลูกฝังอัตลักษณ์ความเป็นลาวผ่านทางการจัดแสดงศิลปวัตถุ จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านทัพคล้ายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ชาวบ้านบางส่วนได้เก็บรักษาศิลปวัตถุที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี บางส่วนถูกนำมารวบรวมไว้กับศิลปวัตถุของวัดในท้องที่ศิลปวัตถุถึงพิพิธภัณฑสถานซึ่งตั้งอยู่ในวัดทัพคล้าย การจัดแสดงศิลปวัตถุ นับเป็นอีกกลไกหนึ่งที่สร้างความตระหนักรู้ให้กับชาวบ้าน ให้ได้ทราบถึงรากเหง้าและที่มาของบรรพบุรุษตนเอง ทำให้ชาวบ้านตระหนักในอัตลักษณ์ที่มีร่วมกัน นอกจากนี้การปลูกฝังผ่านทางการศึกษาในโรงเรียนก็นับเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นลาวของชุมชนชาวทัพคล้าย โดยโรงเรียนวัดทัพคล้ายได้ถูกใช้เป็นสถานที่ปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวให้กับนักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานคนในชุมชน วิธีการปลูกฝังสำนึกทางอัตลักษณ์ให้เยาวชนรุ่นใหม่ชาวทัพคล้ายให้รู้จักรากเหง้าความเป็นมาและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของตนเอง ปรากฏอยู่ในหลายลักษณะ ทั้งการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน การที่ครูพานักเรียนมาเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมสำคัญ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านไปร่วมสอน รวมถึงการให้นักเรียนแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง ที่ชาวบ้านในชุมชนผลิตขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณิชา รอดเรืองศรี. ความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อทางชาติพันธุ์กับรูปแบบ การตั้งถิ่นฐาน :

กรณีศึกษา ชุมชนไต่บ้านเมืองปอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ. ๒๕๔๒.

จตุพร ดอนโสม. การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทย เชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก. ศูนย์วิจัย
พหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๕๕.

เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและ
ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๙.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๔.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนา
ชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน. ๒๕๓๗.

ไฉน สนสกุล. การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน มอญ
บางขันหมาก จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. รัฐศาสตร์ (สังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. “แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์” ในเอกสารการสอนชุดวิชา สังคมและวัฒนธรรม
ไทย หน่วยที่ ๑-๗ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมธราช. ๒๕๓๒.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาสังคมไทยในว่า
ด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์” ใน หนังสือรวมบทความจากการประชุม
ประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ ๒ เรื่องชาติและชาติพันธุ์ วิถีชีวิตและความ
หลากหลายทางชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน). ๒๕๔๗.

ชาญวิทย์ ทวีประเสริฐ. พิพิธภัณฑสถานบ้าน การแสดงทางวัฒนธรรมและกระบวนการรื้อฟื้น ความเป็น
ไทยเบิ้ง. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต (มนุษยวิทยา)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๙.

ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. ผลกระทบของการพัฒนากับการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์
ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล. งานวิจัยเสริมหลักสูตร คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๐.

ดวงกมล เวชวงศ์. กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยว
ผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้น
ตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี วิทยานิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

ทวีข จตุรพฤษ. อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และกระบวนการกลายเป็นสินค้า การเมือง วัฒนธรรมของ
กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ
มหาชน). ๒๕๕๑.

ธงชัย สมบูรณ์. อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
๒๕๔๙.

นิทัศน์ จันทร์ และคณะ. โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชนท้าวคล้ายตำบลท่าวหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๕๒.

บังอร ปิยะพันธุ์. ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์. ๒๕๔๑.

ประสิทธิ์ ลิปรีชา. “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” ใน วาบทกรรมอัตลักษณ์.
รวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ๒๕๔๐.

ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาเมือง
ประวัติศาสตร์พิมาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๓.

พรณิดา ชันธพัทธ์. “การคงอยู่ของประเพณีพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่” ใน อัตลักษณ์ไทใหญ่ในกระแส
ความเปลี่ยนแปลง. สถาบันเอเชียศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พฤทธิสถาน ชุมพล. “อัตลักษณ์” ใน เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา และคณะ. คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วม
สมัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พัชรินทร์ ม่วงงาม. การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ
จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
๒๕๕๗.

พัฒนา กิตติอาษา. ท้องถิ่นนิยม (LOCALISM). คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา. สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๖.

มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ (เมืองโบราณ). สารคดีทางโทรทัศน์ ชุด “พอเพียงเพื่อแผ่นดินเกิด”
ตอน “ชาติพันธุ์ลาวเวียง ณ บ้านทพคล้าย จ.อุทัยธานี” ออกอากาศ เมื่อ ปี พ.ศ.
๒๕๕๘.

ยศ สันตสมบัติ. อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติใน
สังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ๒๕๕๑.

วรเมธ ยอดนุ่น. อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอ
เมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๘

ศิริรัตน์ แอดสกุล และคณะ. การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญ
บ้านม่วง ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี . คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๒.

สลิตา ศิลปดินทร์ และสามชาย ศรีสันต์. การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นภูไทของบ้านนาสะอาด ตำบล
เสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ. งานวิจัยสำนักบัณฑิต
อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๔.

ศิริรัตน์ สีสสมบัติ. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวซอง. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๒.

สุภาพร คงศิริรัตน์. อัตลักษณ์และวิธีการสร้างอัตลักษณ์ของลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน.
โครงการวิจัย จากเงินงบประมาณแผ่นดินปี ๒๕๕๘ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นเรศวร ๒๕๕๘.

สุวิมล วัลย์เครือ และชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. “ผ้าลาว : การอพยพเคลื่อนย้ายของวัฒนธรรมผ้า จากกลุ่ม
แม่น้ำโขง สู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา” ใน ผ้าไทย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ. กรุงเทพฯ. ๒๕๓๗.

อติตา สุนทรโรทก. **มุขอคำ มุขอเหลือ้ง : การรักษาเอกลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ในบริบทการ
พัฒนาที่บ้านบาหลา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๓๙.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. **อัตลักษณ์ (Identity) : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ :**

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา, สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ. ๒๕๔๒.

อลิสสา หะสาเมะ. **“อัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในตำบลรือเสาะออก : ภาควัฒนของประเทศไทย” ใน**
วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ก.ค. - ธ.ค. ๒๕๕๒.

อลิสสา หะสาเมะ. **ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนรือเสาะ.**
วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๓.

อาภรณ์ สุนทรวาท. **การศึกษาอัตลักษณ์ในรำกะเหรี่ยง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. สำนัก**
ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. ๒๕๕๙.

ภาษาอังกฤษ

Hirsch, Philip (ed.) ๑๙๙๓. **The Village in Perspective: Community and Locality in Rural
Thailand.** Chiang Mai: Social Research Institute, Chiang Mai University.

Rutherford, Jonathan. (ed.) **Identity : Community : Culture : Difference.** London
Lawrence and Wishart, ๑๙๙๐.

Roger Scruton. **A Dictionary of Political Thought .**The Macmillian Press. Great
Britain. ๑๙๘๒

สัมภาษณ์

นายนิทศน์ จันทร. ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

พระครูอุทัยสิทธิคุณ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ที่มาของภาพประกอบ

การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษในประเพณีปิดบ้าน

ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>

ชาวบ้านทักคล้ายร่วมในพิธีปิดบ้าน

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>)

ประเพณีการแห่ทุ่งของชาวบ้านทักคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>)

ประเพณีการแห่ทุ่งของชาวบ้านทักคล้าย

(ภาพจาก <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๒๗๘๒๙๒๗๐๖๑๖๓๑๓&set=pcb.๑๑๒๗๘๒๙๕๐๗๒๘๒๙๕๖&type=๓&theater>)

พระครูอุทัยสิทธิคุณ

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๐๓๕๙๐>)

ภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเข้าร่วมพิธีแห่งานจุลกฐิน

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๔๔๖๐๕๕๘๓๕๕๑๒๕๙๒&set=pcb.๔๔๖๐๕๕๘๕๕๕๑๒๕๙๐&type=๓&theater>)

พิธีเปิด “แหล่งเรียนรู้การผลิตไหมอีรี่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทักคล้าย”

(ภาพจาก <https://www.facebook.com/ThailandResearchFund/photos/a.๗๔๔๘๑๖๐๗๒๒๐๔๐๕๙.๑๐๗๓๗๔๒๐๒๑.๑๑๙๕๒๗๓๓๑๓๙๖๐๖/๗๔๔๘๑๖๑๐๒๒๐๔๐๕๙/?type=๓&theater>)

ไร้อ้อยที่ปลูกข้าวโพดแซมไปด้วยที่ชุมชนทักคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๑๑๗๔๙๑๑๔๘๒๕๗๒๙๗๗&set=pcb.๑๑๗๔๙๑๒๔๐๕๗๒๘๘๕&type=๓&theater>)

ภาพชาวบ้านและนักท่องเที่ยวในงานจุลกฐินบ้านทักคล้าย

(ที่มา <https://www.facebook.com/๑๔๙๐๑๑๐๘๖๑๒๘๑๕๐๗/photos/pcb.๑๕๑๒๑๔๗๒๔๙๐๗๗๘๖๘/๑๕๑๒๑๔๖๘๗๒๔๑๑๒๓๙/?type=๓&theater>)

การแสดงประวัติศาสตร์ชุมชนในขบวนแห่งานจุลกฐิน

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมาร่วมงานจุลกฐินวัดทัพคล้าย

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

การแสดงประวัติศาสตร์ชุมชนในขบวนแห่งานจุลกฐิน

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมาร่วมงานจุลกฐินวัดทัพคล้าย

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

ชาวบ้านปั่นฝ้ายเพื่อทอผ้าจิวรในงานจุลกฐิน

(ที่มา https://www.facebook.com/ooy.nantawan.๕?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

(ที่มา <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=๗๗๐๒๓๒๕๖๓๐๒๓๔๔๑&set=a.๔๕๘๗๓๘๑๙๐๘๓๔๕๔๘.๑๐๘๓๓๖.๑๐๐๐๐๑๑๐๑๑๔๓๒๑๙&type=๓&theater>)

พระพุทธรูปไม้โบราณ

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

หนังสือโบราณที่เขียนเป็นภาษาลาว

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

ใบเสร็จค่าราชการที่ใช้แทนหนังสือเดินทาง

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

ลายนาคในผืนผ้าทอของบ้านทัพคล้าย

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

“เงินฮาง” เงินโบราณของลาว

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

“เงินฮ้อย” เงินโบราณของลาว

(ที่มา <http://www.xn--๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

เงินพดด้วง เงินโบราณของไทย

(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

“อุบสีเผิงทาปาก” ของใช้สมัยหลวงพระบาง

(ที่มา <http://www.xn-๔๒c๕aj๒avrj๔fcn๖w.com/index.php?mo=๓&art=๔๒๑๒๐๐๔๑>)

นักเรียนโรงเรียนวัดทัพคล้ายแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองเข้าร่วมกิจกรรมของวัด

(ที่มา https://www.facebook.com/chare.chantorn?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

นักเรียนโรงเรียนวัดทัพคล้ายเข้าร่วมขบวนแห่ในพิธีจุลลุน

(ที่มา https://www.facebook.com/chare.chantorn?hc_ref=SEARCH&fref=nf)

